МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА НАУКОВА БІБЛІОТЕКА
ім. В.Г. КОРОЛЕНКА

ПЕРСОНАЛЬНА ТА БІОБІБЛІОГРАФІЯ В ТЕХНОЛОГІЯХ УПРАВЛІННЯ ЗНАННЯМИ

Матеріали Міжнародного семінару-тренінгу,
Харків, 4 квітня 2013 р.

Харків 2013

УДК 005.94:[016 6 929]
ББК 78.557
П 27

Укладачі: Людмила Володимирівна Глазунова, *заступник директора з наукової роботи ХДНБ ім. В.Г. Короленка*
Надія Іванівна Полянська, *завідуюча відділом «Україніка», заслужений працівник культури України*

Науковий редактор Л.В. Глазунова, *заступник директора з наукової роботи*

Персональна та біобібліографія в технологіях управління знаннями : матеріади міжнар. семінару-тренінгу, Харків, 4 квіт. 2013 р. / Харк. держ. наук. б-ка ім. В.Г. Короленка ; [уклад.: Л.В. Глазунова, Н.І. Полянська]. – Харків, 2013. – 155 с.

На семінарі розглядалися питання використання інформаційно-бібліографічних засобів управління знаннями, типології персональних та біобібліографічних посібників, сучасної професійної термінології.

Видання розраховане на бібліотекарів і бібліографів, студентів і аспірантів профільних навчальних закладів.

© Харківська державна
наукова бібліотека
ім. В.Г. Короленка, 2013

ПЕРЕДМОВА

У Харківській державній науковій бібліотеці ім. В. Г. Короленка (ХДНБ) 4 квітня 2013 р. відбувся Міжнародний семінар-тренінг **«Персональна та біобібліографія в технологіях управління знаннями».** Семінар був організований ХДНБ та Харківським обласним відділенням Української бібліотечної асоціації і проходив у форматі вебінару. Захід викликав велику зацікавленість бібліографів, про що свідчить широка географія присутніх та дистанційних підключень із України, Російської Федерації та Республіки Білорусь. Загалом у залі були присутні 80 фахівців та сім учасників підключилися дистанційно (стендові доповіді та виступи). Серед учасників – провідні теоретики і практики з вузів культури (Санкт-Петербурзького державного університету культури і мистецтв, Харківської державної академії культури (ХДАК) та Рівненського державного гуманітарного університету), національних та державних (Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського, Одеської національної наукової бібліотеки ім. М. Горького, Національної бібліотеки України для дітей), обласних універсальних наукових бібліотек (ОУНБ) та публічних (Вінницької ОУНБ ім. К.А. Тімірязєва, Курської обласної наукової бібліотеки ім. М.М. Асєєва, Міжпоселенської центральної районної бібліотеки Щолкінського району Московської області, Полтавської ОУНБ ім. І.П. Котляревського, Сумської ОУНБ ім. Н.К. Крупської, Хмельницької ОУНБ ім. М. Островського) і бібліотек вузів України та Росії (ВНЗ Укоопспілки „Полтавський університет економіки і торгівлі", Науково-технічної бібліотеки Донецького національного технічного університету, Науково-технічної бібліотеки Національного університету «Львівська політехніка»), публічних та вузівських бібліотек Харкова тощо.

Високий теоретичний рівень семінару-тренінгу забезпечила участь провідних бібліографознавців країн СНД: викладача кафедри документознавства та інформаційної аналітики, спеціаліста Центру додаткової професійної освіти Санкт-Петербурзького державного університету культури та мистецтв, кандидата педагогічних наук А.С. Кримської; завідуючої науково-дослідного відділу бібліографії Російської державної бібліотеки, кандидата педагогічних наук, доцента О.В. Теплицької; завідуючої кафедрою бібліотекознавства та соціальних комунікацій ХДАК, доктора наук із соціальних комунікацій професора І.О. Давидової; професора кафедри бібліотекознавства і бібліографії Рівненського державного гуманітарного університету, доктора історичних наук Г.М. Швецової-Водки; старшого викладача Білоруського державного

університету культури та мистецтв, кандидата педагогічних наук О.Ю. Козленко; доцента кафедри бібліотекознавства і бібліографії Рівненського державного гуманітарного університету, кандидата історичних наук Л.Ф. Трачук; доцента кафедри бібліотекознавства і бібліографії Рівненського державного гуманітарного університету, кандидата історичних наук М.Б. Шатрової; наукового співробітника Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського НАН України, кандидата філологічних наук Л.Г. Реви.

З вітальним словом і побажаннями плідної роботи до учасників звернулась директор ХДНБ ім. В. Г. Короленка, заслужений працівник культури України В.Д. Ракитянська.

Завідуюча кафедрою бібліотекознавства та соціальних комунікацій ХДАК, доктор наук із соціальних комунікацій, професор І.О. Давидова здійснила термінологічний історичний екскурс, зокрема щодо поняття «знання», висвітлила погляди сучасних науковців на роль бібліотечно-інформаційної діяльності в управління знаннями.

Оскільки провідними зарубіжними та вітчизняними бібліографознавцями були представлені стендові доповіді, організатори семінару вирішили доречним подати їх стислу характеристику, акцентувати увагу на викладених у них основних проблемах. Так, спеціалістами (О.В. Теплицької, Г.М. Швецової-Водки, О.Ю. Козленко) відзначається відсутність термінологічної єдності при дефініції персональної та біобібліографії, пропонується введення до наукового обігу нових термінів (наприклад, О.В. Теплицькою «монобіобібліографія» та «полібіобібліографія»), розглянуто шляхи виходу із «термінологічного лабіринту» (саме так охарактеризувала ситуацію білоруський викладач О.Ю. Козленко у своїй доповіді «Терминологічний «лабіринт» біобібліографічної інформації»), подано варіанти класифікації ресурсів.

Певні розбіжності в поглядах науковців на термінологію та класифікацію бібліографічних покажчиків не є перешкодою до їх активного створення. У загальній кількості бібліографічних ресурсів, укладених фахівцями національних бібліотек країн СНД, за даними О.В. Теплицької, біобібліографічні та персональні покажчики складають від 8 до 100%.

Методика та технологія підготовки біобібліографічних і персональних ресурсів висвітлювалася у доповідях (у тому числі стендових) завідуючої інформаційно-бібліографічним відділом Курської обласної наукової бібліотеки ім. М.М. Асєєва В.В. Титової „Краєзнавчі персональні

покажчики як елемент системи управління знаннями", головного бібліографа Одеської національної наукової бібліотеки ім. М. Горького О.Г. Нуньєс „Новації персональної бібліографії: доробок ОННБ ім. М. Горького, 2003 – 2013 рр.", заступника директора Науково-технічної бібліотеки Національного університету «Львівська політехніка» І.О. Білоус „Створення персональних та біобібліографічних ресурсів в бібліотеці університету", заступника директора з наукової роботи Наукової бібліотеки Рівненського державного гуманітарного університету Г.П. Семенюк „Персональні та біобібліографічні посібники як засіб збереження та вивчення наукового надбання ВНЗ", співробітників Національної історичної бібліотеки України Л. П. Вовк, А. І. Новицької, Т. А. Приліпко «Бібліографічні покажчики істориків Л.А.Пономаренко, Л.М. Павлюченко (з ресурсів Національної історичної бібліотеки України)».

Аналіз генерованих українськими бібліотеками персональних та біобібліографічних ресурсів представлений у доповідях викладачів Рівненського державного гуманітарного університету Л. Ф. Трачук «Біобібліографічна інформація на сайтах обласних універсальних наукових бібліотек» та М.Б. Шатрової «Біобібліографічні посібники в галузі образотворчого мистецтва». Заступник директора ХДНБ Л. В. Глазунова охарактеризувала типологію персональних та біобібліографічних посібників, виданих в Україні за п'ять років (2007 – 2011 рр.).

Зацікавив учасників вебінару досвід роботи Міжпоселенської центральної районної бібліотеки Щолкінського району Московської області, що презентувала заступник директора з інформаційних систем Н.О. Морозова, зокрема створення біобібліографічного покажчика «Звездная судьба», присвяченого Ю.О. Гагаріну, та організації роботи з просування ресурсу.

Представники провідних бібліотек ВНЗ Харкова – Центральної наукової бібліотеки Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна та Наукової бібліотеки Харківського національного університету радіоелектроніки – висвітлили історичні аспекти формування та сучасний стан розвитку персональної та біобібліографії як складової краєзнавчої діяльності.

Особливу зацікавленість присутніх викликала стендова доповідь А. С. Кримської «Інформаційно-бібліографічні засоби управління знаннями: аналіз сучасних біобібліографічних покажчиків», в якій наведено сучасну методику удосконалення такого виду ресурсів, зокрема, створення карти знань вченого, карти цитуючої літератури та ін.

У практичній частині семінару розглядались типові помилки, яких припускаються укладачі (огляд зробила заступник директора з наукової роботи ХДНБ Л.В. Глазунова), корисні інструменти на допомогу бібліографу – методичні прийоми, що сприяють удосконаленню змісту та структури покажчиків (доповідала завідуюча сектором наукової бібліографії відділу «Україніка» ХДНБ В.Р. Антонова) та Інтернет-сервіси, які допомагають популяризації бібліографічних ресурсів (методист науково-методичного відділу ХДНБ К.М. Вірютіна).

Для учасників заходу були організовані книжкова виставка за темою семінару та виставка бібліографічних посібників, укладених співробітниками ХДНБ.

Цікавим та змістовним був обмін думками та досвідом по завершенні роботи семінару. Особливий інтерес присутніх викликав досвід впровадження інформаційних технологій у бібліотечно-інформаційне обслуговування користувачів та процеси підготовки бібліографічних ресурсів, висвітлені завідуючою науково-бібліографічним відділом Науково-технічної бібліотеки Донецького національного технічного університету О.В. Кульковою.

Загалом семінар-тренінг пройшов на високому професійному рівні і став першим у практиці нашої бібліотеки, що відбувся як вебінар. Звісно, траплялися певні технічні проблеми, які швидко усувались. Учасники залишились задоволеними новою формою проведення семінару, і ми впевнені, що такі зустрічі надалі відбуватимуться частіше.

До видання, що пропонується вашій увазі, увійшли не лише доповіді та повідомлення, виголошені на семінарі, але й його програма і список джерел за темою. Електронна версія видання семінару представлена на сайті ХДНБ у розділі «Видання бібліотеки» (http://korolenko.kharkov.com/vydav/vydav.html).

Зауваження та пропозиції щодо видання просимо надсилати на адресу: 61003, Харків, пров. Короленка, 18, Харківська державна наукова бібліотека ім. В.Г. Короленка, відділ «Україніка» та на електронну адресу ukr@korolenko.kharkov.com.

Підготували Л. В. Глазунова, Н. І. Полянська, А. А. Тіщенко

ПРОГРАМА СЕМІНАРУ-ТРЕНІНГУ

Доповіді та повідомлення:

1. Концепция управления знаниями в контексте библиотечно-информационной деятельности

И. А. Давыдова *– профессор, заведующая кафедрой библиотековедения и социальных коммуникаций Харьковской государственной академии культуры, доктор наук по социальным коммуникациям*

2. Информационно-библиографические средства управления знаниями: анализ современных биобиблиографических указателей (*стендовый доклад*)

А. С. Крымская *– преподаватель кафедры документоведения и информационной аналитики, специалист Центра дополнительного профессионального образования Санкт-Петербургского государственного университета культуры и искусств, кандидат педагогических наук*

3. Биобиблиографические ресурсы: теория и практика (*стендовый доклад*)

А. В. Теплицкая *– заведующая НИО библиографии Российской государственной библиотеки, кандидат педагогических наук, доцент* (*Москва*)

4. Персональна та біобібліографія: термінологічні замітки (*стендова доповідь*)

Г. М. Швецова-Водка *– професор кафедри бібліотекознавства і бібліографії Рівненського державного гуманітарного університету, доктор історичних наук*

5. Терминологический лабиринт биобиблиографической информации (*стендовый доклад*)

Е. Ю. Козленко *– старший преподаватель Белорусского государственного университета культуры и искусств, кандидат педагогических наук*

6. Покажчики біобібліографічних посібників у системі бібліографічних ресурсів України

О. Л. Промська *– заступник директора з наукової роботи та автоматизації Рівнської обласної універсальної наукової бібліотеки, кандидат історичних наук*

7. Типологія персональних та біобібліографічних посібників, виданих в Україні (2007 – 2011 рр.)

Л. В. Глазунова *– заступник директора з наукової роботи Харківської державної наукової бібліотеки ім. В.Г. Короленка*

Т. О. Сосновська *– бібліотекар І категорії відділу «Україніка» Харківської державної наукової бібліотеки ім. В.Г. Короленка*

8. Біобібліографічна інформація на сайтах обласних універсальних наукових бібліотек

Л. Ф. Трачук *– доцент кафедри бібліотекознавства і бібліографії Рівненського державного гуманітарного університету, кандидат історичних наук*

9. Краеведческие персональные указатели как элемент системы управления знаниями

В. В. Титова *– заведующая информационно-библиографическим отделом Курской областной научной библиотеки им. Н.Н. Асеева*

10. Біобібліографічні посібники в галузі образотворчого мистецтва

М. Б. Шатрова *– доцент кафедри бібліотекознавства і бібліографії Рівненського державного гуманітарного університету, кандидат історичних наук*

11. Бібліографічні покажчики істориків (з ресурсів Національної історичної бібліотеки України) *(стендова доповідь)*

Л. П. Вовк *– головний бібліограф Національної історичної бібліотеки України, кандидат історичних наук*

А. І Новицька *– завідуюча сектором інформаційної роботи відділу довідково-бібліографічної та інформаційної роботи Національної історичної бібліотеки України*

Т. А. Приліпко *– головний бібліограф Національної історичної бібліотеки України*

11. Новації персональної бібліографії: доробок Одеської національної наукової бібліотеки ім. М. Горького 2003-2013 рр.

О. Г. Нуньєс *– головний бібліограф Одеської національної наукової бібліотеки ім. М. Горького.*

13. Створення персональних та біобібліографічних ресурсів в бібліотеці університету: з досвіду роботи науково-технічної бібліотеки Львівської політехніки *(стендова доповідь)*

І. О. Бєлоус *– заступник директора науково-технічної бібліотеки Національного університету «Львівська політехніка».*

14. Персональні та біобібліографічні посібники як засіб збереження та вивчення наукового надбання вищого навчального закладу (з досвіду роботи наукової бібліотеки Рівненського державного гуманітарного університету) *(стендова доповідь)*

Г. П. Семенюк *– заступник директора з наукової роботи наукової бібліотеки Рівненського державного гуманітарного університету*

15. Опыт создания персональных и библиографических ресурсов в библиотеке вуза (на примере работы научной библиотеки Орловского государственного института искусств и культуры) (*стендовый доклад)*

Н. Е. Беляева *– старший преподаватель Орловского государственного института искусств и культуры, кандидат педагогических наук*

Т. Н. Сомова *– доцент Орловского государственного института искусств и культуры, кандидат педагогических наук*

16. Біобібліографія у Центральній науковій бібліотеці Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна на сучасному етапі

А. О. Давидова *– завідуюча науково-бібліографічним відділом Центральної наукової бібліотеки Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна*

17. Персональные указатели как разновидность библиографической продукции

И. П. Аврамова *– заведующая научно-библиографическим отделом научной библиотеки Харьковского национального университета радиоэлектроники*

Л. Н. Чижевская *– главный библиограф научной библиотеки Харьковского национального университета радиоэлектроники*

18. Жіноча лінія родини Реви *(стендова доповідь)*

Л. Г. Рева *– науковий співробітник Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського НАН України, кандидат філологічних наук*

19. Аналіз помилок, що зустрічаються у персональних та біобібліографічних посібниках

Л. В. Глазунова *– заступник директора з наукової роботи Харківської державної наукової бібліотеки ім. В.Г. Короленка*

20. Огляд методичних прийомів, шляхів удосконалення змісту та структури персональних і біобібліографічних ресурсів

В. Р. Антонова *– завідуюча сектором відділу «Україніка» Харківської державної наукової бібліотеки ім. В.Г. Короленка*

21. Огляд Інтернет-сервісів на допомогу створенню та популяризації персональних та біобібліографічних ресурсів

К. М. Вірютіна *– методист науково-методичного відділу Харківської державної наукової бібліотеки ім. В.Г. Короленка*

А.С. Крымская

ИНФОРМАЦИОННО-БИБЛИОГРАФИЧЕСКИЕ СРЕДСТВА УПРАВЛЕНИЯ ЗНАНИЯМИ: АНАЛИЗ СОВРЕМЕННЫХ БИОБИБЛИОГРАФИЧЕСКИХ УКАЗАТЕЛЕЙ

В процессе становления информационного общества в профессии библиографа создается принципиально иной переход от накопления информации к накоплению знаний.
В.П. Леонов. Библиография как профессия
[1]

Аннотация. *О влиянии персональной библиографии – биобиблиографических словарей и указателей – на распространение и получение нового знания. Анализируются библиографические указатели с точки зрения представленной информации. О применении методики оценки творчества ученого при сравнении средних показателей с показателями исследуемого ученого. О значении биобиблиографических указателей в сочетании с картами знаний, которые моделируют авторское творчество, отражают его развитие, демонстрируют развитие научных школ. Представлены построенные по методике библиографического картографирования карты научной деятельнлсти Г.А. Тишкина.*

Ключевые слова: *библиография, карты знаний, персональная библиография, биобиблиографический указатель.*

Согласно прогнозу специалистов, 2003 – 2004 гг. в России должны были стать «годами управления знаниями»[2]. Основываясь на опыте составления библиографического указателя «Управление знаниями (1993 – 2007)»[3], следует сказать, что пик пришелся на 2005 год, когда в периодических изданиях было опубликовано 135 статей (рис. 1 – 4).

В раздел «Управление знаниями и библиотечно-информационная деятельность» указателя включено 54 публикации (из них 15 – зарубежные работы), которые посвящены рассмотрению темы управления знаниями в контексте библиотечной среды. Тем не менее, количество работ,

---

[1] Леонов, В. П. Библиография как профессия. Москва: Наука, 2005. С. 40.
[2] В России грядет бум управления знаниями [Электронный ресурс] // «Стратег». URL: http://stra.teg.ru/lenta/innovation/275/print.
[3] Крымская, А. С. Управление знаниями : аннот. библиогр. указ. (1993–2007) / А.С. Крымская, Е.Ю. Гранкина ; отв. ред. Р.С. Гиляревский. Санкт-Петербург : Европ. дом, 2009. 332 с.

посвященных роли библиографии в управлении знаниями, чрезвычайно мало. Среди авторов отметим Г.Ф. Гордукалову, В.П. Леонова, А.В. Теплицкую[4].

Влияние библиографии на управление знаниями можно видеть на всем протяжении истории человечества. Например, появление библиографии с целью «регистрации» знания, списки «истинных» и «ложных» книг, с помощью которых власти управляли знаниями общества. Изобретение книгопечатания способствовало более быстрому распространению и сохранению знаний. Библиография собирает воедино все знания, накопленные человечеством (каталоги библиотек, многочисленные библиографические указатели, библиография второй степени). С помощью библиографических пособий отображается обмен знаниями и их распространение. Издания государственной библиографии позволяют видеть динамику научных исследований, выделять с помощью библиометрического анализа активно развивающиеся тематические направления, области стабилизации и затухания научного знания в определенные периоды. Научно-вспомогательные библиографические пособия с достаточной полнотой отражения литературы дают представление о ведущих авторах и научных организациях, о новых аспектах изучения темы и т. д. Тщательно отобранные публикации в рекомендательном пособии способствуют быстрому освоению темы. Даже устная справка на уточнение библиографических сведений об издании может выполнять функцию стимулирования нового знания. Это и позволяет рассматривать библиографию как значимое средство в технологиях управления знаниями. Персональная библиография в форме биобиблиографических словарей и указателей также оказывает влияние на распространение и получение нового знания. Как это происходит? Прежде чем перейти к рассмотрению этого вопроса, следует выделить способы управления знаниями в науке.

К середине XX в. сложилась система управления процессом научного познания. Для этого применялись экономические и неэкономические средства. К экономическим средствам управления знаниями относятся:

– избирательное планирование научных исследований, финансируемых государством;

---

[4] См.: Гордукалова, Г.Ф. Библиография в системах управления знаниями // Система социальных коммуникаций в регионе: время творчества и сотрудничества : материалы межрегион. науч.-практ. конф. Челябинск, 2005. С. 24 – 29; Леонов В.П. Библиографическая трансформация знания // Библиография. 2005. № 1. С. 68 – 77; Он же. Библиография как профессия. М. : Наука, 2005. 128 с.; Теплицкая А.В. Библиография как механизм управления знаниями // Библ. дело – XXI век. 2006. № 1 (11). С. 230 – 234.

– система грантового финансирования научных разработок, признанных экспертами актуальными и значимыми для общества;

– объявление специальных научных программ, признанных приоритетными и финансируемых научными фондами, профессиональными ассоциациями, нередко с участием международных организаций и отдельных стран;

– средства индивидуального поощрения ученых за проведение исследования (награды, премии, общественное признание);

– создание научных обществ, позднее – наукоградов и технопарков.

Неэкономические (коммуникационные, в том числе информационно-библиографические) средства управления это:

– издание монографий научных школ, авторского коллектива;

– система периодических изданий;

– проведение выставок и конференций, на которых выявляются перспективы зарождающихся направлений и проблем;

– действенные дискуссии такие, как «круглый стол», «телеконференция» со свободным обменом мнениями;

– активное информационное обеспечение приоритетных направлений в науке;

– формирование положительного имиджа, общественного признания научных достижений через средства массовой информации, популяризацию научных идей;

– списки наиболее цитируемых ученых;

– включение имен ведущих ученых в биобиблиографические, отраслевые и универсальные справочники, переиздание их трудов;

– библиографические указатели персонального характера.

Так, с помощью издания монографий и коллективных сборников обобщаются предшествующие знания, представляются авторские достижения. Происходит распространение знаний в определенной области, стимулируется интерес к научной проблеме и т.д. Сборники научных школ выделяют наиболее важные научные достижения и рекламируют научную школу. С помощью выставок и конференций новое знание вводится в научное сообщество и стимулируется его дальнейшее развитие. Система периодических изданий фиксирует достижения и может определить вклад ученых, однако это средство тактического, корректирующего управления знаниями, требующего специального информационного анализа для выбора объективных позиций, т.к. поток публикаций журналов достаточно велик, динамичен и построен на авторских оценках.

Каждый солидный научный коллектив или учреждение стремится

издавать биобиблиографические труды о своих научных лидерах. В то же время составление, например, биобиблиографических словарей не было в числе приоритетов государственной политики в области развития образования и науки. Лишь на рубеже XX – XXI веков российские вузы с целью подведения итогов своей деятельности в уходящем столетии, либо в связи с юбилейными празднованиями стали активно выпускать в свет биографические, в том числе биобиблиографические, словари преподавателей и сотрудников.

Для анализа отобраны биобиблиографические указатели Д.Н. Альшица, Р.Ш. Ганелина, Р.С. Гиляревского, Б.Н. Комиссарова, В.С. Крейденко, В.П. Леонова, Ю.Д. Марголиса, А.И. Новикова, Е.Р. Ольховского, В.М. Панеяха, Б.А. Романова, Г.А. Тишкина, В.Г. Чернухи. Также были изучены указатели работ ученых Санкт-Петербургского университета культуры и искусств, изданные в период с середины 1990-х до 2000-х годов.

Большинство биобиблиографических указателей составлено по стандартной схеме, включающей следующие разделы: от составителя; биографический очерк об ученом (иногда предваряется основными этапами жизни и деятельности ученого, либо наоборот биографический очерк отсутствует и приводятся лишь основные даты); указатель трудов (может быть представлен как единым перечнем авторских работ и трудов, редактором и/или составителем которых выступал ученый, либо может быть разбит на подобные подразделы); литература об ученом; алфавитный указатель заглавий работ ученого; именной указатель. Подобным образом составлены биобиблиографические указатели историков В.М. Панеяха и В.Г. Чернухи (правда, в указателе В.Г. Чернухи раздел Personalia предваряет хронологический указатель трудов)[5]. По схожей схеме подготовлен указатель трудов Р.Ш. Ганелина, хотя в нем и отсутствует именной указатель[6].

Структура указателя изменяется вследствие специфики научной деятельности ученого. Она индивидуальна, как и творчество самого ученого. Так, например, при наличии в творчестве автора переводов с иностранных языков, такие работы выделяются в особый раздел. То же самое относится к работам, редактором или составителем которых выступал ученый. Например,

---

[5] Виктор Моисеевич Панеях (к пятидесятилетию научной деятельности) : биобиблиогр. указ. 1952–2002) / сост. Е.Н. Ропакова ; вступ. ст. В.Г. Вовиной-Лебедевой. Санкт-Петербург : Д. Буланин, 2002. 43 с.; Валентина Григорьевна Чернуха (к 75-летию со дня рожд.) : биобиблиогр. указ. тр., 1962–2007 / сост. Е.З. Панченко, С.В. Куликов ; вступ. ст. А.Н. Цамутали. Санкт-Петербург : Европ. дом, 2007. 36 с.

[6] Рафаил Шоломович Ганелин (к 75-летию со дня рожд.) : библиогр. указ. / сост. С.Н. Патутиной ; вступ. ст. А.Н. Цамутали. Санкт-Петербург : Nestor-Historia, 2001. 35 с.

биобиблиографический указатель Р.С. Гиляревского, в котором работы автора подразделены на три раздела: Оригинальные произведения; Переводы; Работы под редакцией. В других указателях редакторские и составительские труды включены в единый перечень работ (указатели В.М. Панеяха, В.Г. Чернухи, Р.Ш. Ганелина и др.). Существует деление и на большее количество подразделов. Так, работы В.С. Крейденко разделены на следующие подразделы: Печатные работы В.С. Крейденко, опубликованные в отечественных изданиях; Зарубежные издания работ В.С. Крейденко; Редакторская деятельность В.С. Крейденко. В данном указателе деление на отечественные и зарубежные публикации принято и для раздела об ученом.

Третье издание указателя трудов Д.Н. Альшица помимо биографических очерков (которых насчитывается 3!) включает следующие разделы: I. Научные труды по истории России; II. Доклады на научных конференциях; III. Научно-популярные издания; IV. Художественные произведения: 1. Драматургия, 2. Проза, 3. Стихотворения; V. Публицистика; VI. Учебно-методические труды по истории драматургии[7].

Один из разделов биобиблиографического указателя – «Диссертационные работы, подготовленные под научным руководством …» (указатели Г.А. Тишкина, Ю.Д. Марголиса, Е.Р. Ольховского и др.). Такой раздел может также сопровождаться разделами «Оппонирование диссертационных исследований», «Отзывы на авторефераты диссертаций», «Рецензирование научных и учебных работ». В качестве примеров назовем указатели В.П. Леонова[8] и Б.Н. Комиссарова[9]. Еще один раздел, характеризующий научную деятельность ученого, – «Исследовательские программы, выполненные под научным руководством…» (указатель В.П. Леонова).

В особый раздел могут выделяться рецензии и отзывы на публикации ученого (указатель В.П. Леонова). В указателе Б.Н. Комиссарова в такой раздел включены публикации, появившиеся в отечественной и зарубежной печати, которые касаются оценки его научной и научно-просветительской деятельности и ссылки на его труды с отсылкой в указатель трудов на цитируемую публикацию. Также в указателе Б.Н. Комиссарова содержатся

---

[7] Даниил Натанович Альшиц (Д. Аль) : к 90-летию со дня рождения : библиогр. указ. науч. тр., художеств. произведений и публицистики. 3-е изд., доп. Санкт-Петербург, 2009. 27 с.

[8] Валерий Павлович Леонов : биобиблиогр. указ. / сост.: А.И. Богданов, М.Г. Бокан, О.А. Булдина ; отв. ред. Н.В. Колпакова. Санкт-Петербург : БАН, 2002. 60 с.; Библиотечное дело и библиография в мире современной науки : к 70-летию со дня рождения д-ра пед. наук, проф. В.П. Леонова : указ. публ. Санкт-Петербург : БАН, 2012. 72 с.

[9] Путь ученого: к 70-летию со дня рождения д-ра ист. наук, проф. Б.Н. Комиссарова. Санкт-Петербург : Коста, 2010. 184 с.

разделы: «Международные конференции, симпозиумы, чтения, проведенные по замыслу Б.Н. Комиссарова и при его участии: отражение в печати», «Членство Б.Н. Комиссарова в отечественных, зарубежных и международных обществах и научных учреждениях».

Интересным приемом при составлении биобиблиографического указателя В.П. Леонова стало включение вместо биографического очерка об ученом интервью с ним и рецензии на его монографии, опубликованные за рубежом. Что касается вспомогательных указателей в биобиблиографических трудах, то помимо традиционных именного указателя и алфавитного указателя заглавий работ автора могут присутствовать: предметный указатель (указатели Р.С. Гиляревского, Б.Н. Комиссарова) и указатель иностранных языков (указатель Р.С. Гиляревского); именной указатель «Лица, указанные в заглавиях работ», соавторы работ, рецензенты работ и авторы материалов об ученом, систематический указатель (указатель В.С. Крейденко); алфавитный указатель периодических и продолжающихся изданий (указатели Б.Н. Комиссарова, В.П. Леонова), географический указатель (указатель Б.Н. Комиссарова).

Рассмотренные биобиблиографические указатели по-разному освещают научную деятельность ученых. Однако перечень работ представляет собой лишь их перечисление и не позволяет увидеть развитие авторского творчества. Нововведением в указателях 1990-х годов стал библиометрический анализ научного творчества ученого[10]. С разработкой в 1993 г. «нормативных» библиометрических и наукометрических индикаторов стало возможным оценивать темпы развития авторского творчества. Данная методика была апробирована профессором Санкт-Петербургского государственного университета культуры и искусств Г.Ф. Гордукаловой при анализе творчества профессоров Ю.Д. Марголиса, А.И. Новикова, Г.А. Тишкина[11].

Оценка творчества ученого строится на сравнении средних показателей, полученных при изучении интеллектуальной элиты петербургских гуманитариев, с показателями исследуемого ученого. Среди используемых

---

[10] Валентина Альфредовна Минкина : биобиблиогр. указ. тр. и цитирующей лит. / сост.: О.М. Зусьман, Г.Ф. Гордукалова ; ЛГИК. Ленинград, 1991. 49 с.

[11] Гордукалова, Г.Ф.: 1) Юрий Давидович Марголис : библиогр. указ. тр. / отв. ред. Г.А. Тишкин. Санкт-Петербург, 1995. С. 36 – 44; 2) Авраам Израилевич Новиков : библиогр. указ. тр. / сост.: С.Т. Махлина, И.П. Кузнецова, Г.Ф. Гордукалова. Санкт-Петербург, 1997. С. 27 – 35; 3) Григорий Алексеевич Тишкин : библиогр. указ. тр. и цитирующей лит. / авт. ст. Г.Ф. Гордукалова, Ю.Д. Марголис. Санкт-Петербург, 1994. С. 5–11; 4) Библиометрическая справка (творчества Г.А. Тишкина) // Страницы Российской истории / под ред. А.О. Бороноева, Е.Р. Ольховского. Санкт-Петербург, 2001. С. 545 – 552.

индикаторов такие, как возраст при появлении первой публикации и при выходе в свет первой монографии, количество статей до первой монографии, возраст ученого при защите докторской диссертации, среднегодовая продуктивность, количество работ по разновидностям публикаций, коэффициент тематической мобильности автора, степень фрагментарности публикаций и др. Позже данная методика оценки научного творчества ученого применялась нами при анализе деятельности Е.Р. Ольховского[12], А.Я. Дегтярева[13], Б.А. Романова[14], Р.Ш. Ганелина[15]. Для демонстрации такой оценки приводим библиометрические индикаторы оценки научного творчества члена-корреспондента Российской академии наук Р.Ш. Ганелина (рис. 5).

В юбилейных сборниках, которые нередко включают перечень трудов юбиляра, целесообразно объединение библиометрического анализа творчества ученого с биографическим очерком о нем, поскольку и в том, и другом случае отображается развитие творчества ученого, отмечаются его значимые работы и научные достижения. На наш взгляд, библиометрическая справка может быть расширена за счет введения в нее биографических данных. Так, например, сборники, посвященные историкам А.Я. Дегтяреву и И.В. Дубову включают биобиблиометрический очерк вместо традиционного биографического очерка[16].

Особой разновидностью является указатель трудов и цитирующейся литературы, который предоставляет дополнительные возможности для анализа научной деятельности персоны. При использовании данных о

---

[12] Крымская, А.С. Е.Р. Ольховский : указ. публ. и библиометр. анализ // История глазами историков : межвузов. сб. науч. тр. / СПбГАУ ; науч. ред. и сост. Г.А.Тишкин. Санкт-Петербург, 2002. С. 352–382; Крымская А.С. Евгений Романович Ольховский (1931 – 2003) : библиогр. указ. / В.В. Морозан, А.Н. Гарявин. Санкт-Петербург : Нестор, 2006. 60 с.

[13] Крымская, А.С. Ученый и общественно-политический деятель / А.С. Крымская, Г.А. Тишкин // От Древней Руси до современной России : сб. науч. ст. в честь 60-летия А. Я. Дегтярева. Санкт-Петербург, 2006. С. 3–17.

[14] Борис Александрович Романов : к 120-летию со дня рождения : библиогр. указ. / С.-Петерб. ин-т истории РАН ; сост. А.С. Крымская ; отв. ред. В.М. Панеях. Санкт-Петербург : Европ. дом, 2011. 100 с.

[15] Рафаил Шоломович Ганелин : биобиблиогр. указ. / С.-Петерб. ин-т истории РАН ; сост.: А.С. Крымская, И.Ю. Гаврилова ; отв. ред. А.Н. Цамутали. Брянск : Курсив, 2012. 128 с.

[16] Крымская, А.С. Ученый и общественно-политический деятель / А.С. Крымская, Г.А. Тишкин // От Древней Руси до современной России : сб. науч. ст. в честь 60-летия А. Я. Дегтярева. Санкт-Петербург, 2006. С. 3–17; Крымская А.С. Краткая повесть о творческом пути Игоря Васильевича Дубова / А.С. Крымская, Г.А. Тишкин // Труды по русской истории в память о 60-летии И.В. Дубова. Москва, 2007. С. 5–14.

цитировании (как например, при составлении указателей Г.А. Тишкина, Б.А. Романова, Р.Ш. Ганелина), мы не имеем ввиду оценку таким образом научной деятельности ученого, хотя сегодня такой показатель – одно из подтверждений авторитета ученого в научном сообществе. Пример этого – монография Б.А. Романова, опубликованная в 1928 году, а позже изданная на других языках 11 раз. Через систему scholar.google.com и базу данных JSTOR нами было выявлено на русское издание 125 ссылок, на английский перевод 1952 г. – 111. Включая такие данные в биобиблиографический указатель, мы рассматриваем их как один из способов управления знаниями. Такие данные могут использоваться учеными даже в качестве аргумента по тому или иному вопросу[17]. В целом списки цитирующей литературы формируют круг работ для исследователей той или иной темы. Для самого ученого важно знать, где, когда и кем цитировались его работы, таким образом он будет знать, как приняты его идеи и как они развиваются. В случае обращения к цитирующимся работам у ученого может зародиться новая идея, новое знание. В приложении к данному докладу мы приводим данные, снятые через поисковую систему scholar.google.com по цитированию нескольких упомянутых здесь нами ученых (приложение 1). Данные о цитировании также используются при библиометрической оценке научной деятельности ученого.

Одним из новых элементов биобиблиографического указателя может стать карта знаний ученого. Возникновение карт в науковедении и их различные интерпретации были рассмотрены нами в статье «Биобиблиография в технологиях управления знаниями»[18].

В управлении знаниями карты знаний характеризуются как *попытка извлечь и сделать доступным для других опыт, методы, процессы и решения, используемые относительно какого-то предмета (содержания, наполнения) человеком или группой людей*. Карта знаний – это навигационный ключ к явной (закодированной) информации и скрытому знанию; она показывает важность и отношения между хранилищем знаний и динамикой. Карты знаний – активная технология в процессе представления знаний, превращения знаний из скрытых в явные и трансформации к другим пользователям. Данная технология может быть использована для

---

[17] См., напр.: Ганелин, Р.Ш. «Россия в Маньчжурии» Б.А. Романова // Российская действительность XIX – XX вв. и революционный процесс. Санкт-Петербург, 2012. С. 222–236; Учителя Рафаила Ганелина: интервью с Р.Ш. Ганелиным [Электронный ресурс] / записал И. Толстой. URL: http://www.svoboda.org/content/transcript/24925739.html.

[18] Крымская, А.С. Биобиблиография в технологиях управления знаниями // Библ. дело. 2004. № 4. С. 16–19.

визуализации знаний ученого и их распространения. Ее основой служит указатель трудов ученого. В 2005 г. в диссертационном исследовании нами предложена методика построения комплекса карт, характеризующих творчество ученого. В приложении 2 данного доклада представлены построенные по методике библиографического картографирования карты научного творчества Г.А. Тишкина[19]:

Тематическая карта авторского поля исследований составляется на основе данных о главных тематических направлениях и темах. Она позволяет увидеть, какие тематические направления включает авторское поле, начало каждого направления и его содержание (темы), актуальность направлений в определенный период времени.

Карта научной продуктивности ученого. Для данной карты предлагается использовать плоскостные диаграммы. Карта дает количественную оценку развития каждого тематического направления во времени. Она отражает научные направления, которые были актуальны в начале творческого пути и какие в настоящий момент, какие перестали быть актуальными, общее количество публикаций по тематике характеризует продуктивность ученого. Карта позволяет увидеть интенсивность развития научного направления.

Карта знаний авторского поля исследований отображает хронологию появления всех работ ученого.

Карта цитирующей литературы отображает влияние ученого на научное сообщество.

Карта развития авторской научной идеи своей целью имеет раскрыть процесс создания знания, т.е. показать, как ученый изучал проблему, каким образом ее развивал.

Библиограф на основе визуализации знания ученого дает характеристику авторского поля исследований. На последнем этапе происходит подведение итогов многослойного картирования авторского творчества.

Может быть составлена справка по определенному аспекту развития автора, либо по творчеству в целом. Она может строиться по следующей схеме:

– общая тенденция развития индивидуального научного творчества во

---

[19] Крымская, А.С. Библиографический указатель трудов Г.А. Тишкина и цитирующей литературы. Картографическое отражение его научной деятельности // Страницы истории : сб. ст., посвящ. 65-летию со дня рождения Г.А. Тишкина / отв. ред. Р.Ш. Ганелин ; сост. А.С. Крымская. Санкт-Петербург, 2008. С. 515–572.

времени (тематические направления, темы, наиболее актуальные из них, темпы зарождения тем, продуктивность, количество обобщающих работ);

– базовые проблемы (круг высокопродуктивных направлений);

– проблемы, утратившие интерес для автора;

– актуальные темы (наиболее разработанные темы в творчестве автора);

– новые вопросы (направления, появившиеся, например, в последние 10 – 15 лет);

– прогнозирование развития творчества ученого;

– рекомендации будущим исследователям.

Предлагаемый комплекс карт знаний ученого структурирует творчество ученого и представляет его более наглядным и понятным. Карта является хранилищем знаний ученого, также как и библиография – это ОСОБАЯ форма свертывания знаний: в ней на нескольких листах отражается творческое наследие автора в различных содержательных и формальных срезах. Карта в данном случае представляет собой канал связи – картографическая информация от создателя карты переходит к пользователю через визуальное восприятие, что сохраняет целостность «образа» авторского творчества, запоминается на более длительный период времени, чем сочетания терминов из названий работ.

Карта является дополнением к биобиблиографическому указателю и связана с ним. В отрыве от него она дает общее представление об авторском знании на тематическом уровне, на уровне продуктивности и частоты цитирования (т. е. влияния знания ученого на науку), а также на уровне развития идеи. Информация передается с помощью цвета, геометрических фигур, обозначения связей.

Предложенный комплекс карт может различаться и дополняться для отражения творчества конкретного специалиста. Карта знаний полезна при оценке вклада, для продвижения и развития результатов деятельности ученого, его научной школы[20]. В совокупности с биографическим очерком, библиографическим указателем и библиометрической справкой она расширяет возможности биобиблиографического указателя. Для самого исследователя карта знаний дает возможность координировать дальнейшие этапы исследования, обобщать предшествующее знание, выбирать новые

---

[20] В приложении приводится тематическая карта авторского поля исследования учителя Г.А. Тишкина – Н.Г. Сладкевича, что позволяет увидеть общие черты в деятельности двух ученых (например, тема «Студенческое движение в России во второй половине XIX в.» и др.). Это дает возможность молодым ученым сформировать представление об объекте исследования.

направления. Для научного сообщества карта отражает результаты творческой деятельности ученого, процесс создания авторского знания, лакуны в творчестве ученого, т. е. те неизученные направления, которые ждут своего исследования, либо позволяет выделить отдельные темы в авторском поле, которые требуют развития, а также круг работ ученого и откликов на них по определенной проблеме.

Биобиблиографический указатель в сочетании с картами знаний моделирует авторское творчество, отражает его развитие, демонстрирует развитие научных школ, подытоживает раскрытие отдельных тем и позволяет выделить «оборванные цепочки», которые могут быть продолжены коллегами, учениками, будущими специалистами. Это и есть механизмы управления знаниями через индивидуальное научное творчество. Они влияют на развитие знания в целом, вызывая в качестве обратной связи следующее:

а) дискуссионные публикации других ученых;

б) продолжение темы учениками специалиста;

в) отклики и реакцию других организаций и стран (например, на персональные сайты ученых);

г) реакцию самого ученого на целостное представление результатов исследований на хронологической шкале;

д) укрепление имиджа учреждения, где работает ученый.

В целом персональная библиография представляет собой наиболее эффективное средство управления знаниями через индивидуальное научное творчество. Следует отметить, что обеспечивается не столько управление знаниями самого ученого, сколько развитием знаний профильного научного сообщества.

Карта динамики выхода в свет монографий и сборников статей
по теме "управление знаниями" на русском языке в 1993 - 2007 гг.
Число изданий
0
2
4
6
8
10
12
1 0 0 1 1 2 2 9 9 11 8 10 11
1993 1995 1997 1998 1999 2000 2001 2002 2003 2004 2005 2006 2007
Годы

Рис. 1

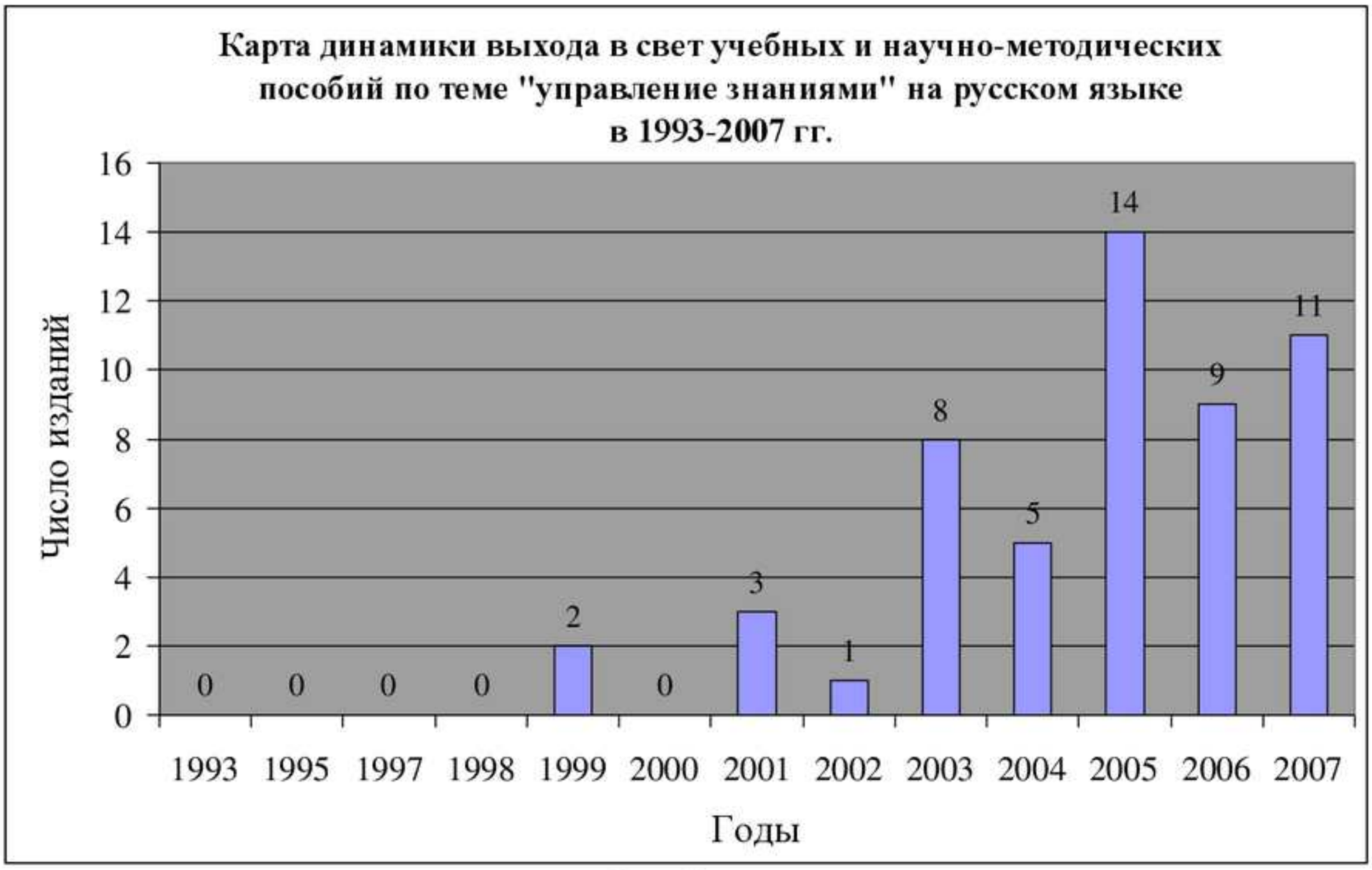
Карта динамики выхода в свет учебных и научно-методических
пособий по теме "управление знаниями" на русском языке
в 1993-2007 гг.
Число изданий
0
2
4
6
8
10
12
14
16
0 0 0 0 2 0 3 1 8 5 14 9 11
1993 1995 1997 1998 1999 2000 2001 2002 2003 2004 2005 2006 2007
Годы

Рис. 2

Карта динамики выхода в свет публикаций по теме "управление знаниями" в отечественных периодических и продолжающихся изданиях в 1993-2007 гг.
Число публикаций
0
20
40
60
80
100
120
140
160
2
0
0
6
5
9
13
19
28
67
62
109
135
80
63
1993 1994 1995 1996 1997 1998 1999 2000 2001 2002 2003 2004 2005 2006 2007
Годы

Рис. 3

Карта динамики отображения темы "управление знаниями" в диссертационных исследованиях в 1993-2007 г.
количество
0
5
10
15
20
0
0
3
1
0
1
0
1
5
4
3
11
15
15
1993 1995 1996 1997 1998 1999 2000 2001 2002 2003 2004 2005 2006 2007
год издания

Рис. 4

Библиометрические индикаторы оценки научного творчества Р. Ш. Ганелина

Наименование индикатора	Средние показа-тели	Показатели творчества Р.Ш. Ганелина
Возраст ученого при появлении первой публикации	23	25
Возраст при выходе первой монографии	38	43
Период между первой публикацией и первой монографией	13	18
Возраст ученого при защите докторской диссертации	40	43
Период между защитой кандидатской и докторской диссертаций	13	16
Возраст ученого до появления первой зарубежной публикации	39	51
Период между первыми отечественной и зарубежной публикациями	17	26
Всего отобрано публикаций данного автора	199	360
Среднегодовая продуктивность	4,5	5,8
Количество публикаций в первое творческое десятилетие	19	21
Количество авторских монографий (включая переиздания)	7	9
Количество статей из сборников	41	109
Количество статей в зарубежных журналах, сборниках	8	8
Количество статей в центральных журналах	57	72
Количество соавторских работ	14	80
Количество выявленных тезисов докладов	9	4
Количество рецензий автора	16	18
Научное редактирование изданий	20	68
Составление изданий	3	7

Рис. 5

Приложение 1

Данные по цитированию работ[21]

Р.С. Гиляревский

[ЦИТИРОВАНИЕ] Основы информатики
АИ Михайлов, АИ Черный, РС **Гиляревский** - 1968 - Наука
Цитируется: 317 Похожие статьи Цитировать
Цитирование:
[ЦИТИРОВАНИЕ] Вероятностная модель языка
ВВ Налимов - 1974 - mtas.ru
Цитируется: 405 Похожие статьи Все версии статьи (4) Цитировать
Ещё
[ЦИТИРОВАНИЕ] Семантико-синтаксическая организация предложения
ВВ Богданов - 1977 - Изд-во Ленинградского …
Цитируется: 234 Похожие статьи Все версии статьи (2) Цитировать
Ещё
[ЦИТИРОВАНИЕ] Процессы планирования в экономике
ЕЗ Майминас - 1971 - " Экономика,"
Цитируется: 134 Похожие статьи Цитировать
[ЦИТИРОВАНИЕ] Общая филология
ЮВ Рождественский - 1996 - Новое тысячелетие
Цитируется: 73 Похожие статьи Цитировать
[ЦИТИРОВАНИЕ] Качественная теория информации
М Мазур - 1974 - Мир
Цитируется: 60 Похожие статьи Все версии статьи (4) Цитировать
Ещё
[ЦИТИРОВАНИЕ] Проблемы общей теории библиографии: Монография
ОП Коршунов - 1975 - Книга
Цитируется: 59 Похожие статьи Все версии статьи (2) Цитировать
[ЦИТИРОВАНИЕ] Документ: информационный анализ
ГГ Воробьев - 1973 - Наука
Цитируется: 48 Похожие статьи Цитировать
[ЦИТИРОВАНИЕ] Проблемы свертывания научной информации
ДИ Блюменау - 1982 - " Наука", Ленинградское отд-ние

---

[21] Приводятся первые 10 ссылок.

Цитируется: 47 Похожие статьи Все версии статьи (2) Цитировать

[ЦИТИРОВАНИЕ] Медико-географическая информация при освоении новых районов Сибири:(Для проектных и плановых разработок)

ББ Прохоров, ВВ Воробьев - 1979 - Наука, Сиб. отд-ние

Цитируется: 44 Похожие статьи Цитировать

[ЦИТИРОВАНИЕ] Научно-технический прогресс: сущность, основные тенденции

ГС Гудожник - 1970 - Наука,

Цитируется: 41 Похожие статьи Цитировать

А.Я. Дегтярев

[ЦИТИРОВАНИЕ] Древняя Русь

ИЯ Фроянов, АЯ **Дегтярев** - 1995 - Златоуст

Цитируется: 53 Похожие статьи Цитировать

Цитирование:

[ЦИТИРОВАНИЕ] Политическое лидерство: методологические проблемы исторической интерпретации

ДЕ Слизовский - Вестник Российского университета дружбы народов …, 2003 - elibrary.ru

The problem of political leadership is discussed from both historical and methodological positions. Analytical approaches towards this problem are mentioned. Power institution functioning is given through the axis of history and politics. The key idea of the article **...**

Цитируется: 7 Похожие статьи Все версии статьи (2) Цитировать

[ЦИТИРОВАНИЕ] " Хазарская проблема" в отечественной историографии XVIII-XX вв

ЭД Ващенко - 2006 - Изд-во С.-Петербургского …

Цитируется: 5 Похожие статьи Цитировать

Ещё

[PDF] с сайта dkhramov.dp.ua

[PDF] Историко-культурное введение в политологию

В Махнач - Курс лекци, 2004 - dkhramov.dp.ua

С середины 1970-х гг. автор начал читать курсы русской истории в высшей и средней школе. Позднее сложились факультативные курсы русского средневекового искусства и русской архитектуры, а на их базе и курс истории отечественной культуры (1985 г.) **...**

Цитируется: 4 Похожие статьи Все версии статьи (5) Цитировать

Ещё

[ЦИТИРОВАНИЕ] Статьи. РОССИЯ И ПОЛИТАРИЗМ
АВ Гринев, МП Ирошников - Voprosy istorii, 1998 - ТОО Redaktsiia zhurnala" Voprosy …
Цитируется: 4 Похожие статьи Цитировать
[ЦИТИРОВАНИЕ] Политика: основные понятия: справочник, словарь
ВЛ Махнач - 2008 - " ОЛМА Медиа Групп"
Цитируется: 3 Похожие статьи Цитировать
Ещё
[ЦИТИРОВАНИЕ] Статьи. ЕДИНСТВО И МНОГООБРАЗИЕ ДРЕВНЕРУССКОЙ КУЛЬТУРЫ (КОНЕЦ X-XIII вв.)
ВП Даркевич - Voprosy istorii, 1997 - ТОО Redaktsiia zhurnala" Voprosy …
Цитируется: 3 Похожие статьи Цитировать
[ЦИТИРОВАНИЕ] Юрий Долгорукий
А Карпов - 2006 - Молодая гвардия
Цитируется: 1 Похожие статьи Цитировать
Ещё
[PDF] с сайта udsu.ru
[PDF] ПРЕДСТАВЛЕНИЯ ОБ ОБЩЕСТВЕ В КАРТИНЕ МИРА НАСЕЛЕНИЯ ДРЕВНЕЙ РУСИ XI–XIII ВВ.
ВВ Долгов - 2008 - lib.udsu.ru
Актуальность темы. Актуальность избранной темы определяется двумя основными факторами: 1) назревшей необходимостью применить к материалу по истории домонгольской Руси исследовательский инструментарий социальной антропологии, **...**
Цитируется: 1 Похожие статьи Все версии статьи (4) Цитировать
Ещё
[PDF] с сайта wwww4.com
[КНИГА] Тайна гибели Бориса и Глеба
ДА Боровков - 2009 - wwww4.com
Среди загадок русской истории особое место занимает тайна гибели двух сыновей крестителя Руси Владимира Святославича—Бориса и Глеба, убитых по приказу старшего брата Святополка, получившего в древнерусской литературе прозвище **...**
Цитируется: 1 Похожие статьи Все версии статьи (3) Цитировать
Ещё
[ЦИТИРОВАНИЕ] О возникновении Новгородского посадничества
АВ Журавель - Сборник Русского исторического общества, 2003 -

Русская панорама

Цитируется: 1 Похожие статьи Все версии статьи (2) Цитировать

Б.Н. Комиссаров

[ЦИТИРОВАНИЕ] Первая русская экспедиция в Бразилию

БН **Комиссаров** - 1977 - Изд-во" Наука," Ленинградское отд …

Цитируется: 7 Похожие статьи Все версии статьи (2) Цитировать

Цитирование:

[ЦИТИРОВАНИЕ] История Латинской Америки

МС Альперович, ЛЮ Слезкин - 1991 - " Высшая школа,"

Цитируется: 13 Похожие статьи Все версии статьи (2) Цитировать

[ЦИТИРОВАНИЕ] К истории американских коллекций МАЭ

РВ Кинжалов - … культуры Северной Сибири и Северной Америки: …, 1981 - Наука

Цитируется: 1 Похожие статьи Цитировать

[ЦИТИРОВАНИЕ] S. Petersburgo--Rio de Janeiro

БН Комиссаров - 1987 - Изд-во Ленинградского …

Похожие статьи Цитировать

[ЦИТИРОВАНИЕ] Дневник русской комплексной академической экспедиции в Бразилию в 1824-1826 гг. под началом академика ГИ Лангсдорфа

СР Микулинский - 1995 - Наука

Похожие статьи Все версии статьи (2) Цитировать

[ЦИТИРОВАНИЕ] Амазония

АС Монин, ВВ Гордеев - 1988 - Наука

Похожие статьи Цитировать

[PDF] с сайта econ-rudn.ru

[PDF] ХУДОЖНИК ПЕРВОЙ РУССКОЙ ЭКСПЕДИЦИИ В БРАЗИЛИЮ (1821-1829) ОГАНН МОРИЦ РУГЕНДАС: ИСТОРИОГРАФИЯ ВОПРОСА

ЛА ТЕРЕНТЬЕВА - ALMANAQUE, 2008 - econ-rudn.ru

Первое десятилетие XIX века характеризуется проявлением большлго интереса к сотрудничеству России со странами Латинской Америки. Состоявшийся во главе с президентом России ВВ Путиным официальный визит в Чили, Перу, Аргентину и **...**

Похожие статьи Цитировать

Ещё

[ЦИТИРОВАНИЕ] Vperedi--Novyĭ Svet: istorii□a otkrytii□a Ameriki i ee vosprii□atie v Rossii

MS Faĭnshteĭn - 2005 - Indrik

Похожие статьи Цитировать

В.С. Крейденко

[ЦИТИРОВАНИЕ] Библиотечные исследования, научные основы

ВС **Крейденко** - 1983 - " Книга"

Цитируется: 34 Похожие статьи Цитировать

Цитирование:

[ЦИТИРОВАНИЕ] Библиотековедение: нормативный подход: понимающая парадигма мышления

ЛН Гусева, ЕВ Смолина - 1997 - б. и

Цитируется: 4 Похожие статьи Цитировать

[ЦИТИРОВАНИЕ] Структурно-функциональный анализ проблемы «Эффективность использования традиционных каталогов» как проявление логики …

ТВ Николаева - … системами: сборник научных …, 1986 - Гос. Публичная библиотека им. МЕ …

Цитируется: 2 Похожие статьи Цитировать

[PDF] с сайта urfu.ru

[PDF] Эволюция миссии библиотек отечественных высших учебных заведений

ГЮ Кудряшова - Екатеринбург: ГОУ ВПО «УГТУ–УПИ, 2004 - study.urfu.ru

Оглавление

Введение…….. 3

Глава1.Формирование представлений о социальном предназначении отечественных вузовских библиотек в период их становления (1724-1917гг.)…… **...**

Цитируется: 1 Похожие статьи Все версии статьи (3) Цитировать

Ещё

[ЦИТИРОВАНИЕ] Об объекте и предмете библиотековедческих исследований

АН Ванеев, ВС Крейденко - Библиосфера, 2009 - elibrary.ru

Аннотация Авторы рассматривают разноречивые подходы к определению объекта и предмета библиотековедческого исследования, предлагая свою трактовку понятия «объект библиотечного исследования» как библиотечного процесса, и приходят к **...**

Цитируется: 1 Похожие статьи Все версии статьи (2) Цитировать

[ЦИТИРОВАНИЕ] Українська бібліотечна термінологія: становлення та основні етапи розвитку монографія

ГІ Солоіденко - 2010 - Nat□s□ional' na biblioteka imeni VI …

Цитируется: 1 Похожие статьи Цитировать

Ещё

[PDF] с сайта xn--80ahbbqcnbhdsjb2lrc.xn--p1ai

[PDF] ДЕТСКАЯ БИБЛИОТЕКА КАК ЦЕНТР ЧИТАТЕЛЬСКОГО РАЗВИТИЯ ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА

ТА Новикова - xn--80ahbbqcnbhdsjb2lrc.xn--p1ai

Актуальность исследования. Чтение в XXI веке привлекает внимание как теоретиков, так и практиков во всемирном масштабе. ООН объявило 2003-2012 года десятилетием грамотности. В нашей стране принята Национальная программа поддержки и **...**

Похожие статьи Цитировать

Ещё

[ЦИТИРОВАНИЕ] Я. М. БАРСКАЯ ИМЭ ОЦЕНОК, ВЭ ИЗУЧЕНИИ - Эксперимент …, 1984 - Гос. публичная библиотека им. МЕ …

Похожие статьи Цитировать

[ЦИТИРОВАНИЕ] ТЕХНИЧЕСКОЕ ТВОРЧЕСТВО ТРУДЯЩИХСЯ И БИБЛИОТЕКА

ВП ПЛАСИЧУК - Повышение роли библиотек …, 1985 - Гос. публичная библиотека им. МЕ …

Похожие статьи Цитировать

[PDF] с сайта irbis-nbuv.gov.ua

[PDF] ББК Ч73в3

ГІ Солоіденко - 2010 - irbis-nbuv.gov.ua

Провідні бібліотекознавчі та книгознавчі установи, зокрема ВБУ, УНІК, неодноразово порушували питання про стан бібліотечної термінології. Діяльність термінологічних комісій та окремих фахівців у цьому напрямі була особливо плідною. Вона активно **...**

Похожие статьи Все версии статьи (3) Цитировать

Ещё

[ЦИТИРОВАНИЕ] Научный миф о специальных методах документально-коммуникационных дисциплин

ЮН Столяров - Научные и технические библиотеки, 2006 - elibrary.ru

<i>Размышления о специфических и общих методах в документально-коммуникационных науках, о диалектической связи теории и методологии

каждой науки.</i>.

Похожие статьи Все версии статьи (2) Цитировать

В.П. Леонов

Цитирование:

[ЦИТИРОВАНИЕ] Реферирование и аннотирование научно-технической литературы

ВП **Леонов**, БС Елепов - 1986 - Наука, Сибирское отд-ние

Цитируется: 24 Похожие статьи Цитировать

Ещё

[PDF] Основы информационной культуры (программа курса для вузов)

ЕА Медведева - Социол. исследования, 1994 - ecsocman.hse.ru

Содержание дисциплины «Информационная культура» тесно связано с философией, психологией, социологией, историей культуры, педагогикой, дисциплинами информационного цикла и др. Ее изучение осуществляется в форме лекционных, **...**

Цитируется: 30 Похожие статьи Все версии статьи (5) Цитировать

Ещё

[ЦИТИРОВАНИЕ] Информационные издания: Типология и основные особенности подготовки

АА Гречихин, ИГ Здоров - 1988 - Книга

Цитируется: 22 Похожие статьи Цитировать

[ЦИТИРОВАНИЕ] Природа библиографического знания: Монография

ВА Фокеев - 1995 - Российская гос. библиотека

Цитируется: 19 Похожие статьи Цитировать

[ЦИТИРОВАНИЕ] Лингвистические средства автоматизации документального поиска

НИ Гендина, ВП Леонов - 1992 - Библиотека Российской академии …

Цитируется: 15 Похожие статьи Цитировать

[PDF] с сайта znate.ru

[PDF] Лингвистическое обеспечение автоматизированных библиотечных систем

НИ Гендина - Алма-Ата: Гылым, 1991 - lib.znate.ru

ОТ АВТОРА В настоящее время стало очевидным, что традиционная технология обработки документального потока, поступающего в библиотеки и службы информации, ручной поиск, ручные процедуры производства библиотечно- **...**

Цитируется: 13 Похожие статьи Все версии статьи (3) Цитировать Ещё

[ЦИТИРОВАНИЕ] Національна система реферування української наукової літератури

МБ Сорока - 2002 - НБУВ

Цитируется: 12 Похожие статьи Цитировать Ещё

[ЦИТИРОВАНИЕ] Тюменская деловая письменность, 1762-1796 гг..: тюменские рукописные деловые тексты 1762-1796 гг. в аспектах лингвистики и …

ОВ Трофимова - 2001 - Вектор Бук

Цитируется: 5 Похожие статьи Цитировать Ещё

[ЦИТИРОВАНИЕ] Библиографические исследования науки

ОМ Зусьман - 2000 - Санкт-Петербургский гос. унив. …

Цитируется: 4 Похожие статьи Цитировать

[PDF] с сайта window.edu.ru

[PDF] Основы информационной культуры. Библиография

АВ Кириленко - window.edu.ru

Данное пособие родилось на основе кардинально переработанного курса по отраслевой библиографии, который читался сотрудниками НБО библиотеки СПбГУ ИТМО в 90-е–начале 2000-х годов для старшекурсников нашего университета. **...**

Цитируется: 2 Похожие статьи Все версии статьи (5) Цитировать Ещё

[ЦИТИРОВАНИЕ] Повышение эффективности библиографической деятельности библиотек в условиях перестройки: вопросы библиографоведения: сборник …

ВМ Григоров, АФ Кузнецова, ВА Фокеев - 1990 - Гос. библиотека СССР им. ВИ …

Похожие статьи Цитировать

Приложение 2

Карты знаний

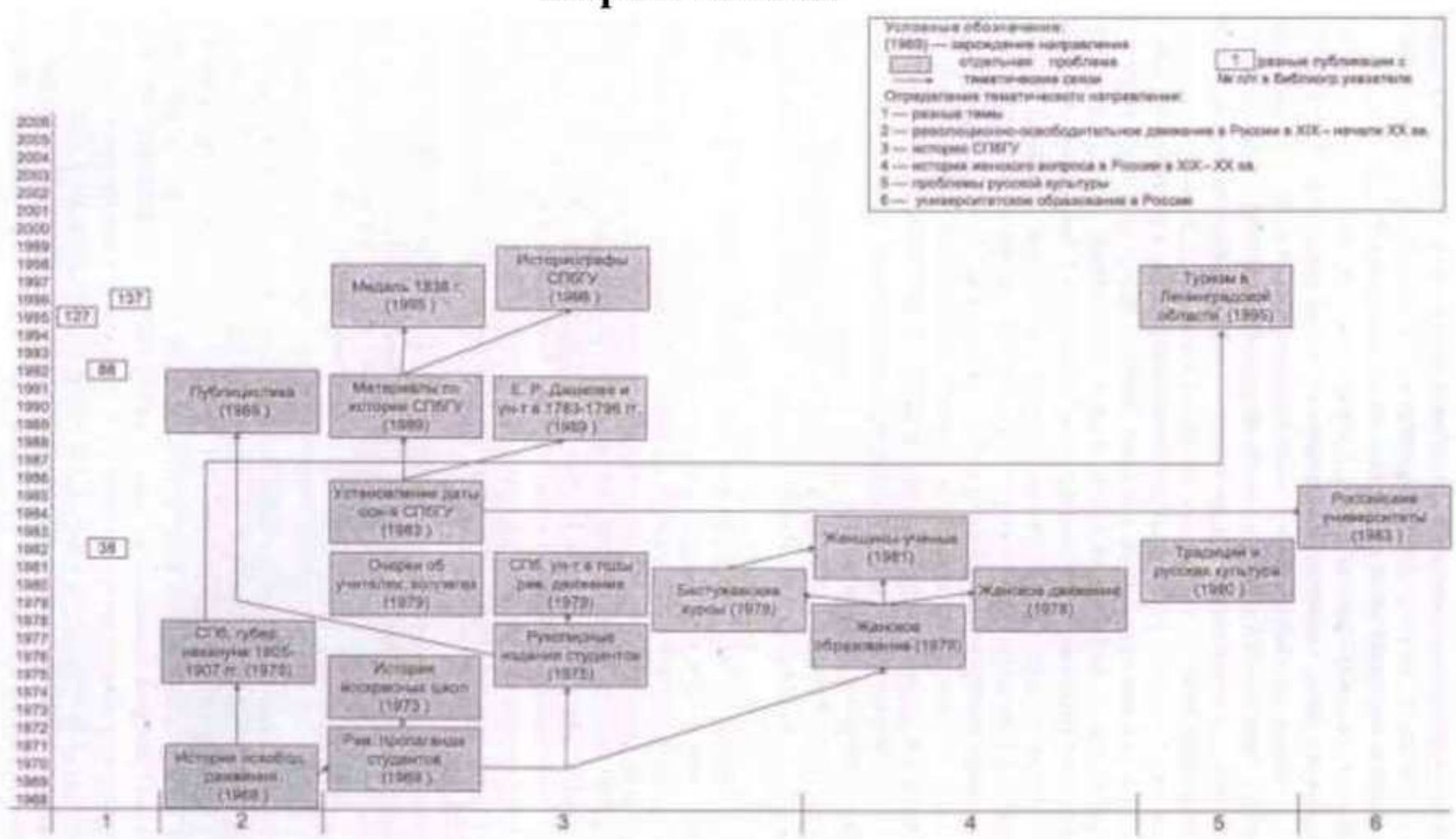

Карта 1. Основные тематические направления в творчестве Г. А. Тишкина

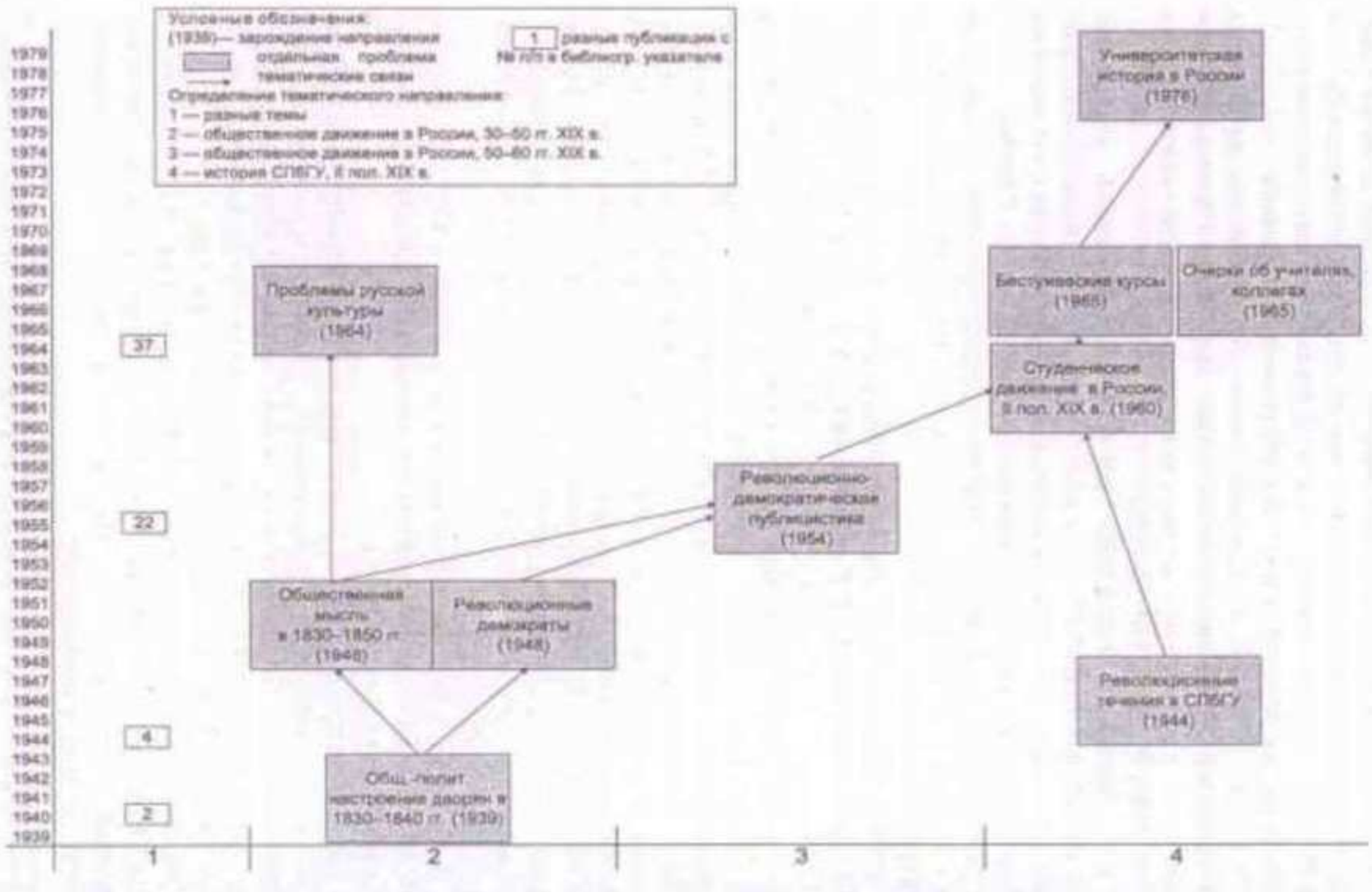

Карта 2. Основные тематические направления в творчестве Н. Г. Сладкевича

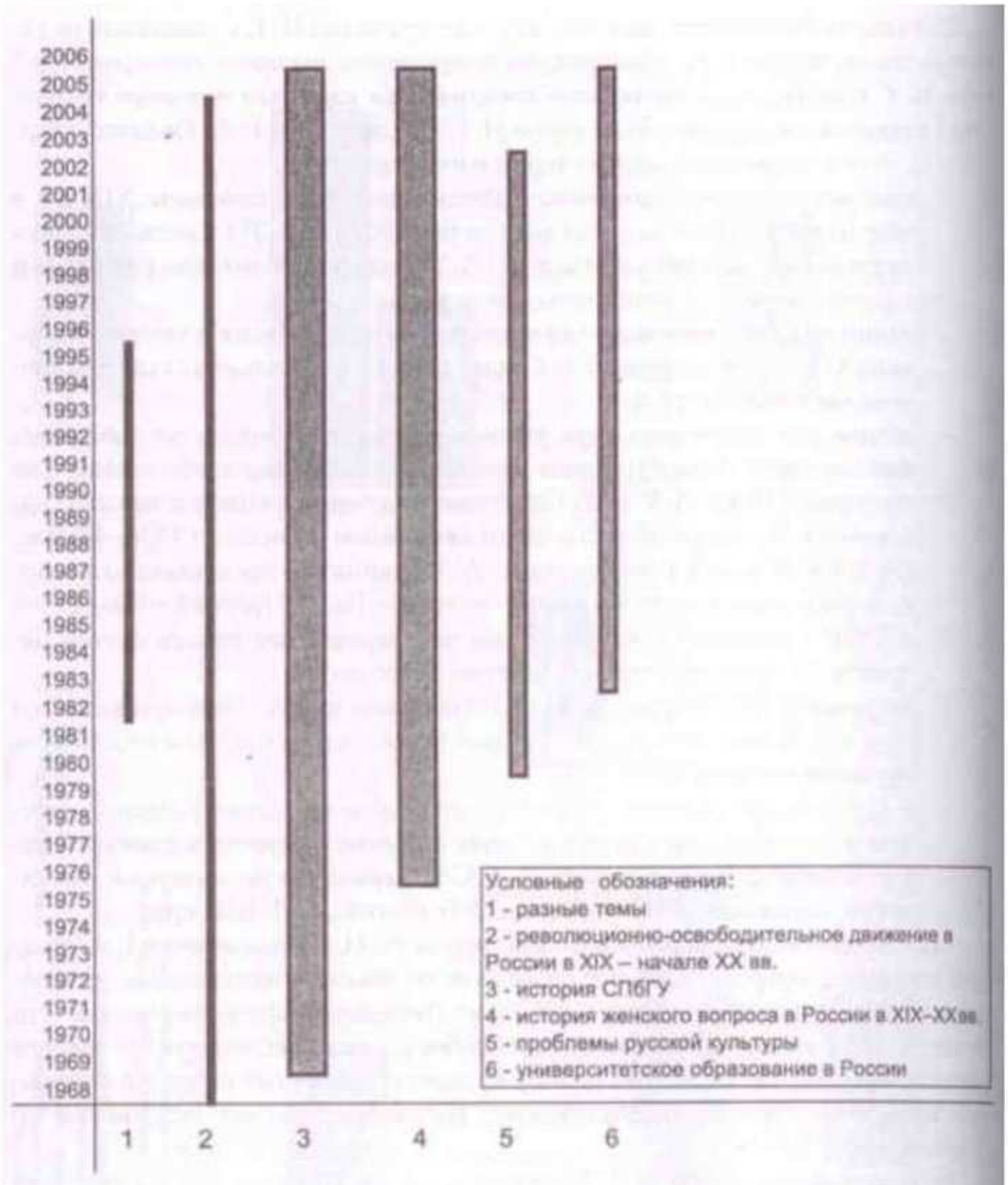

Карта 3. Научная продуктивность Г. А. Тишкина
по отдельным тематическим направлениям в период 1968–2006 гг.

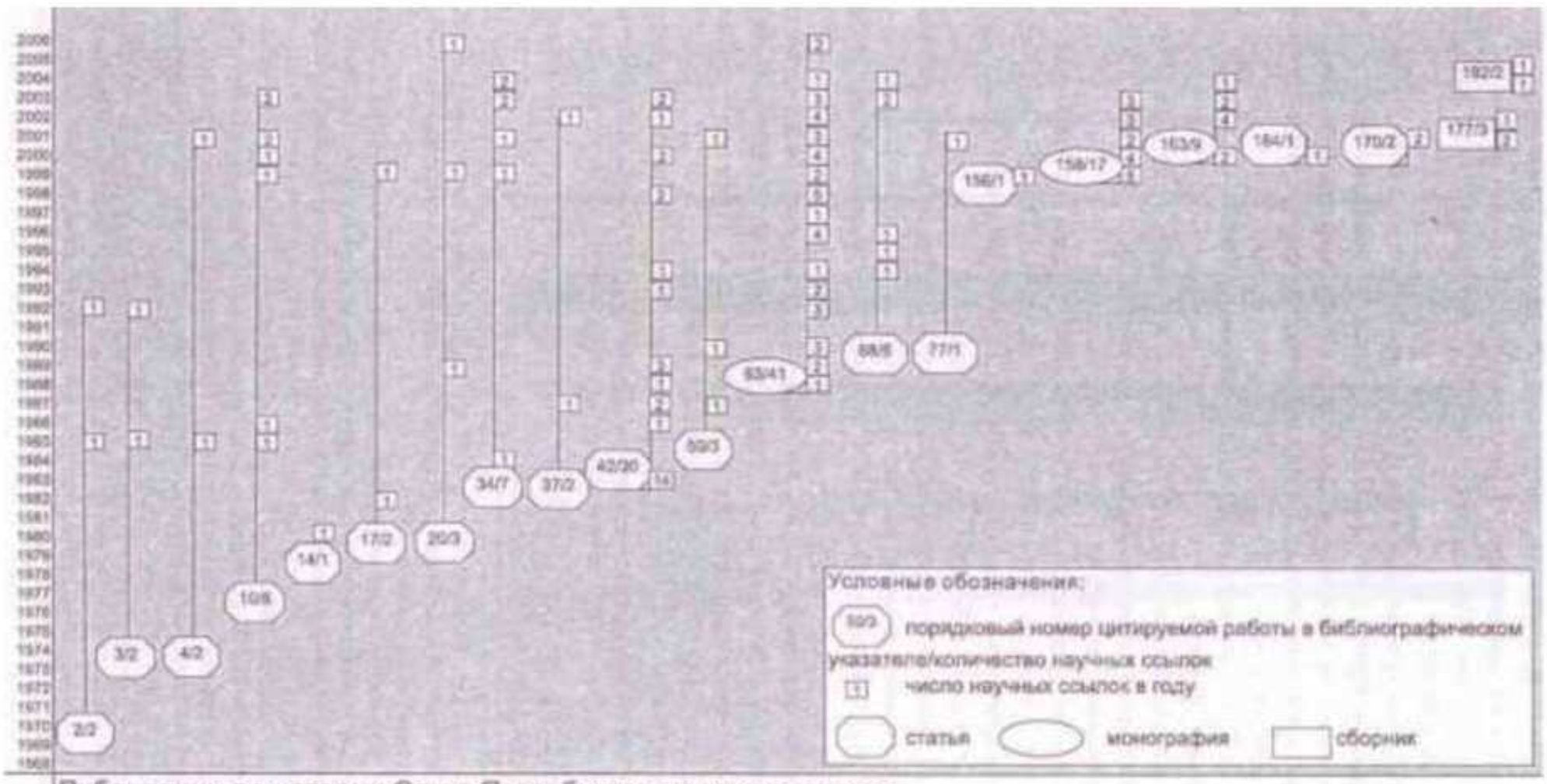

Публикации по истории Санкт-Петербургского университета

Карта 4. Карта цитирующей литературы: Тематическое направление «История Санкт-Петербургского университета»

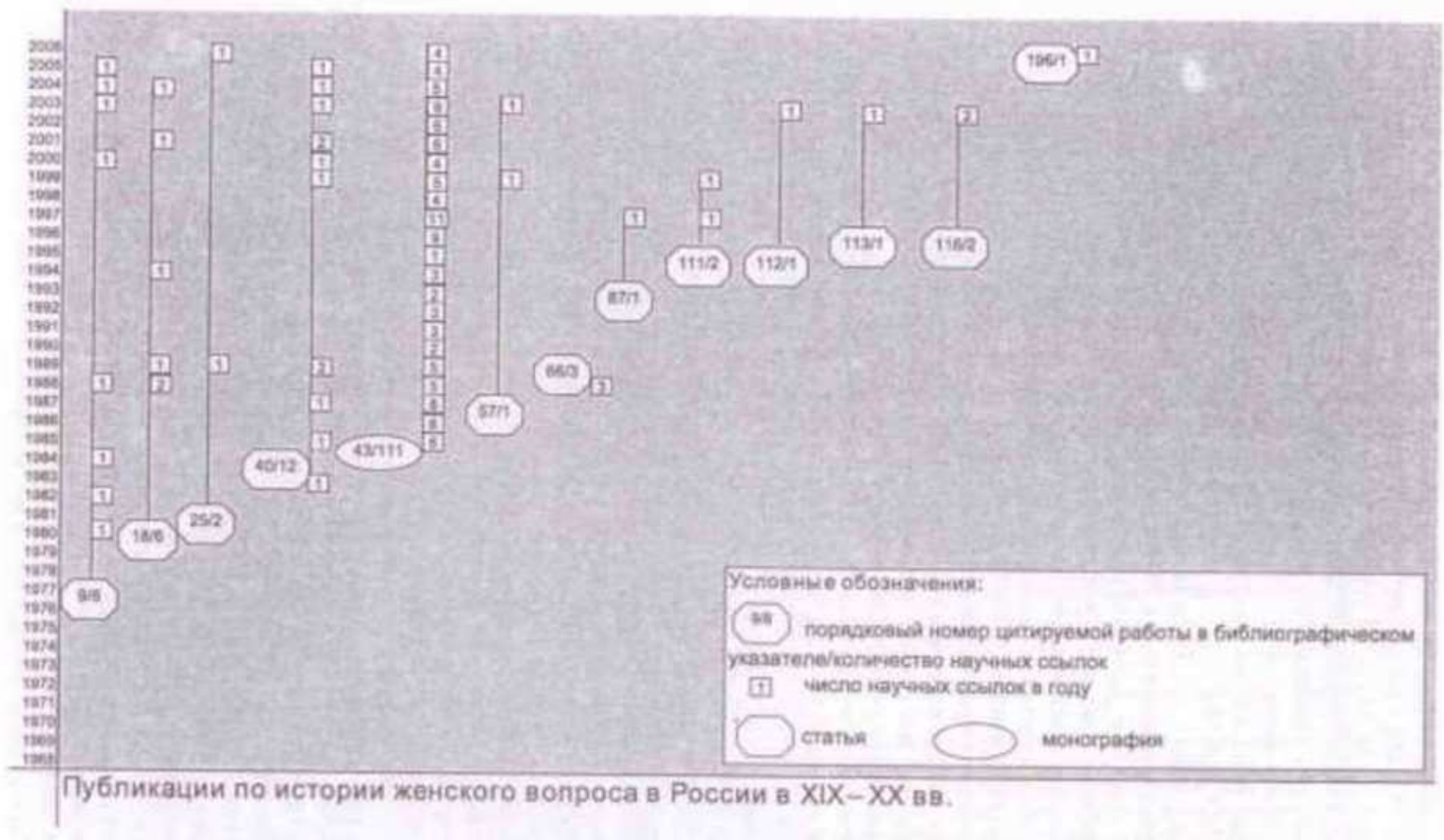

Публикации по истории женского вопроса в России в XIX–XX вв.

Карта 5. Карта цитирующей литературы: Тематическое направление «История женского вопроса в России XIX–XX вв.»

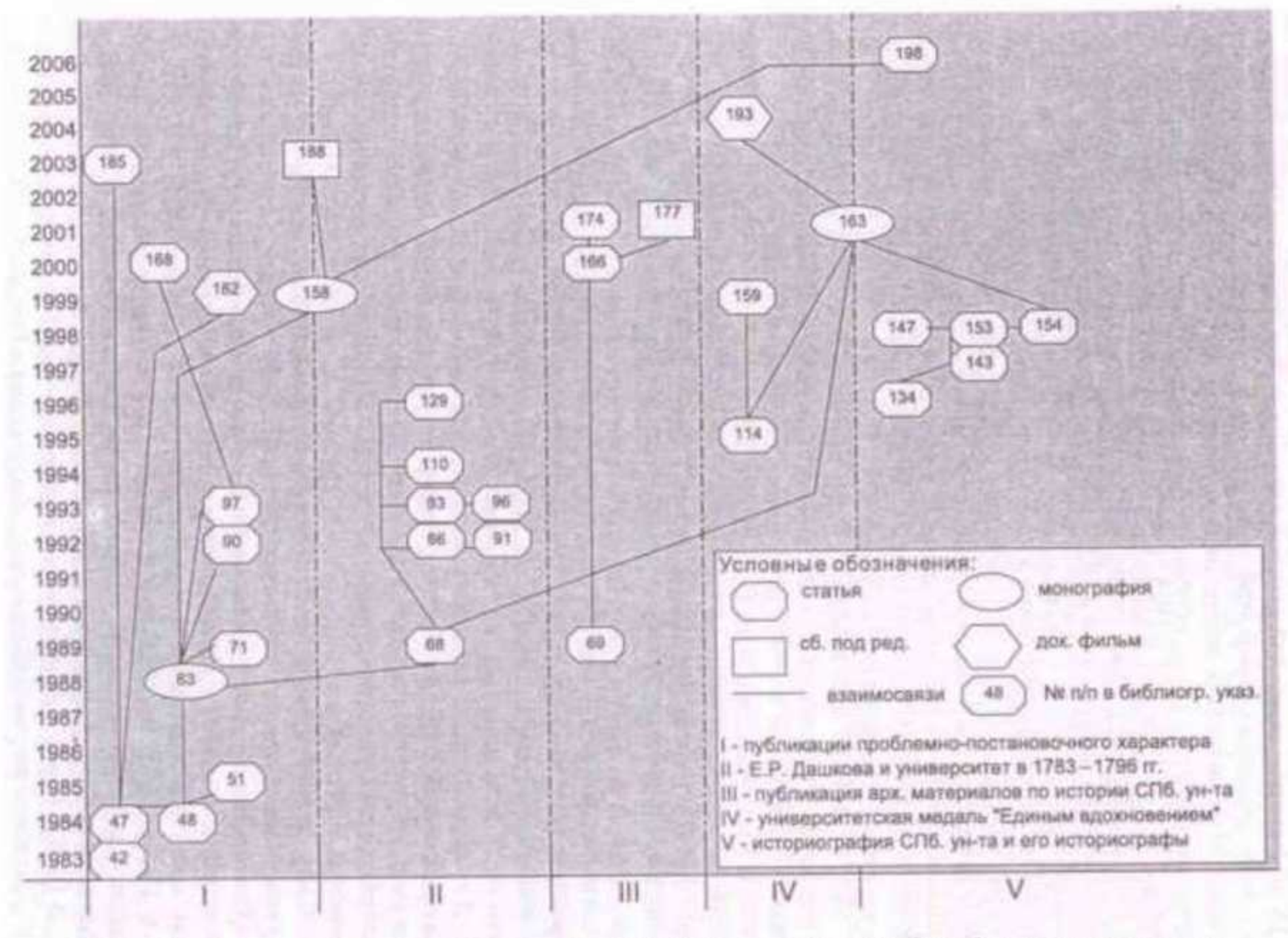

Карта 6. Карта развития авторской научной идеи «установление даты основания Петербургского университета»

А.В. Теплицкая

БИОБИБЛИОГРАФИЧЕСКИЕ РЕСУРСЫ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Аннотация. *Введены термины «монобиобиблиография», «полибиобиблиография», предложена система классификации биобиблиографических ресурсов по отдельным признакам. Сделан анализ производства биобиблиографических ресурсов национальных библиотеками, входящими в Библиотечную Ассамблею Евразии.*

Ключевые слова: *биобиблиография, классификация биобиблиографических ресурсов, Российская государственная библиотека, Библиотечная Ассамблея Евразии.*

Среди всего многообразия библиографических ресурсов[22] самым жизнестойким является биобиблиографический. Из глубокой древности дошли до нас биобиблиографические и персональные указатели, составленные в эллинистическом мире, древнем Риме, Византии. Даже первые национальные библиографии создавались в виде биобиблиографий. Меняются только форматы их реализации: от рукописного до электронного, а суть остается прежней – раскрыть средствами библиографии вклад персоны в развитие той или иной отрасли знания, деятельности.

Несмотря на наличие терминологических стандартов, словарей, энциклопедий до сих пор наблюдаются разночтения в определении биобиблиографических ресурсов. По нашему мнению, биобиблиографический ресурс состоит из двух неразрывно связанных между собой частей: биографической (биографии деятеля) и библиографической (списка его трудов и списка литературы о нем и его трудах). Биографическая составляющая является обязательной частью этих ресурсов, ее объемы могут варьироваться. В основе биобиблиографических ресурсов, посвященных ряду лиц, лежит персональная биобиблиография. Поэтому в определении термина говорится только об одном лице. Биобиблиографические ресурсы, посвященные одному лицу, удобно обозначать термином «монобиобиблиография», а нескольким лицам – «полибиобиблиография»[23].

В межгосударственном ГОСТе 7.0-99. «*Информационно-библиотечная деятельность, библиография. Термины и определения*» приводятся следующие определения: **биобиблиографическое пособие:** *Библиографическое пособие, содержащее биографические сведения об определенном лице или лицах, а также библиографическую информацию о их произведениях и литературе о них*; **персональное библиографическое пособие:** *Биобиблиографическое пособие, посвященное одному лицу*. Данные определения не позволяют провести четкую границу между этими разновидностями биобиблиографических ресурсов. В стандарте нет термина, определяющего биобиблиографическое пособие, отражающего деятельность ряда лиц. Но если говорится об одном лице (персональное библиографическое пособие), то надо говорить и о другом виде,

---

[22] Библиографический ресурс – любой организованный массив библиографической информации, специально создаваемый в целях удовлетворения библиографических потребностей и запросов (информирования и поиска).

[23] Теплицкая, А.В. Советская биобиблиография в области естественных наук : (История. Современное состояние. Перспективы развития) : автореф. дис. … канд. пед. наук : 05.25.03 / Моск. гос. ин-т культуры. Москва, 1989. 16 с.

отражающем деятельность ряда лиц. В биобиблиографических ресурсах обязательно присутствуют две части: биографическая и библиографическая, первичная и вторичная информации. В этом их главное отличие от всех остальных библиографических ресурсов.

Существует большое количество типов, форм и жанров биобиблиографических ресурсов. Наиболее комплексно охарактеризовать каждую из разновидностей биобиблиографических ресурсов можно при помощи системы классификации по отдельным признакам. В совокупности эти признаки дают четкое представление о биобиблиографическом ресурсе. Порядок их расположения может меняться в зависимости от необходимости акцентировать внимание на том или ином признаке. Также количество признаков может увеличиваться или уменьшаться, т.е. это не нечто раз и навсегда созданное, а живой организм. Классификация построена по фасетному, а не иерархическому принципу.

Таблица 1

Система классификаций биобиблиографических ресурсов по отдельным признакам

№№	Признак деления	Разновидности биобиблиографических ресурсов
11	Соотношение биографической и библиографической частей	Ресурсы с преобладанием биографического материала (первичной информации) Ресурсы с органичным сочетанием биографического и библиографического материалов (комплексные) Ресурсы с преобладанием библиографического материала (вторичной информации)
22	Количество персон, включенных в ресурс	Посвященные одной персоне (монобиобиблиография) Посвященные ряду персон (полибиобиблиография)
33	Отрасль знания, с которой связана деятельность персоны/персон	Универсальные Отраслевые Тематические
44	Читательский адрес	Широкий

		Определенная читательская группа
55	Целевое назначение	Научно-вспомогательные Профессионально-вспомогательные Рекомендательные
66	Форма реализации	Явные (печатное, электронное издания; картотека; рукопись) Неявные: латентные (самостоятельные: внутрикнижные, внутрижурнальные; несамостоятельные: прикнижные, пристатейные)
77	Вид характеристики документов (объектов библиографического отражения) в библиографической части ресурса	Аннотированные Неаннотированные Реферативные
88	Доступность ресурса	Опубликованные Неопубликованные
99	Способ составления	Составленные ручным способом Составленные с применением информационных технологий
110	Язык	На любом языке мира
111	Динамичность/статичность	Завершенные (одноразовые) Продолжающиеся
112	Полнота охвата документов в библиографической части	«Исчерпывающие» Выборочные
113	Наличие иллюстративного материала	Без иллюстраций С иллюстрациями, дополняющими основные документы С иллюстрациями в качестве основных документов
114	Региональная принадлежность	Внерегиональные Региональные

Каждый субъект библиографической деятельности может сам дополнить таблицу признаками, которые имеют значение в его практике. Например, можно рассматривать электронный каталог в совокупности с

авторитетным файлом имен как отдельную разновидность биобиблиографических ресурсов: авторитетный файл предоставляет краткую биографическую информацию, а электронный каталог – список трудов персоны.

Рассмотрим более подробно первый признак «Соотношение биографической и библиографической частей», т.е. первичной и вторичной информации. Примеры разновидностей биобиблиографических ресурсов на основе этого признака, а также признака «Количество персон, включенных в ресурс», приведены в таблице 2. Проведенный анализ показал, что монобиобиблиографические ресурсы представлены более разнообразными формами, типами, жанрами, чем полибиобиблиографические. В таблице перечислены не все разновидности, существующие в печатном, карточном или электронном виде, а только отдельные, т.к., например, в электронном формате реализуются практически уже все ранее известные разновидности биобиблиографических ресурсов.

В одних ресурсах превалирует биографическая часть, и они практически представляют собой первичные документы и приближаются по своей сути к биографической литературе. Например, биографические словари, очерки, летописи жизни и деятельности, фактографические базы данных и т.д. Основное место в них отводится биографической части, рассмотрению различных сторон деятельности лиц, которым посвящены. Библиографическая часть является вторичной по отношению к биографической. Она носит не «исчерпывающий» характер. Некоторые составные части (труды лица или литература о нем) могут или совсем отсутствовать или быть представлены одним-двумя названиями. Такие ресурсы, в основном, составляют небиблиотечные учреждения. Они не ставят перед собой задачи создавать биобиблиографический ресурс. Но без подобных работ общая картина развития биобиблиографических ресурсов была бы неполной.

Вторая группа ресурсов – комплексные биобиблиографические ресурсы, в которых биографическая и библиографическая части органично дополняют друг друга (персональные биобиблиографические указатели/базы данных, полибиобиблиографические словари/указатели/базы данных и т.д.).

В последней группе ресурсов превалирует библиографическая часть, а биографические сведения кратки. Эти ресурсы могут отражать или все творческое наследие лица или лиц (библиографический (персональный) указатель/картотека/БД Персоналий), или только одну сторону деятельности. Например, указатели трудов одного лица могут быть различными: указатель только книг; статей; работ, опубликованных в

определенном изданиях (например, вошедших в список журналов, утвержденных Высшей аттестационной комиссией, или изданных за рубежом); по определенной тематике; патентов, авторских свидетельств; работ, вышедших под редакцией деятеля; научных докладов, выступлений; диссертаций, выполненных под руководством данного лица и т.д. Также и указатели литературы о жизни и деятельности могут подразделяться на указатели литературы только об одном произведении; об одной стороне деятельности; об определенном периоде творчества и т.д.

Таблица 2

Разновидности биобиблиографических ресурсов

С преобладанием первичной информации	**Комплексные**	**С преобладанием вторичной информации**
Монобиобиблиографии		
Летопись жизни и деятельности	Биобиблиографический (персональный) указатель/обзор/БД/сайт	Библиографический (персональный) указатель/обзор/БД/сайт
Биохроника	Автобиобиблиография	Указатель/список/обзор трудов одного лица
Очерк жизни и деятельности	Биобиблиографический очерк/статья	Указатель/список/обзор литературы о жизни и деятельности
Биографическая статья		Семинарий
Некролог		
Сборник портретов одного лица		
Персональная энциклопедия/БД/ сайт		
Полибиобиблиографии		
Биографический словарь/БД/сайт	Биобиблиографический словарь/БД/сайт	Картотека/БД персоналий

Сборник биографий	Сборник биобиблиографий/ автобиобиблиографий	Указатели/списки/обзоры трудов сотрудников учреждения или организации
Сборник портретов ряда лиц		

Соотношение биографической и библиографической частей бывает различное не только в зависимости от разновидности биобиблиографического ресурса, но и в пределах одной разновидности. В комплексных биобиблиографических ресурсах, в соответствии с заявленными целями, биографическая часть может быть построена в виде научной биографии, биографического очерка, творческого портрета, истории произведений персоны, открытий, изобретений, воспоминаний учеников, соратников и т. д. Соответственно жанру биографической части в библиографической будет обращено внимание на научную, научно-популярную, мемуарную, научно-художественную или другую литературу, т. к. характер биографической части влияет на библиографическую часть (и наоборот), они должны быть взаимосвязаны, дополнять друг друга и соответствовать поставленным задачам.

На основе классификации можно дать следующую характеристику известной серии Российской Академии наук «Материалы к биобиблиографии ученых», выходящей с 1945 года (прежнее название «Материалы к биобиблиографии ученых СССР»). Это серийное научно-вспомогательное многоотраслевое неаннотированное пособие с «исчерпывающей» полнотой охвата документов предназначенное для определенной группы читателей – научных сотрудников. Каждый выпуск серии представляет отдельно изданное пособие, посвященное одному лицу. В выпусках органически сочетается первичная и вторичная информация, иллюстративный материал является дополнительным элементом. Серия отражает жизнь и деятельность ученых вне зависимости от региона.

Классификация позволяет систематизировать все многообразие ресурсов и выявить имеющиеся пробелы, определить формы, жанры биобиблиографических ресурсов, получивших наибольшее развитие на том или ином временном отрезке развития государства, понять, какие отрасли знания наиболее обеспечены этими ресурсами и т. д.

Анализ современной библиографической продукции национальных библиотек – членов Библиотечной Ассамблеи Евразии[24] показал, что доля биобиблиографических ресурсов среди специальных библиографических ресурсов достаточно высока (см. таблицу 3): от 8 до 100%, а в среднем – 34%, т. е. каждый третий создаваемый национальными библиотеками специальный библиографический ресурс является биобиблиографическим! Это еще раз подтверждает их востребованность и жизнестойкость. При этом больше издается монобиобиблиографических ресурсов, чем полибиобиблиографических.

Таблица 3

Виды специальных библиографических ресурсов по содержанию (на примере 2004 – 2009 гг.)

Библиотека	Всего	Тематические, отраслевые	Биобиблио-графические
Азербайджанская национальная библиотека им. М.Ф. Ахундова	23	16	7 (30%)
Национальная библиотека Беларуси	12	8	4 (33%)
Национальная библиотека Кыргызской Республики	8	2	6 (75%)
Национальная академическая библиотека Республики Казахстан	1		1 (100%)
Национальная библиотека Республики	29	16	13 (45%)

[24] Анализ сделан на основе библиографического указателя Издания и электронные ресурсы национальных библиотек государств-участников Содружества независимых государств, 2004 – 2011 гг. / НИО библиогр. ; сост. и библиогр. ред. Л.В. Жукова ; науч. рук. и ред. А.В. Теплицкая ; ред. электрон. версии О.В.Решетникова. [Москва, 2012]. URL: http://www. rsl.ru/datadocs/doc_4216ze.pdf, свободный. Загл. с экрана. Обновляемый библиографический указатель.

Казахстан			
Национальная библиотека Республики Молдова	11	3	8 (73%)
Национальная библиотека Республики Таджикистан	19	8	11 (58%)
Национальная библиотека Узбекистана им. Алишера Навои	12	11	1 (8%)
Национальная библиотека Украины им. В.И. Вернадского	10	4	6 (60%)
Национальная парламентская библиотека Украины	31	14	17 (55%)
Российская государственная библиотека	87	72	15 (17%)
Российская национальная библиотека	39	32	7 (18%)
Итого	**282**	**186**	**96 (34%)**

В России в первом десятилетии XXI ст. большее освещение в профессиональной литературе получили вопросы создания, организации именно монобиобиблиографий. Больше опубликовано и рецензий на персональные биобиблиографические ресурсы: в 2001 – 2010 гг. выявлено 76 рецензий на монобиобиблиографии и 42 рецензии на полибиобиблиографии. Надо отметить, что никакие другие виды библиографических ресурсов, созданные за этот период, не получили такого отклика в профессиональной печати, как биобиблиографические[25].

В Российской государственной библиотеке создание биобиблиографических ресурсов не является приоритетным направлением (всего 17% от числа специальных библиографических ресурсов или 14% от общего количества библиографических ресурсов, созданных в 2004 – 2009 гг.). В прошедшем 2012 году проводилась работа всего над двумя

---

[25] Анализ сделан на основе библиографического ресурса, создаваемого НИО библиографии РГБ: «Библиография. Библиографоведение : указ. лит., изд. в Российской Федерации на рус. яз. в 2001 – 2010 гг.»

биобиблиографическими темами (http://www.rsl.ru/ru/s3/s331/s260/2012/#2.8): «Персоналии деятелей русского зарубежья: некрологи» (локальная БД); «Николай Александрович Рубакин (1862 – 1946): биобиблиографический указатель» (был издан в печатном виде); в 2013 г. – над тремя: «Персоналии деятелей русского зарубежья: некрологи» (локальная БД); «П.П. Ершов: указатель к 200-летию со дня рождения» (с выставлением на сайт РГБ); «Отечественные библиографы и библиографоведы: библиографический указатель литературы о них и их трудах» (начало работы в конце 2013 г., планируется издать в печатном виде). Основным (но не единственным) создателем биобиблиографических ресурсов в РГБ является Научно-исследовательский отдел библиографии.

На сайте РГБ ежегодно выставляется план подготовки библиографической продукции в текущем году, в котором есть информация и о готовящихся биобиблиографиях. Ежегодно (с 1992 года) пополняется указатель, созданной Библиотекой библиографической продукции (в печатном и электронном виде), в котором также выделена информация об уже изданных биобиблиографиях (http://www.rsl.ru/datadocs/doc_956ku.pdfм): 32 монобиобиблиографии и 25 полибиобиблиографий за время существования новой России. Часть создаваемых библиографических ресурсов существует только в электронном виде, и они выставлены на сайте РГБ (http://www.rsl.ru/ru/s3/s331/s3314677/). Представляет интерес статистика обращений удаленных пользователей к некоторым биобиблиографическим ресурсам. Например, в 2012 году пользователи обращались всего к 8 451 ресурсам, представленным на сайте РГБ, было зафиксировано 10 536 875 их просмотров. Чаще пользователи обращались к электронному каталогу РГБ. Но и биобиблиографические ресурсы заняли не последнее место: например, указатель посвященный Владимиру Высоцкому, созданный к 70-летию со дня его рождения (Москва, 2008), занял в рейтинге 112 место (из 8 451), 6 609 просмотров (из 10 536 875), указатель, посвященный Ф.М. Достоевскому (Москва, 2006) – 114 место, 5 982 просмотров. В печатном виде биобиблиографические указатели обычно издаются небольшими тиражами, и их книговыдача не достигает такого числа, как количество обращений к библиографическим ресурсам, выставленным на сайте библиотеки.

Одним из средств продвижения библиографической продукции является блог НИО библиографии «Книжная полка» на сайте РГБ (http://bookshelf-rsl.blogspot.ru/), в котором представлена информация и о

биобиблиографической продукции. В тройку лидеров популярных сообщений блога в 2013 году входит и пост, посвященный 75-летию со дня рождения Владимира Высоцкого, отсылающий к уже упомянутому персональному библиографическому указателю (http://www.rsl.ru/ru/s3/s331/s122/s1223285/м). В юбилейную неделю января 2013 года рейтинг этого указателя поднялся на 32 место!

Биобиблиографический ресурс по-прежнему остается востребованным продуктом. Этот вид позволяет органично раскрыть все стороны деятельности персоны/персон, содержит первичную и вторичную информацию, на его основе легко осуществлять библиографический поиск, организовывать персональные выставки, наличие биографической части значительно расширяет читательский адрес этих ресурсов. Электронные технологии только способствовали популяризации этого вида библиографических ресурсов.

Библиотеки стремятся предоставить потребителям уникальную продукцию, сочетающую отличный контент и его оформление. Современное постиндустриальное общество – это общество, предъявляющее повышенные требования не только к качеству услуг, но и к условиям их предоставления. И библиотеки должны учитывать современную конкуренцию на информационном рынке и найти свое нишу, должны научиться продвигать свою продукцию, ведь биобиблиографические ресурсы создают не только библиотеки. В этом может помочь и представленная система классификаций по отдельным признакам, на основе которой можно проанализировать имеющиеся биобиблиографические ресурсы и сконцентрировать свои усилия на создании таких жанров, которые отсутствуют на библиографическом рынке.

Г.М. Швецова-Водка

ПЕРСОНАЛЬНА ТА БІОБІБЛІОГРАФІЯ: ТЕРМІНОЛОГІЧНІ ЗАМІТКИ

Анотація. *Розглянуто терміни «біобібліографія» і «персональна бібліографія»: їх визначення, зв'язок з визначенням бібліографії та класифікацією бібліографічних посібників, визначеннями біобібліографічного та персонального бібліографічного посібника.*

Ключові слова: *біобібліографія, персональна бібліографія, біобібліографічний посібник, персональний бібліографічний посібник.*

Термінологічна робота в галузі бібліографії протягом останніх сорока років принесла свої плоди. У працях науковців неодноразово обговорювалися термінологічні питання; створено кілька термінологічних словників; регулярно переглядається й оновлюється термінологічний стандарт з бібліографії. Однак багато термінів до нашого часу залишаються недостатньо висвітленими в літературі і неузгодженими, що дає можливість фахівцям використовувати їх кожний раз у тому значенні, яке здається автору найпридатнішим, не враховуючи термінологічних вимог. До таких термінів належать «біобібліографія» і «персональна бібліографія».

Найперше, що хотілося б зазначити: термін «бібліографія» не можна використовувати для позначення окремого бібліографічного посібника чи їх сукупності, що є бібліографічною продукцією. Поняття «бібліографія» є найзагальнішим, воно охоплює всі явища, що пов'язані зі створенням та функціонуванням бібліографічної інформації. Терміноло-гічний стандарт ГОСТ 7.0–99 «Информационно-библиотечная деятель-ность, библиография. Термины и определения» пропонує таке визначення бібліографії: «Інформаційна інфраструктура, що забезпечує підготовку, поширення та використання бібліографічної інформації» [1, с. 15]. На жаль, незрозумілим залишається поняття «інфраструктура», що використовується в цій дефініції, тому пошук найкращого визначення бібліографії триває. І.Г. Моргенштерн запропонував уточнити стандарти зо-вану дефініцію таким чином: «Бібліографія – це соціальна інформаційна система, що забезпечує підго-товку та функціонування бібліографічної інформації» [5, с. 14]. В.О. Фокєєв подає власне визначення: «Бібліо-графія – це бібліографічне знання певної предметної галузі (інформація), бібліографічна діяльність, бібліографічний соціальний інститут і бібліографічна культура» [6, с. 46 – 47].

На наш погляд, актуальним є визначення бібліографії як діяльності, запропоноване О.П. Коршуновим: «система різних видів діяльності (практичної, науково-дослідної, навчальної, управлінської), яка забезпечує функціонування бібліографічної інформації в суспільстві» [3, с. 127]. Безпосередньо виробництво та функціонування бібліографічної інформації забезпечується практичною бібліографічною діяльністю. Отже, термін «бібліографія» можна використовувати тільки в тому випадку, коли йдеться про діяльність, а не про її результати, тобто бібліографічні посібники.

Види бібліографії визначаються за різними ознаками: суспільним призначенням бібліографічної діяльності, видом об'єкта бібліографування, часовими та просторовими межами охоплення документів у бібліографічній продукції та ін. Визначення видів бібліографії до нашого часу залишається дискусійним питанням, тому в державних стандартах види бібліографії не представлені. азом з тим характеристика бібліографічних посібників, що створю-ються в результаті діяльності, впливає на визначення виду бібліографії. Звернемося до дефініцій персональних і біобібліографічних посібників.

У ГОСТі 7.0–99, що діє на даний час, *біобібліографічний* посібник визначений як бібліографічний посібник, що містить біографічні відомості про певну особу чи осіб, а також інформацію про їхні твори та літературу про них, а *персональний* бібліографічний посібник охарактеризований як біобібліографічний посібник, присвячений одній особі [1, с. 23]. Виходить, що ці два поняття пов'язані як загальне і часткове, а розрізняються лише кількістю осіб, про яких подаються біографічні та бібліографічні відомості. Тому бібліографічний посібник, присвячений одній особі, слід було б називати персональним, а посібник, присвячений кільком особам – біобібліо-графічним. Разом з тим біобібліографічним можна назвати й посібник, присвячений одній особі, що випливає з дефініції біобіб-ліографічного посібника.

Інший стандарт пропонує визначення «біобібліографічного довідника/словника»: «Довідник, що містить біографічні відомості про певних осіб, списки їхніх праць та літератури, яка висвітлює їхнє життя та діяльність» [2, с. 199]. Отже, біобібліографічний довідник/словник протиставляється персональному бібліографічному посібнику саме через кількість осіб, яким присвячений посібник. Відповідно біобібліографію як вид бібліографічної діяльності слід було б визначити таким чином: «Бібліографія, що створює біобібліографічні посібники, в яких подаються біографічні відомості про певну особу чи осіб, а також інформація про їхні твори та літературу про них». Цей вид бібліографії, виходячи з визначення, відрізняється об'єктом бібліографічного відображення (відомості про осіб), а також наявністю в посібниках небібліографічної інформації: біографічних відомостей.

Виникає питання: чи можна вважати біобібліографічними посібниками такі, де немає біографічних відомостей про осіб, а є тільки перелік їхніх творів та літератури про них? Або є тільки перелік творів? Або тільки перелік літератури про них?

Непряма відповідь на ці запитання міститься у словнику В.О. Фокєєва. Він визначає *біобібліографію* як «вид традиційної та електронної бібліографії, що має за свій безпосередній об'єкт твори певної особи, групи осіб та літературу про них». Словосполучення «традиційної та електронної бібліографії» можна замінити одним словом «бібліографії». Цікаво, що автор не згадує про біографічні відомості, якими зазвичай відрізняли біобібліо-графію. В.О. Фокєєв зазначає: «Біобібліографічні посібники відрізняються одне від одного співвідношенням пропорцій біографічних та бібліографічних частин» [6, с. 55]. Можна припустити, що в такому випадку біобібліографічна продукція може і не включати біографічні відомості, і складатися лише з однієї частини, будь-то твори певного автора чи література про нього.

І. Г. Моргенштерн характеризує *персональну бібліографію* як комплексний вид, що «комплексує літературу, пов'язану походженням та/або змістом з біографією та діяльністю історичних осіб...» [5, с. 27], а «*персональний бібліографічний посібник* відображає опубліковані документи у трьох варіантах: такі, що написані та підготовлені діячем, присвячені йому, ті та інші разом». Біобібліографію як вид цей автор не розглядає, але в класифікації бібліографічних посібників серед бібліографічних посібників, що виділяються за змістом об'єктів бібліографічного відображення, називає «*персональний* бібліографічний посібник, що містить записи на документи, створені однією особою, та/або літературу про неї, та *біобібліографічний словник*, що містить поряд з бібліографічною інформацією біографічні відомості про багатьох осіб» [5, с. 110]. З цього речення можна зробити висновок, що персональний бібліографічний посібник відрізняється від біобібліографічного двома ознаками: кількістю осіб, бібліографічні відомості про яких подаються, і відсутністю (чи наявністю) біографічних даних.

Перший різновид персонального покажчика – покажчик літератури про певну особу. Такий посібник відрізняється від інших змістовою ознакою, а саме: змістом відображених документів – це література, присвячена певній особі. За змістом відображених документів виділяються також такі види бібліографічних посібників, як універсальні, галузеві, тематичні. Поряд з ними отримують своє місце і персональні (присвячені одній особі), і біобібліографічні (присвячені кільком особам).

Однак, на наш погляд, персональні та біобібліографічні посібники не можуть бути окремими видами бібліографічних посібників поряд з універсальними та галузевими. Їх можна виділити серед універсальних (точніше – багатогалузевих) чи серед галузевих, залежно від тематики

творів тих авторів, яким присвячений бібліографічний посібник [7, с. 26]. Відповідно персональна чи біобібліографія може розглядатися як різновид універсальної або галузевої.

Другий різновид персонального покажчика – покажчик творів певного автора. Він відрізняється від інших бібліографічних посібників за формальною – авторскою – ознакою: відображаються твори лише одного автора (охоплюючи також його твори, що написані у співавторстві). Протиставити йому можна покажчик творів кількох авторів, які належать, як правило, до одного колективу. Обидва такі посібники виділяються за формальною ознакою: авторством (зміст творів при цьому не враховується). І.Г. Моргенштерн вважає, що такі посібники слід визначати за походженням об'єктів бібліографічного відображення і називати, відповідно, *авторськими* (це покажчики, списки, огляди, картотеки творів письменника, вченого, іншої історичної особи) та *колективними* чи *оргабібліографічними* (покажчики, списки, огляди, картотеки публікацій документів співробітників наукової установи, навчального закладу тощо) [5, с. 111].

Отже, персональні бібліографічні посібники можна розглядати як особливий вид бібліографічної продукції, що відрізняється від біобібліографічних посібників. На цій підставі можна говорити й про особливий вид бібліографії, в процесі діяльності якої створюються відповідні посібники, тобто про персональну бібліографію.

Зокрема, О.П. Коршунов характеризує персональну бібліографію як таку, що має своїм безпосереднім об'єктом твори певної особи та літературу про неї. «У першому випадку (як і в універсальній бібліографії) за основу береться формальна ознака (персональна) і зміст об'єктів бібліографування обумовлюється змістовими межами творів, написаних цим автором...» [3, с. 224]. Як підсумок, персональний бібліографічний посібник може бути за змістом або універсальним, якщо твори автора мають різноманітний тематичний зміст, або галузевим, якщо відображатимуться лише твори з певної галузі. Відповідно, на думку О.П. Коршунова, персональна бібліографія має риси як галузевої, так і універсальної бібліографії.

Цікаве визначення персональної бібліографії пропонує В.О. Фокєєв: «Вид... бібліографії, що має за мету забезпечення інтелектуального (ідеального) доступу до документів, які безпосередньо стосуються певної особи (персони, індивіда)», тобто характер зв'язків документів із особою не встановлюється конкретно [6, с. 168].

Однак виділення персональної бібліографії як окремого виду бібліографічної діяльності є дискусійним питанням. На даний час, коли персональні бібліографічні посібники розглядаються як різновид біобібліографічних, можна говорити, що персональна бібліографія є різновидом біобібліографії.

Біобібліографічні посібники є обов'язковою складовою національної та крайової бібліографій, розвитку яких приділяється значна увага у сучасному суспільстві. Як відомо, поняття «національна бібліографія» охоплює чотири напрями бібліографічної діяльності: 1) облік творів, опублікованих на території держави; 2) облік творів, опублікованих національною мовою, незалежно від місця видання; 3) облік творів, за змістом присвячених цій країні, незалежно від мови та місця видання; 4) облік творів представників нації, незалежно від змісту, мови та місця видання. Ці напрями бібліографічної діяльності частково перетинаються одне з одним, однак потребують окремого виділення з огляду на важливість кожного з них. Як бачимо, один з перелічених напрямів стосується саме біобібліографії, тому біобібліографічна продукція посідає важливе місце серед здобутків національної бібліографії.

Аналогічно можна охарактеризувати і завдання крайової (чи регіональної) бібліографії, тільки по відношенню не до країни загалом, а до певної території всередині країни, яка традиційно іменується краєм. На даний час цей вид бібліографії називають краєзнавчою, але вказують на широке та вузьке значення краєзнавчої бібліографічної інформації: «у широкому – це інформація про документи, пов'язані з краєм змістом і походженням; у вузькому – це інформація про документи краєзнавчого змісту» [4, с. 243]. Оскільки краєзнавча бібліографія – це, перш за все, вид бібліографії, що виділяється за територіально-змістовою ознакою, варто було б, на наш погляд, не розширювати її межі за рахунок не властивих їй завдань, а дати іншу назву комплексному виду бібліографії, який має три напрями: 1) облік документів, присвячених за змістом даному краю, незалежно від місця опублікування (власне краєзнавча бібліографія); 2) облік документів, виданих на території краю; 3) облік документів, авторами яких є представники цієї місцевості [4, с. 245]. Отже, крайова (чи регіональна) бібліографія також має окремий біобібліографічний напрям, причому дуже розвинутий: обліковуються не тільки твори місцевих діячів та література про них, але й біобібліографічні відомості про уродженців краю і про видатних осіб, чия діяльність так чи інакше пов'язана з краєм.

Виходячи з наведеної характеристики, можна зробити висновок, що біобібліографія – це вид бібліографії, у якому відображаються біографічні відомості про певного автора (авторів), бібліографічна інформація про його (їхні) твори та літературу про нього (них), або будь-яка частина з вказаної бібліографічної інформації. Різновидом біобібліографії є персональна бібліографія, у якій відображаються біографічні та біобібліографічні відомості про одну особу. Проте ці визначення видів бібліографії є суто теоретичними, адже в практичній бібліографічній діяльності не існує інших факторів, які могли б свідчити про сформованість цих видів бібліографії. Зокрема, вони не мають організаційної оформленості: не визначений науковий та методичний центр того чи іншого виду бібліографії, відповідна діяльність не координується і не планується в межах виду. Теорія цього виду бібліографії недостатньо розроблена, хоча існують окремі дослідження краєзнавчої біобібліографії, літературно-художньої, природничої.

Разом з тим персональна та біобібліографія набули велику популярність серед укладачів. Гадаємо, що серед причин цього є відносно проста і достатньо розроблена методика бібліографування, відносна легкість добору потрібної інформації. Крім того, створення персональних посібників та біобібліографічних словників відповідає сучасним вимогам PR-технологій щодо побудови позитивного іміджу особи чи установи, в якій вона працює. Бібліографічні посібники, присвячені видатним діячам, є необхідною умовою і складовою розвитку досліджень з історії науки, культури, мистецтва. Усе викладене свідчить про перспективність будь-яких досліджень персональної та біобібліографії.

Використані джерела

1. ГОСТ 7.0–99. Информационно-библиотечная деятельность, библиография. Термины и определения : межгос. стандарт. – Введён 2000-07-01. – (Система стандартов по информации, библиотечному и издательскому делу) // Стандарты по библиотечно-информационной деятельности. – Санкт-Петербург : Профессия, 2003. – С. 11 – 38.

2. ГОСТ 7.60-2003. Издания. Основные виды. Термины и определения. – Введён 2004-07-01. – (Система стандартов по информации, библиотечному и издательскому делу) // Стандарты по издательскому делу / сост.: А.А. Джиго, С.Ю. Калинин. – 3-е изд. – Москва : Экономистъ, 2004. – С. 191 – 208.

3. Коршунов, О.П. Библиографоведение: основы теории и методологии : учеб. для студентов высш. учеб. заведений, обучающихся по специальности 071201 – Библ.-информ. деятельность / О.П. Коршунов, Т.Ф. Лиховид, Т.А. Новоженова ; под ред. О.П. Коршунова. – Москва : Изд-во ФАИР, 2009. – 336 с. – (Специальный издательский проект для библиотек).

4. Кушнаренко, Н.М. Бібліотечне краєзнавство : підручник / Н.М. Кушнаренко. – Київ : Знання, 2007. – 502 с. – (Серія «Вища освіта XXI століття»).

5. Моргенштерн, И.Г. Общее библиографоведение : учеб. пособие по спец. 05.27.00 – библ.-информ. деятельность / И.Г. Моргенштерн ; Челяб. гос. акад. культуры и искусств. – Санкт-Петербург : Профессия, 2005. – 208 с.: ил. – (Серия «Библиотека»).

6. Фокеев, В.А. Библиографическая наука и практика : терминол. слов. / В.А. Фокеев. – Санкт-Петербург : Профессия, 2008. – 270 с.

7. Швецова-Водка, Г.Н. Классификация библиографических пособий (1985) // Швецова-Водка Г.М. Теорія, історія, організація та методика бібліографії : вибр. пр. / Г.М. Швецова-Водка ; Рівнен. держ. гуманіт. ун-т. – Рівне : Дятлик М.С., 2011. – С. 23 – 38.

Е.Ю. Козленко

ТЕРМИНОЛОГИЧЕСКИЙ ЛАБИРИНТ БИОБИБЛИОГРАФИЧЕСКОЙ ИНФОРМАЦИИ

Аннотация. *В теории и практике библиографической деятельности в отношении библиографических изданий, посвященных персоналиям и коллективам, не сложилась устойчивая и унифицированная терминологическая система. Предлагается родовым понятием по отношению ко всем библиографическим ресурсам о персоналиях и коллективах признать понятие «биобиблиографическая информация», под которым понимать вид библиографической информации, имеющий своим сущностным объектом интеллектуальное и творческое наследие персоналии (персоналий), коллектива, воспроизводимое библиографическими средствами. Данное толкование по объекту отражения, а не по принципу перечисления элементов, входящих в объем понятия, позволяет объединить в себе множество библиографических*

ресурсов, создаваемых с единой целью, но имеющих различный элементный состав.

Ключевые слова: *биобиблиография, биобиблиографическая информация, биобиблиографические издания, биобиблиографические указатели, персональные библиографические указатели.*

В теории и практике библиографической деятельности в отношении библиографических изданий, посвященных персоналиям и коллективам, не сложилась устойчивая и унифицированная терминологическая система. Здесь использовались и используются термины: «биобиблиография», «биобиблиографическая информация», «персональная библиография», «персональная библиографическая информация», «библиографическая информация о деятелях», «персональный аспект в библиографии», «авторская библиография» и др. О понимании перечисленных терминов, их границ, возможности употребления в качестве синонимов существует достаточно много разноречивых мнений.

В данной ситуации можно говорить о своеобразном терминологическом лабиринте, выход из которого может стать решением проблемы. В настоящее время у слова «лабиринт» существует три различных значения. Наиболее часто оно употребляется в качестве метафоры, когда имеется в виду сложная, неясная, неоднозначная ситуация. Формирование этого значения можно возвести к понятию лабиринта-путаницы, сооружения (постройки или живой изгороди) с извилистыми дорожками, большинство которых заводят человека в тупик. Каждый лабиринт представляет собой совокупность линий, которую можно истолковать как некий общий план. Считается, что если проходить лабиринт, касаясь только одного из краев стенок лабиринта, то этот лабиринт обязательно будет пройден.

Так и в поисках выхода из терминологического лабиринта биобиблиографической информации необходимо принять за основу единое основание для построения ее терминосистемы.

Кратко рассмотрим рассуждения известных специалистов в области биобиблиографии. Так, Н.Н. Козачек доказывает синонимичность понятий «биобиблиография» и «персональная библиография», поскольку оба они обозначают библиографию о персонах и указывает, что «… наличие биографических сведений о лицах не служит основным признаком для определения данного вида указателей, лишь количество отражаемых имен определяет жанр библиографического пособия: биобиблиографический словарь – о группе деятелей, персональный указатель – об одном лице»

[3, с. 11]. Как оптимальный Н.Н. Козачек выделяет термин «персональная библиография», поскольку он отражает основной системообразующий признак данного вида библиографии – она посвящена персонам, а также утверждает, что оба этих термина являются не совсем удачными для обозначения вида библиографии, поскольку частично совпадают с названиями жанров пособий (персональный указатель или биобиблиографический словарь).

А.С. Крымская выделяет три подхода к терминологической проблеме персональной библиографии, среди которых наиболее распро-страненной позицией является отождествление понятий «персональная библиография» и «биобиблиография». Сама А.С. Крымская придержи-вается подхода, при котором биобиблиографический указатель рассматривается как жанр персональной библиографии. Биобиблиографи-ческий указатель создает основу для подготовки указателей персональ-ного характера [4, с. 142].

Комплексно проблема исследована также А.В. Теплицкой [10], которая предложила определение понятия «биобиблиографическое пособие», рассмотрела типо-видовой состав биобиблиографических указателей. В основе биобиблиографических пособий, посвященных ряду лиц, по мнению А.В. Теплицкой, лежит персональная библиография. Поэтому в определении термина говорится только об одном лице. В случае если пособие посвящено одному лицу, она предлагает называть его «монобиобиблиографическим», а если нескольким лицам – «полибиобиблиографическим».

И.И. Михлина отмечает, что в общем библиографоведении выделяются биобиблиографические и персональные указатели. При этом отличительной чертой биобиблиографических указателей является наличие в них не только произведений лиц и литературы о них, но и биографических сведений, т. е. фактографической информации. Персо-нальные пособия посвящаются одному лицу, причем они могут и не быть биобиблиографическими. В указанном значении эти термины использу-ются только в литературной библиографии и в библиографии естетство-знания. А в краеведческой библиографии термин «биобиблиографическое пособие» используется как обобщающий для всех библиографических ресурсов, раскрывающих связи с краем определенных лиц. При этом наличие биографических сведений о лицах не служит основным признаком для определения биобиблиографических указателей [7, с. 60 – 61].

В диссертационных исследованиях вводятся и новые понятия, обозначающие библиографию о персоналиях – «персональный биобиблиографический комплекс», «библиография о деятелях».

В США и Великобритании подобную информацию принято обозначать как «биобиблиография» (biobibliography) или «авторская библиография» (author bibliography) [11], наиболее активно разрабатываются теоретические и организационные положения по изданиям типа «Кто есть кто».

В целом, несмотря на закрепленную в официальных документах трактовку понятия «библиография» как информационной инфраструктуры, на практике издания, содержащие биобиблиографическую информацию, обозначаются как «биобиблиографии». Большинство определений биобиблиографии сводится к перечислению ее структурных частей: биографические данные, библиографические сведения о произведениях персоналии или персоналий и библиографические сведения о литературе о персоналии или персоналиях. В некоторых источниках биобиблиография определяется как вид библиографии, имеющий своим объектом произведения определенного лица или группы лиц и литературу о них. Персональная библиография в большинстве случаев определяется как библиография, посвященная одной персоналии. Основным разграничением биобиблиографии и персональной библиографии становится или количество отражаемых персоналий, или наличие биографических сведений. Во многих источниках не выделяется биобиблиография или персональная библиография как вид библиографии, а рассматриваются лишь ее издания. Не представлена структура соотношения биобиблиографии и персональной библиографии и, соответственно, нет системного жанрового или типологического выделения изданий биобиблиографической или персональной библиографической информации. Ни в одном из определений понятия «биобиблиография» не указана возможность его применения к библиографическим изданиям о коллективах.

Мы согласны с Н.Н. Козачек, которая считает, что нечеткость в трактовке указанных терминов связана с отсутствием терминологического обозначения понятия, которое является родовым по отношению ко всем видам библиографических ресурсов, посвященных персоналиям (ведь они могут быть самыми разнообразными: об одном или нескольких лицах, универсальные, отраслевые, тематические, включающие различные связанные с лицом группы документов, содержащие и не содержащие биографические сведения о лице) [3, с. 35].

Существующие определения, в том числе в нормативных документах и стандартах, чаще обозначают биобиблиографическую информацию в ее ресурсном состоянии, т. е. виды (жанры) биобиблиографических изданий. В

этом случае (например, при определении биобиблиографического словаря, персонального библиографического указателя и др.) использование перечислительного принципа при толковании терминов правомерно. В случае обозначения биобиблиографической информации как вида библиографической информации, как родового понятия в отношении всех библиографических ресурсов о персоналиях и коллективах, их трудах и литературе о них целесообразно его толкование *по объекту отражения*, что позволяет объединить множество библиографических ресурсов, создаваемых с единой целью, но имеющих различный элементный состав. Цель создания биобиблиографической информации заключается в отражении фиксированного наследия персоналий и коллективов, их жизненного и творческого пути средствами библиографической информации. Независимо от соотношения элементов, биобиблиографическая информация будет является таковой при наличии обязательного элемента – библиографической информации о трудах персоналии (персоналий), коллектива.

Следовательно, можно дать следующее определение понятия «биобиблиографическая информация»: *биобиблиографическая информация – вид библиографической информации, имеющий своим сущностным объектом интеллектуальное и творческое наследие персоналии (персоналий), коллектива, воспроизводимое библиографическими средствами.*

Термин «биобиблиографическая информация» выбран как родовое понятие в отношении всех библиографических ресурсов о персоналиях и коллективах, так как возможно предположить, что в самом понятии «биобиблиография» не заключена информация о ее элементах, хотя изначально сложилось так, что, обозначая источники биографической и библиографической информации о персоналии, употребляли понятие «биобиблиография» именно с целью подчеркнуть наличие этих двух составляющих. Тем не менее приставка «био» (греч. bios – жизнь) в составе термина «биобиблиография» не может однозначно трактоваться как «биография» (данный подход привлекателен и для библиографа-практика А.Н. Масловой [6]). Логично предположить, что понятие «биобиблиография» возможно трактовать как описание жизни с помощью библиографии, то есть путем предоставления библиографических сведений о произведениях персоналии (персоналий), коллектива, литературе о них. Данное предположение снимает существующие в научной литературе разногласия по поводу наличия или отсутствия биографических сведений в пособиях о персоналиях, коллективах, обозначаемых как

«биобиблиография», и выборе обобщающего для всех библиографических ресурсов о персоналиях и коллективах понятия.

Биографические сведения о персоналии (персоналиях), коллективе в биобиблиографической информации могут быть представлены: 1) в виде явной биографической информации о персоналии (персоналиях), коллективе (биография, автобиография, биографический очерк, хронологический список дат жизни и деятельности и т. п.); 2) в виде библиографической информации о литературе о персоналии (персоналиях), коллективе; 3) в виде скрытой (латентной) биографической информации о персоналии (персоналиях), коллективе. Положение о существовании биографической информации о персоналии (персоналиях), коллективе в трех возможных вариантах в составе биобиблиографической информации снимает недоверие многих специалистов к термину «биобиблиография» именно из-за вопроса наличия или отсутствия в ней составе явной биографической информации и его замене на термин «персональная библиография».

Необходимо отметить, что любой биобиблиографический ресурс содержит в себе скрытые биографические сведения, т.е. биографическую информацию о персоналиях, коллективах до поры незаметную, неявную, но объективно существующую. Из библиографических сведений о трудах персоналии (персоналий), коллектива возможно узнать годы творчества, периоды наивысшей научной продуктивности, тематическую направленность работ, научные связи и т. д. То есть в результате использования биобиблиографической информации, даже не содержащей явной биографической информации, получается латентное, выводное знание о жизни и деятельности персоналии (персоналий), коллектива.

Термин «персональная библиография» не может являться родовым по отношению ко всем видам библиографических ресурсов о персоналиях и коллективах, потому что он, как замечено специалистами, исключает по определению отражение биографической и библиографической информации о многих персоналиях в одном издании и отражение биографической и библиографической информации о коллективах. Кроме того, принимая во внимание существующие определения понятия «персональная библиография», не ясен и вопрос, считать ли список трудов персоналии (без списка литературы о нем) персональной библиографией, т.е. насколько важен для определения персональной библиографической информации элемент «литература о нем».

Спорным моментом в библиографоведении является вопрос об отнесении библиографических ресурсов о коллективах к числу

биобиблиографических. Это касается, в первую очередь, библиографических указателей трудов сотрудников учреждения. Лишь некоторые авторы, такие, как Г.К. Быстрова, М.П. Гастфер, Т.В. Захарчук, А.В. Теплицкая, считают данные указатели биобиблиографическими. А.Д. Василевская указывает, что «наряду с биобиблиографическими существуют указатели, посвященные не определенному лицу, а целому учреждению, его истории и деятельности его коллектива» [1, с. 110] и условно относит их к персональным указателям.

В «Словаре русского языка» С.И. Ожегова коллектив определяется как «группа лиц, объединенных общей работой, общими интересами» [8, с. 251]. Основной целью подготовки указателей трудов сотрудников учреждения и изданий, посвященных истории коллектива, является предоставление сведений об интеллектуальном потенциале коллектива, подведение своеобразного итога деятельности коллектива.

Коллектив в биобиблиографических изданиях выступает в качестве автора и важно именно его авторство, а не отраслевая или тематическая направленность работ. Традиционно понятие «автор» определяется через понятие «физическое лицо». Постмодернизм трактует автора как «парадигмальную фигуру отнесения результатов той или иной деятельности с определенным (индивидуальным или коллективным) субъектом как агентом этой деятельности (греч. autos – сам)» [9, с. 22]. То есть коллектив как группа лиц выступает в качестве автора текстов, следовательно, библиографические и биографические сведения о трудах и биографии коллектива являются по сути биобиблиографическими.

Вопрос правомерности существования понятия «биография коллектива» рассмотрен В.А. Луковым, который вводит в научный оборот понятие «ко-биографии» [5]. Ко-биография или биография коллектива представляет собой образующуюся на период некоторого события единую биографию ближайшего социального круга как нераздельной целостности. В.А. Луков показывает, что каждый из участников научного сообщества на этом отрезке своего жизненного пути имеет биографию, которая одновременно есть биография других участников этого же сообщества. Это проявляется и в фактах повседневности: значительную часть времени сообщество проводит вместе, но и расходясь по домам, его члены остаются мыслями в кругу своих соратников, что может вызывать и семейные конфликты; соратники участвуют в одних и тех же или сходных событиях – научных конференциях, дискуссиях и т. д., взаимодействуют между собой по этим поводам, публикуют работы, которые до этого или после этого читают, обсуждают, дополняют и т. п.

Необходимо обратить внимание на разграничение изданий учреждения как организационной структуры и изданий коллектива как группы лиц. В практике встречаются два варианта отображения библиографических сведений о публикациях коллектива: в качестве самостоятельного библиографического издания работ коллектива и в рамках библиографического издания об учреждении, где среди официальных документов учреждения, документов об учреждении, изданий учреждения, выделены публикации сотрудников. Считаем, что в обоих случаях информация в изданиях является биобиблиографической, так как это решение позволит максимально полно отображать интеллектуальный потенциал нации.

Разрабатывая проблемы терминологии в отношении библиографических ресурсов о персоналиях и коллективах необходимо также отметить такое уникальное свойство библиографической информации, как свойство центрировать, интегрировать, присоединять к себе другие виды информации. Это свойство особенно характерно для биобиблиографической информации, которая изначально к блоку библиографической информации о произведениях персоналии (персоналиях), коллективе и литературе о них привлекла блок информации биографической. Современные биобиблиографические ресурсы вовлекают в свой состав полнотекстовую, графическую информацию (для печатных изданий), а также аудио- и видеоинформацию, новые интерактивные технологии (возможность общения через электронную почту, форумы и т. д.) – для электронных изданий.

На сегодняшний момент не сложилась и четкая терминологическая система в отношении биобиблиографической информации в электронном виде – БД, электронных изданий, Интернет-ресурсов, содержащих библиографические сведения о произведениях персоналии (персоналий), коллектива, литературе о них, а также биографические сведения в явной или скрытой форме.

Основываясь на терминологических конструктах, отражающих деятельность по подготовке электронных ресурсов, правомерно для обозначения биобиблиографической информации, представленной в электронной форме, использовать понятие «*электронная биобиблиографическая информация*». Оно в полной мере раскрывает как содержательный состав информации, так и способ ее реализации в пространстве – электронные данные. При выборе такого понятия не возникает проблем с определениями «персональный» и «персонализированный» и их экспликацией. Так, специалисты по информационным технологиям

различают сайты персональные и персонализированные и в общем случае определяют персонализированные сайты как сайты, где пользователь регистрируется и работает с информацией в индивидуальном режиме, а персональные сайты как сайты, где пользователь Интернета самостоятельно размещает любую личную информацию, не обязательно биографического плана. Объекты отражения биобиблиографической информации в электронной среде сохраняют свою сущность, следовательно, нет необходимости вырабатывать новое определение.

В состав электронной биобиблиографической информации входят: биобиблиографические БД (локальные, сетевые, БД на CD/DVD/Blue-Ray) и биобиблиографические электронные издания. Разновидностью биобиблиографических БД могут являться БД авторитетных записей (нормативных записей) или авторитетные БД. Такое положение особенно характерно для авторитетных записей в отношении крупных творческих деятелей, когда, помимо нормативного написания данных о фамилии, имени, отчестве, годах жизни персоналии на русском, белорусском, английском языках, представлено нормативное написание заглавий основных трудов персоналии.

Таким образом, *выходом из терминологического лабиринта биобиблиографической информации вполне может стать ее толкование по объекту отражения, а не по принципу перечисления элементов, входящих в объем понятия.* Данное толкование позволяет объединить в себе множество библиографических ресурсов, создаваемых с единой целью, но имеющих различный элементный состав. Представленное толкование понятия «биобиблиографическая информация» снимает существующие на сегодняшний день разногласия специалистов по поводу наличия или отсутствия элемента «биография» в составе биобиблиографической информации. Кроме того, обоснованное введение в определение понятия «биобиблиографическая информация» библиографической информации о коллективах также примиряет различные точки зрения на принадлежность библиографической информации о коллективах к тому или иному виду библиографии.

Как бы то ни было, основной все-таки должна стать деятельность по пропаганде биобиблиографической информации, ведь можно говорить о том, что биобиблиографическая информация есть средство отражения духовных и научных сил нации. И в силах библиографов и специалистов представить миру научное и культурное богатство страны с осознанием того, что интеллектуальный потенциал ее достаточно высок; представить

потомкам науку и культуру – настоящую, разнообразную, интересную и полезную – средствами биобиблиографии.

Использованые источники

1. Василевская, А.Д. Система библиографических пособий по науке и научно-исследовательской работе союзной республики (на примере Белорусской ССР) / А.Д. Василевская ; Акад. наук БССР, ЦНБ им. Я. Коласа. – Минск : Наука и техника, 1984. – 120 с.

2. Керн, Г. Лабиринты мира / Г. Керн. – Санкт-Петербург : Азбука-классика, 2007. – 432 с.

3. Козачек, Н.Н. Персональная краеведческая библиография деятелей искусства: специфика, место в культурной жизни региона : дис. … канд. пед. наук : 05.25.03 / Н.Н. Козачек. – Краснодар, 2002. – 164 с.

4. Крымская, А.С. Персональная библиография в технологиях менеджмента знаний : дис. … канд. пед. наук : 05.25.03 / А.С. Крымская. – Санкт-Петербург, 2005. – 389 с.

5. Луков, Вал. А. Ученый-гуманитарий и научное сообщество: феномен ко-биографии / Вал. А. Луков // Гуманитарное знание: тенденции развития в XXI веке : в честь 70-летия И. М. Ильинского / под общ. ред. В.А. Лукова. – Москва : Изд-во Нац. ин-та бизнеса, 2006. – С. 58 – 68.

6. Маслова, А.Н. Биобиблиография или персональная библиография / А. Н. Маслова // Мир библиогр. – 2009. – № 3. – С. 2 – 10.

7. Михлина, И. И. Упорядочение терминологии – приоритетное направление научных исследований / И. Михлина // Библиотека. – 1997. – № 9. – С. 60 – 62.

8. Ожегов, С. И. Словарь русского языка / С.И. Ожегов. – Москва : Рус. яз., 1983. – 816 с.

9. Постмодернизм : энциклопедия / сост. и науч. ред.: А.А. Грицанов, М.А. Можейко. – Минск : Интерпрессервис, 2001. – 1037 с. – (Мир энциклопедий).

10. Теплицкая, А. В. Разновидности отечественных биобиблиографических пособий / А.В. Теплицкая // Румянцевские чтения : материалы науч.-практ. конф. по итогам науч.-исслед. работы Рос. гос. б-ки. – Москва, 1998. – Ч. 1. – С. 207 – 213.

11. Reitz Joan M. Dictionary for Library and Information Science / Joan M. Reitz. – Westport, Connecticut, London, 2004. – 788 c.

Л. Ф. Трачук

БІОБІБЛІОГРАФІЧНА ІНФОРМАЦІЯ НА САЙТАХ ОБЛАСНИХ УНІВЕРСАЛЬНИХ НАУКОВИХ БІБЛІОТЕК

Анотація. *Розглядаються електронні біобібліографічні ресурси віддаленого доступу обласних універсальних наукових бібліотек.*

Ключові слова: *електронна бібліографія, електронні бібліографічні посібники, електронна біобібліографічна інформація, сайти обласних універсальних наукових бібліотек.*

Зростання інтересу до біобібліографічної інформації, що спостерігається останнім часом в Україні, викликане розумінням важливості її джерел для вивчення історії і сучасного стану науки, освіти, мистецтва та інших галузей через призму документної спадщини їх визначних представників. Так званий «персоніфікований» підхід має давню історію та міждисциплінарний статус і використовується в різних науках, передбачаючи використання матеріалу, який стосується діяльності видатних людей, для аналізу й оцінок процесів у відповідних галузях та суспільстві в цілому.

Проблему розвитку біобібліографії в Україні в різних аспектах розглядали у своїх працях В. Попик, О. Яценко, Г. Біловус, В. Петрикова та ін. Проте існуючі електронні біобібліографічні посібники та бази даних не були предметом їх розгляду. Метою пропонованого дослідження є виявлення і аналіз джерел біобібліографічної інформації, представлених обласними універсальними науковими бібліотеками на своїх сайтах.

Першим джерелом біобібліографічної інформації у світовій бібліографії вважають «Таблиці тих, хто прославився у всіх галузях знання» (III ст. до н.е.), створені бібліотекарем Каллімахом на основі фондів Александрійської бібліотеки. Крім описів праць, до «Таблиць ...» були включені біографічні відомості про їх авторів [1, с. 39]. Бібліографічна діяльність у часи античності та середньовіччя існувала переважно як біобібліографічна, а біобібліографічні словники письменників та вчених на довгий час стали провідним типом бібліографічних посібників [2]. Причинами такого становища вважають часту відсутність у документі імені його автора, назви, місця та часу створення, що потребувало від упорядника бібліографічного посібника додаткових розвідок та представлення їх результатів у вигляді довідок до описів, зроблених за першими рядками тексту [1, с. 41]. З розвитком книгодру-

кування кількість біобібліографічних джерел інформації значно зросла, завдяки тиражуванню вони стали поширеними по всьому світу.

Завдання створення та поширення біобібліографічної інформації виконує біобібліографія, яка є видом бібліографічної діяльності. Терміни «біобібліографічний посібник» та «джерела біобібліографічної інформації» використовуються як узагальнювальні для всіх жанрів бібліографічних посібників про персон.

У сучасній Україні популярності біобібліографічної інформації, на нашу думку, сприяють два фактори: загострення на початку XXI ст. уваги до мікроісторії (дослідження життя окремих територій та людей з метою виявлення панівних уявлень і тенденцій в суспільстві загалом) та впровадження комп'ютерної техніки та мережевих технологій в діяльність бібліотек. Електронні джерела біобібліографічної інформації, як і друковані, є своєрідною реконструкцією перебігу професійної, громадської, наукової, творчої діяльності відомих та значущих особистостей. Друковані біобібліографічні посібники, як правило, видаються малими тиражами [3, с. 7], а їх електронні версії, розміщені на сайті бібліотеки, дозволяють значно розширити коло потенційних користувачів. Інтернет стає засобом вільного доступу до значних масивів професійно впорядкованих та достовірних біобібліографічних відомостей.

У системі установ України, які займаються створенням і поширенням біобібліографічної інформації, важливе місце посідають обласні універсальні наукові бібліотеки (ОУНБ). Результати аналізу 23 сайтів ОУНБ України станом на березень 2013 р. показали, що біобібліографічну інформацію в різних формах містять 20 з них (87%). Деякі бібліотеки обмежуються лише списком своїх бібліографічних посібників, серед яких є і біобібліографічні, не надаючи можливості ознайомитися з їх текстом. Як правило, біобібліографічні ресурси зібрані в розділах «Наші видання», «Видання», «Бібліографії», «Видавнича діяльність» тощо. Назви двох останніх розділів не зовсім доречні – в одному випадку ототожнюється вид діяльності і її результат (бібліографіями називають бібліографічні посібники), що є масовим явищем в бібліотеках, незважаючи на численні публікації на цю тему; в іншому випадку бібліографічна діяльність, яка виконує свої завдання та має особливі методи, ототожнюється з видавничою.

Зупинимося на способах надання біобібліографічної інформації користувачам. Електронний біобібліографічний посібник має традиційну структуру – біографія діяча, основні дати життя і творчості, опис літератури про життя і діяльність, хронологічний перелік праць діяча,

допоміжні покажчики, додатки. Особливістю є лише те, що для сприйняття інформації з цього документа необхідний комп'ютер.

Більшість проаналізованих біобібліографічних посібників розміщена безпосередньо на сайті як лінійні (з послідовно розміщеними елементами змісту) чи гіпертекстові документи (із «багатошаровою» структурою, коли на першому рівні знаходяться розділи, в межах розділу на другому рівні – підрозділи, в межах підрозділу – безпосередньо біографічна та бібліографічна інформація).

Іноді такі біобібліографічні посібники називають базами даних, як, наприклад, названо біобібліографічний словник Черкаської ОУНБ «Видатні краяни». Інтерфейс цього словника дозволяє спочатку вибрати початкову літеру прізвища діяча, потім – перелік персональних рубрик на цю літеру. Вибираючи необхідну персональну рубрику, отримуємо коротку біографічну довідку та список літератури про діяча.

Аналогічно побудований біобібліографічний словник «Выдающиеся деятели Луганщины» Луганської ОУНБ, гіпертекстовими розділами якого є персональні рубрики, присвячені діячам краю (додається вказівка на галузі, в яких вони працювали), розташовані за алфавітом. Біобібліографічна стаття про діяча складається з короткої біографічної довідки, відомостей про нагороди та відзнаки, списку літератури про нього. Є окреме поле «Пошук по базі», яке передбачає пошук за прізвищем діяча, що дублює пошукові можливості структури словника.

Варто охарактеризувати гіпертекстовий біобібліографічний ресурс Івано-Франківської ОУНБ «Поетичний світоплин Нестора Чира (до 75-річчя від дня народження члена НСПУ)». Він названий віртуальною виставкою, має розгалужену структуру, створений за принципом енциклопедизму, коли до бібліографічних описів додаються факти, тексти, ілюстрації тощо [5]. Починається покажчик з біографії, наступний розділ – бібліографічні описи статей про письменника, до яких приєднані їх повні тексти. Інші розділи теж поєднують ілюстрації, фактографічну, бібліографічну та повнотекстову інформацію. Власне віртуальну виставку нагадує лише один розділ, який презентує видання творів письменника з фондів бібліотеки і складається із зображень обкладинок творів, їх бібліографічного опису та розгорнутої анотації. Але кожний опис твору є гіпертекстом, який відкриває список бібліографічних описів літературно-критичних статей про цей твір, гіпертекстові посилання від яких приводять користувача до повних текстів. Цінність гіпертекстових біобібліографічних ресурсів, як і біобібліографічних баз даних, в тому, що вони

дозволяють без порушення структури актуалізувати і доповнювати інформацію про діячів в міру необхідності.

Ще однією групою виявлених джерел біобібліографічної інформації є посібники, тексти яких за допомогою гіперпосилання приєднані до їх бібліографічних описів. Тексти здебільшого подані у форматах doc та pdf.

Новим способом надання доступу до біобібліографічної інформації є візуалізація посібників за допомогою хостингу для електронних журналів Issuu.com. На цьому сайті будь-який користувач може безкоштовно зареєструватися та завантажити свої файли, які стануть доступні для перегляду у вигляді журналу, сторінки якого можна листати. Біобібліографічні посібники «Душа моя сонця намріяла: (до 70-річчя від дня народження Світлани Барабаш)» та «Карби одвічних істин Олександра Жовни (до 50-річчя від дня народження)» у такий спосіб презентує Кіровоградська ОУНБ.

Більша частина виявлених біобібліографічних джерел має краєзнавчий характер і міститься у розділах типу «Краєзнавчі ресурси». Окремі біобібліографічні посібники були виявлені в різних розділах сайтів, зважаючи на назву, створених з іншою метою. Тобто структура сайтів ОУНБ щодо представлення бібліографічної інформації не узгоджена. Дослідники рекомендують бібліотекам збирати електронні версії бібліографічних посібників на сайтах у розділі «Видання бібліотеки» [4].

Хронологічний аналіз біобібліографічних ресурсів показав, що окремі ОУНБ надають користувачам доступ до електронних архівів своїх бібліографічних посібників, серед яких є і біобібліографічні, виданих починаючи з 1999 року (наприклад, Донецька ОУНБ). Значна кількість біобібліографічних посібників на сайтах окремих ОУНБ дозволяє простежити еволюцію рівня їх підготовки. Наприклад, на сайті Вінницької ОУНБ є біобібліографічні посібники, видані з 2001 по 2013 рік. Перші з них були простими за структурою, без будь-яких елементів допоміжного апарату. З часом структура посібників ускладнювалася, збільшувалася кількість відображених документів, з'явилися передмова, зміст, допоміжні покажчики. Однією з останніх ґрунтовних біобібліографічних праць цієї бібліотеки є покажчик «Світ правди і краси Михайла Стельмаха: до 100-річчя від дня народження» з розгалуженою гіпертекстовою структурою, передмовою, де пояснюється методика відбору та групування понад 700 описаних документів, іменним покажчиком. До описів окремих документів приєднані посилання на їх повні тексти в мережі Інтернет.

Більша частина виявлених біобібліографічних посібників була створена до ювілеїв діячів різних галузей та видавалася в серіях. В

основному серії відображають життя і діяльність діячів певного краю («Імена в історії Придніпров'я», «Література рідного краю», «Літературна Дніпропетровщина» Дніпропетровської ОУНБ; «Краєзнавці Донеччини», «Письменники-земляки» Донецької ОУНБ; «Визначні вчені Івано-Франківщини» Івано-Франківської ОУНБ; «Славетні земляки» Рівненської державної обласної бібліотеки; «Історики та краєзнавці Чернігівщини» Чернігівської ОУНБ, «Запоріжжя в особах» Запорізької ОУНБ та ін.) та визначних особистостей України («Славетні жінки України», «Персони українського театру» Кіровоградської ОУНБ). Навіть за назвами серій та позасерійних посібників, помітна стійка тенденція, коли біобібліографічних посібників, присвячених місцевим письменникам, видається значно більше, ніж присвячених діячам інших галузей знань. Практично немає на сайтах краєзнавчих біобібліографічних посібників з галузей медицини, економіки, промисловості, сільського господарства, які могли б стати унікальним конкурентноздатним інформаційним продуктом високої історико-культурної цінності. Правильне планування системи краєзнавчих біобібліографічних ресурсів сприятиме реконструкції життя краю, його досягнень в різних галузях.

У межах однієї серії біобібліографічні покажчики різняться структурою, суспільним призначенням, оформленням, тобто відсутня єдина методика підготовки посібників однієї серії.

За суспільним призначенням до науково-допоміжних біобібліографічних посібників, крім вже згаданого вище покажчика Вінницької ОУНБ «Світ правди і краси Михайла Стельмаха: до 100-річчя від дня народження», можна віднести покажчики Дніпропетровської ОУНБ «Олесь Гончар — син Придніпров'я: до 95-річчя від дня народження», Рівненської державної обласної бібліотеки «Жив на чатах духовного ренесансу: біобібліографічний покажчик праць Бориса Ільковича Степанишина», «З братами ще я словом поділюсь: до 160-ї річниці від дня народження Олени Пчілки» Волинської ОУНБ, «Копштейн Арон Йосипович (1915 – 1940)» Херсонської ОУНБ та деякі інші. Підготовка науково-допоміжних біобібліографічних посібників є складною проблемою, яка вимагає від бібліографа значного рівня розвитку інтелекту, професіоналізму, скрупульозної пошукової роботи, а від бібліотеки – наявності необхідних різноманітних інформаційних ресурсів, які стануть джерелами пошуку інформації про персону. Цим можна пояснити невелику кількість ґрунтовних науково-допоміжних біобібліографічних посібників, як традиційних, так і електронних, підготовлених українськими бібліотеками.

Рекомендаційних біобібліографічних посібників на сайтах ОУНБ значно більше, очевидно тому, що їх підготовка не потребує великих фінансових і трудових витрат, а користувачам потрібна кваліфікована рекомендація при доборі літератури про персону та ознайомленні з її працями.

Варіації структури визначають жанр біобібліографічних посібників. На сайтах ОУНБ представлені як традиційні жанри (біобібліографічні словники, персональні покажчики та ін.), так і ті, що не мають друкованих аналогів (біобібліографічні дайджести, віртуальні виставки, ін.).

Найбільшу жанрову групу складають **персональні бібліографічні покажчики,** які є на сайті майже кожної проаналізованої бібліотеки. Джерелами біобібліографічної інформації є і **біобібліографічні списки** та різновиди цього жанру, які відрізняються внутрішньою структурою, обсягом, засобами бібліографічної характеристики.

Розглянемо різновиди біобібліографічних списків. **Листок-сигнал** містить біографічний нарис та описи рекомендованої для проведення заходів літератури – творів письменника та матеріалів про його життя і діяльність (наприклад. «Співець шахтарського краю: до 75-річчя від дня народження А.І. Кравченка» Донецької ОУНБ). **Біобібліографічна довідка** складається з довідки про життя і діяльність діяча та невеликого списку літератури про нього (подаються в серії «Імена в історії Придніпров'я» Дніпропетровської ОУНБ). **Пам'ятка читачу/користувачу** містить довідку про творчість письменника, описи книг та статей письменника з фонду бібліотеки, статей про письменника, посилання на вибрані інтернет-ресурси («Ярославу Ткачівському – 55» Івано-Франківської ОУНБ). Інша пам'ятка – «Художник квітучої природи : до 145-річчя з дня народження М.А. Беркоса» Харківської ОУНБ – складається з біографічної довідки, основних дат життя і діяльності, бібліографічних описів творів художника (відзначимо включення до біобібліографічних посібників описів нетекстових документів, що є рідкісним явищем), згрупованих за видами образотворчого мистецтва; описів інших бібліографічних посібників, присвячених митцю. **Закладка до твору** «Загадка Євгена Гребінки: історія романсу "Очі чорнії"» включає біографію письменника, історію створення романсу, літературу про Є. Гребінку, повний текст твору.

На сайті Івано-Франківської ОУНБ виставлені: **каталог книжкової виставки** «В'ячеслав Чорновіл: будівничий храму української незалежності»; «**автобіографічна мозаїка»** – біобібліографічний список, присвячений Соломії Крушельницькій, який, крім біографічної довідки,

описів літератури про співачку з фондів бібліотеки та посилань на інтернет-ресурси, містить спогади.

Сумська ОУНБ розмістила на своєму сайті посилання на **біобібліографічний нарис** «Живу — і серцем воскресаю: до 95-річчя від дня народження Йосипа Михайловича Дудки», який, крім традиційних для біобібліографічного посібника основних розділів, містить спогади та тексти поезій. Донецька ОУНБ підготувала **метабіобібліографічний ресурс** «Шістдесятництво: профілі на тлі покоління» – огляд біобібліографічних нарисів, виданих Національною парламентською бібліотекою України.

Віртуальні виставки біобібліографічного характеру не мають друкованих аналогів, натомість є поширеним жанром електронних біобібліографічних посібників. Вони доступні на сайтах Житомирської ОУНБ («Володимир Іванович Вернадський (1863 – 1945)», цей ресурс поряд з типовою для цього жанру інформацією містить відео), Закарпатської ОУНБ («Маестро художнього скла»: до 75-річчя від дня народження А. Бокотея»), Чернівецької ОУНБ («22 березня – 55 років з дня смерті оперної співачки Лідії Липковської») та ін.

Ще одним оригінальним жанром біобібліографічних посібників є **дайджест**. Наприклад, у біобібліографічний дайджест Івано-Франківської ОУНБ «Володимир Качкан в літературно-критичному ореолі» включені фрагменти статей, рецензій, есе, нарисів, діалогів, листів, кожен з яких супроводжується бібліографічним описом документа в цілому.

Згідно з методикою бібліографування, пошуку інформації за ознаками, не передбаченими основним бібліографічним групуванням, та багатоаспектному розкриттю змісту бібліографічного посібника слугують допоміжні покажчики. Однак у більшості проаналізованих біобібліографічних посібників вони відсутні. Серед виявлених в структурі проаналізованих ресурсів допоміжних покажчиків найчастіше можна побачити іменний покажчик, рідко – географічний (Сумська ОУНБ, Черкаська ОУНБ), хронологічний (Черкаська ОУНБ), алфавітний покажчик назв творів (Рівненська державна обласна бібліотека). Останній покажчик був би доречний в ґрунтовних розвідках «З братами ще я словом поділюсь: до 160-ї річниці від дня народження Олени Пчілки» Волинської ОУНБ та «Олесь Гончар — син Придніпров'я» Дніпропетровської ОУНБ, тому що дозволив би за назвою знайти потрібне видання твору.

У змісті проаналізованих біобібліографічних посібників є вказівки і на інші «допоміжні покажчики»: «Псевдоніми та криптоніми В. Доманицького» та «Покажчик переглянутих видань» Черкаської ОУНБ.

Однак вони є не допоміжними покажчиками, а додатками, бо у першому відсутній зв'язок рубрик з основним текстом біобібліографічного посібника, а другий повинен, крім переліку назв переглянутих при підготовці посібника періодичних видань, давати інформацію про те, за які роки та які номери цих видань переглянуто. Відсутність такої інформації значно знижує цінність переліку для майбутніх користувачів і наслідувачів біобібліографічного дослідження.

Багато біобібліографічних посібників на проаналізованих сайтах спираються на фонд бібліотеки, проте до описів книг не вказані шифри, отже, користувач повинен самостійно уточнювати цей елемент за електронним каталогом (який не завжди доступний або не всі документи відображає) чи абетковим картковим каталогом бібліотеки, що зводить нанівець ідею віддаленого доступу користувачів до бібліографічної інформації без необхідності відвідувати бібліотеку для пошуку необхідних документів.

Дослідження показало, що ОУНБ пропонують своїм користувачам значну кількість джерел біобібліографічної інформації різних жанрів, серед яких переважають персональні покажчики до ювілеїв визначних осіб. Перспективними жанрами є гіпертекстові біобібліографічні словники та біобібліографічні бази даних з можливістю пошуку в масиві інформації за різними ознаками.

У галузевій структурі виявлених біобібліографічних ресурсів переважають літературно-художні. Для планомірного відображення в біобібліографічних джерелах наукового, практичного та творчого доробку діячів різних галузей суспільного життя необхідним є застосування системного підходу.

Телекомунікаційні технології та електронна форма надання інформації дозволяють включити до біобібліографічних ресурсів не тільки бібліографічну інформацію, але і тексти творів діяча чи їх фрагменти, фотографії, відеоматеріали тощо; гіпертекст дозволяє уникнути посторінкового перегляду та зекономити час користувача, що в сукупності розширить традиційну жанрову та змістову структуру джерел біобібліографічної інформації.

Використані джерела

1. Веревкина, А.Н. Пути развития биобиблиографической информации / А. Н. Веревкина // Библиотековедение и библиогр. за рубежом. – 1989. – Сб. 121. – С. 39 – 56.

2. Симон, К.Р. История иностранной библиографии / К.Р. Симон. – Москва : Всесоюз. кн. палата, 1963. – 763 с.

3. Краєзнавча робота в бібліотеках України : інформ. бюл. Вип. 22 / підгот.: В.П. Кисельова, О.В. Михайлова, І.В. Чеховська ; ред. Т.С. Кудласевич. – Київ : Вініченко, 2011. – 150 с.

4. Промська, О. Метабібліографічна інформація на сайтах українських бібліотек / О. Промська // Термінологія документознавства та суміжних галузей знань : зб. наук. пр. – Київ : Четверта хвиля, 2010. – Вип. 4. – С. 99 – 107.

5. Суминова, Т.Н. О жанре персональных документографических работ по литературе и искусству / Т.Н. Суминова // Библиотековедение. – 1999. – № 7. – С. 97 – 103.

М. Б. Шатрова

БІОБІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСІБНИКИ В ГАЛУЗІ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА (1996 – 2005)

Анотація. *На підставі аналізу бібліографічних покажчиків „Літопис книг" Книжкової палати України та „Бібліотекознавство і бібліографія України" Національної парламентської бібліотеки України охарактеризовано біобібліографічні видання з образотворчого мистецтва 1996—2005 рр. Ці видання можуть зацікавити мистецтвознавців, а також бібліотекарів-бібліографів, які обслуговують читачів. Ця публікація може бути корисною для викладачів бібліографознавчих дисциплін і студентів, які вивчають бібліографічні ресурси України.*

Ключові слова: *бібліографічний покажчик, Книжкова палата України, Національна парламентська бібліотека України, біобібліографічне видання, образотворче мистецтво.*

У багатовіковій історії українського мистецтва є чимало малодосліджених або й зовсім невідомих сторінок. Це зумовлено історичними та політичними реаліями, в яких жило українське суспільство у XX ст. Було знищено і забуто імена митців, які здійснили значний внесок у розвиток образотворчого мистецтва. Сьогодні постає проблема повернення із забуття імен, які незаслужено вилучені з художнього процесу та ознайомлення з мистецькою спадщиною видатних художників, які отримали визнання не лише в Україні, але й за її межами.

Біобібліографія в галузі образотворчого мистецтва як напрям наукової і практичної діяльності має на меті створити розгалужену систему бібліографічних посібників, що розкривають мистецьку та наукову спадщину особи чи групи осіб, яким присвячені ці видання.

У представленому дослідженні подано інформацію про біобіб-ліографічні посібники в галузі образотворчого мистецтва кінця XX – початку XXI ст. Вивчення документного потоку бібліографічних видань України з образотворчого мистецтва 1996 – 2005 рр. здійснювалось шляхом аналізу інформації про них в універсальних бібліографічних покажчиках Книжкової палати України «Літопис книг» [9] та Національної парламентської бібліотеки України (НПБУ) «Бібліотекознавство і бібліографія України» [1]. Загальна кількість виявлених ретроспективних бібліографічних видань з образотворчого мистецтва за визначений період налічує 85 назв. Ці документи розподіляються за такими жанрами: бібліографічний покажчик, бібліографічний список, бібліографічний нарис, бібліографічний довідник.

Таблиця 1

Видова та тематично-хронологічна структура ДП ретроспективних бібліографічних видань України з образотворчого мистецтва 1996 – 2005 рр.

Види видань	Теми	Кількість назв бібліографічних видань											% від заг. к-сті
		1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	Всього за 10 р.	
Бібліографічний покажчик	Присвячені жанрам ОМ	0	1	0	1	0	0	1	0	0	1	4	4,7
	Присвячені регіональній тематиці	0	0	1	0	1	0	1	2	0	0	5	5,9
	Присвячені персоналіям у мистецтві	6	2	3	5	9	4	4	4	3	3	43	50,6
	Присвячені змісту періодичних видань	0	0	0	1	0	0	1	3	0	3	8	9,4
	Присвячені діяльності установ, організацій в галузі ОМ	2	0	0	0	3	2	0	1	3	0	11	12,9
	Всього	**8**	**3**	**4**	**7**	**13**	**6**	**7**	**10**	**6**	**7**	**71**	**83,5**
Бібліографічний список	Присвячені персоналіям у мистецтві	1	1	1	1	0	0	0	0	0	0	4	4,7
	Всього	**1**	**1**	**1**	**1**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**4**	**4,7**
Бібліографічний нарис	Присвячені жанрам ОМ	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1	**1,2**
	Присвячені персоналіям у мистецтві	0	0	0	0	1	1	0	1	0	1	4	**4,7**

	Всього	**0**	**0**	**0**	**0**	**1**	**2**	**0**	**1**	**0**	**1**	**5**	**5,9**
Бібліографічний довідник	Присвячені жанрам ОМ	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1	**1,2**
	Присвячені персоналіям у мистецтві	0	0	0	0	0	1	1	1	1	0	4	**4,7**
	Всього	**0**	**0**	**1**	**0**	**0**	**1**	**1**	**1**	**1**	**0**	**5**	**5,9**
	Разом	**9**	**4**	**6**	**8**	**14**	**9**	**8**	**12**	**7**	**8**	**85**	**100,0**

Бібліографічні покажчики, присвячені діячам образотворчого мистецтва різних видів і жанрів, склали найбільшу групу бібліографічних видань досліджуваного періоду. Серед найвідоміших постатей, яким присвячені бібліографічні покажчики, Володимир Січинський – вчений, історик мистецтва, архітектор, графік, бібліограф літератури з питань українського мистецтва. Однойменний бібліографічний покажчик (Л., 1996) складений Степаном Костюком у Львівській національній науковій бібліотеці імені В. Стефаника НАН України [14].

Матеріал покажчика згруповано у трьох розділах: наукові праці; графічні роботи і архітектурні проекти; матеріали про життя і творчість В. Січинського. В усіх розділах покажчика описи документів подано за хронологією, а в межах року — за алфавітом назв праць чи прізвищ авторів. Хронологічні межі бібліографічного видання охоплюють значний період, починаючи з 1918 р. (часу першої публікації вченого) до 1995 р. Покажчик містить 798 позицій, що свідчить про значний внесок В. Січинського у розвиток як українського образотворчого мистецтва, так і української мистецтвознавчої бібліографії, оскільки він у 1917 – 1955 рр. збирав і публікував матеріали з історії українського мистецтва. Особливістю видання є те, що в ньому відображені праці дослідника періоду перебування в еміграції (після 1943 р.), які довгий час лишалися практично недоступними.

Деяким мистецтвознавцям, художникам, діячам образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва присвячуються бібліографічні видання комплексного змісту, що не лише подають інформацію про життя і творчість, але й ілюструють видання репродукціями творів митця. Зокрема, таким є покажчик «Токар Марта Василівна: каталог творів і бібліографія» (Л., 2000) [16]. М.В. Токар працює в жанрі живопису та в одному з напрямів декоративно-прикладного мистецтва – художньому текстилі, поєднуючи творчу діяльність із педагогічною як професор Львівської національної академії мистецтв, а сьогодні завідувач кафедри образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва Рівненського державного гуманітарного університету.

Серед бібліографічних покажчиків досліджуваного періоду, присвячених діячам Львівської національної академії мистецтв, є такі: «Дмитро Крвавич» (Л., 1996) [7], «Еммануїл Мисько» (Л., 1996) [8], «Яким Запаско» (Л., 1996) [21], «Володимир Овсійчук» (Л., 2004) [4], «Галина Стельмащук» (Л., 2004) [5]. Названі покажчики видані львівським державним видавництвом «Каменяр» у «Серії біобібліографічних покажчиків» та видавництвом «Афіша» (м. Львів).

Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології імені М.Т. Рильського НАН України підготував і видав бібліографічне видання, присвячене доктору мистецтвознавства в галузі образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва Тетяні Кара-Васильєвій (К., 2002) [15].

Окремий жанр бібліографічних посібників складають видання з простою структурою – **бібліографічні списки**. Таких документів у низці ретроспективних бібліографічних видань України з образотворчого мистецтва 1996 – 2005 рр. налічується чотири назви. Усі виявлені бібліографічні списки присвячені певним персоналіям образотворчого мистецтва. Серед них видання київського видавництва «Смолоскип», об'єднані серією «Видатні жінки Київщини»: «Марія Приймаченко» (К., 1996) [10], бібліографічний список про заслуженого майстра народної творчості в галузі художнього ткацтва «Ганна Іванівна Верес» (К., 1997) [6].

Результати пошукової роботи щодо дослідження відомих постатей регіональних осередків України представлені у виданнях обласних бібліотек. Наприклад, Вінницька обласна універсальна наукова бібліотека імені К.А. Тімірязєва у серії «Наші видатні земляки» підготувала і видала бібліографічний список, «Василь Хмелюк» (Вінниця, 1998) присвячений поету і художнику [2], а Київська публічна бібліотека імені Лесі Українки – бібліографічний список «Художник і мислитель: Микола Костянтинович Реріх (1874 – 1947)» (К., 1999) [17]. Такі видання невеликі за обсягом, мають від 5 до 12 сторінок тексту, в якому представлений список літератури про митця, що допомагає користувачеві в пошуку галузевої бібліографічної інформації. Такі видання обласними бібліотеками могли б видаватися частіше, адже всі регіони України мають відомих діячів у сфері образотворчого мистецтва. Це допомогло б популяризувати інформацію про митців, вихідців та діячів певного регіону.

Бібліографічні нариси у документному потоці ретроспективних бібліографічних видань України 1996 – 2005 рр. налічують 5 назв, що відповідає 5,9% від загальної кількості видань. Два з репрезентованих нарисів підготовлені одним автором і видані Хмельницьким НВП

«Еврика»: Матеуш В.О. «Шевченківські екслібриси» (Хмельницький, 2000, 2001) [11, 12]. Видання є цінними для дослідників графічного мистецтва і тих, хто вивчає образотворчу спадщину Т.Г. Шевченка. Інші бібліографічні нариси представлені виданнями Є. Шудрі «Подвижниці народного мистецтва. Зош.1» (К., 2003) [19], «Подвижниці народного мистецтва. Зош. 2» (К., 2005) [20] та «Дослідники народного мистецтва : біобібліогр. нариси. Зош. 3» (К., 2008) [18] про дослідниць народного мистецтва, фундаторок музеїв, майстринь народного промислу В. Роїк, К. Колотило, М. Кот та ін.

До **бібліографічних довідників** краєзнавчої тематики належить також біобібліографічний довідник Т. Висіцької «Жіночі постаті в історії Закарпаття» (Ужгород, 2004) [3], яка у книзі першій «Наука. Культура. Мистецтво», виданій ужгородським видавництвом В. Падяки, розмістила літературу, присвячену, серед інших, відомим художнім майстриням краю.

Наше дослідження вийшло за межі 1996 – 2005 рр. з метою представлення інформації, що свідчить про продовження роботи зі складання біобібліографічних посібників в галузі образотворчого мистецтва. Зокрема, були проаналізовані галузеві біобібліографічні видання, підготовлені і видані Національною парламентською бібліотекою України у 2011 р.

Таким посібником є біобібліографічний нарис «Плеяда нескорених: Алла Горська, Опанас Заливаха, Віктор Зарецький, Галина Севрук, Людмила Семикіна», що вийшов як випуск 13 серії «Шістдесятництво: профілі на тлі покоління». Кожна згадана персона має значні здобутки в образотворчому мистецтві, але лише в роки незалежності України ці імена змогли виринути з небуття завдяки зусиллям бібліографів НПБУ. В умовах тоталітарної системи ці діячі заявили про себе не лише як митці з новим пластичним рішенням в образотворчому та монументальному мистецтві, але й як діячі, покликані творити нову історію українського мистецтва.

Алла Горська працювала в жанрі портретного, монументального живопису, відома як активний громадський діяч. Їй належить галерея портретів українських шістдесятників – О. Довженка, Б. Антоненка-Давидовича, І. Світличного, В. Симоненка, Є. Сверстюка та ін.

Опанас Заливаха працював у жанрі живопису, книжкової графіки, вітражу; був активним громадським діячем. Став одним з перших лауреатів премії імені В. Стуса (1989). У 1995 році його було відзначено Шевченківською премією за твори «ХХ вік», «Мироносиці», «Портрет Василя Стуса», «Портрет Шевченка», «Козака несуть», «Початок» [13, с. 25].

Віктор Зарецький працював у жанрі живопису, графіки, монументального мистецтва. Автор біографічного нарису, кандидат філологічних наук, доктор філософії Українського вільного університету в Мюнхені Л.Б. Тарнашинська, пише: «Як зазначає більшість дослідників, у пошуках новаторського самовираження В. Зарецькому довелося долати канони офіційного живопису, щоб, зрештою, перейти до декоративізму через осягнення образотворчого фольклору, набутків імпресіонізму, експресіонізму, модерну тощо» [13, с. 15]. Серед його робіт: «Життя», «Намалюй мені синього птаха», «Квітучий сад» та ін.

Галина Севрук займалася живописом, графікою, художньою керамікою, скульптурою, є лауреатом премій імені Василя Стуса та Андрея Шептицького. Л.Б. Тарнашинська зазначає, що твори Галини Севрук «називають своєрідними легендами в глині, маленькими керамічними шедеврами, глиняними картинами. І недаремно, адже в них вкладено найсвітліші порухи чутливої душі майстрині, яка має чудодійну здатність не тільки відгукуватися на красу, а й розкодовувати інформацію наших далеких пращурів» [13, с. 32]. Серед робіт майстрині: «Зламані крила», «Самотність», «Осінь», «Ідол Велес», «Берегиня» і багато інших.

Людмила Семикіна займалася живописом, художнім ткацтвом. У 1997 році була нагороджена Державною премією імені Т.Г. Шевченка за серію строїв «Високий замок». «Джерело творчої фантазії художниці – невичерпне, адже занурене у тисячолітні напрацювання предків…» [13, с. 28]. Серед відомих робіт: ансамблі одягу «Березіль», «Марія», «Поляна», свити «Лілея», «Літава», сардак «Славутич» та ін.

Кожний з п'яти персональних розділів аналізованого бібліографічного посібника складається з підрозділів, де вміщено відомості про публікації репродукцій творів митця; статті, інтерв'ю, спогади, роздуми, заяви, звернення; літературу про життя і діяльність; про художні твори, присвячені кожному з митців. Структура посібника допомагає послідовно знайомитися з творчістю митців, простежити їхній життєвий і творчий шлях, оскільки матеріали в розділах і підрозділах подано за хронологією, а в межах року – за абеткою прізвищ авторів або назв творів.

Важливим аспектом цього видання є широкі хронологічні межі добору літератури: кінець 1950-х – 2010 р. Загальна кількість назв видань, відображених у посібнику, – 1436, що свідчить про детальне ознайомлення упорядників біобібліографічного нарису з кожною персоналією. Це видання можна було б збагатити розгалуженим науково-допоміжним апаратом. Крім іменного покажчика, можна було б подати покажчик назв періодичних та неперіодичних видань, на сторінках яких публікувались

образотворчі документи (репродукції), оскільки облік образотворчих публікацій на сторінках серіальних та неперіодичних видань органами державної бібліографії сьогодні не здійснюється, що створює певну прогалину в бібліографічному обліку цього виду документів. Аналізований біобібліографічний нарис подає зразок можливого ретроспективного обліку образотворчих публікацій на сторінках серіальних та неперіодичних видань.

На основі проведеного аналізу можна зробити висновок, що розвиток ретроспективної галузевої біобібліографії з образотворчого мистецтва показав створення таких жанрів посібників, як бібліографічні покажчики, бібліографічні списки, бібліографічні нариси та бібліографічні довідники. Отже, ці жанри бібліографічних видань є основними в системі української ретроспективної біобіобібліографії образотворчого мистецтва.

Такі посібники базуються на ґрунтовній та кваліфікованій попередній роботі бібліографів, що забезпечує споживачам інформації надання точних даних при мінімальній затраті часу користувачами. Такий підхід до бібліотечного інформаційного обслуговування є особливо актуальним сьогодні. Саме бібліотека може забезпечити користувачів максимально релевантною інформацією, на відміну від будь-яких пошукових систем Інтернету.

Сьогодні поки що видається мало бібліографічних посібників з питань образотворчого мистецтва, що ускладнює пошук потрібної інформації. Згадані бібліографічні видання допоможуть не лише зорієнтуватися в наявному документному потоці, але й повернути з небуття імена митців та їхню художню спадщину. Спеціалізованим кафедрам, що готують майбутніх фахівців з образотворчого та декора-тивно-прикладного мистецтва, варто звернути увагу на ці бібліографічні видання. Їх використання сприятиме підготовці обізнаного студента, майбутнього кваліфікованого спеціаліста.

Разом з тим слід відзначити, що в умовах сучасного інформаційного суспільства прискорених обертів набуває потік електронних документів. Тому одним з основних завдань державних інформаційних установ є розробка загальної методики опрацювання електронних документних ресурсів для забезпечення реєстрації цього масиву документів з метою широкого інформування про них і належного використання.

Використані джерела

1. Бібліотекознавство і бібліографія України : покажч. видань за … півріччя … року / Нац. парлам. б-ка України. – Київ, 1996 – 2008. – Вип. 52 – 76.

2. Василь Хмелюк – поет, художник : бібліогр. список / Вінниц. обл. універс. наук. б-ка ім. К.А. Тімірязєва ; уклад. Г.М. Авраменко. – Вінниця, 1998. – 5 с. – (Наші видатні земляки).

3. Висіцька, Т. Жіночі постаті в історії Закарпаття : біобібліогр. довід. / Т. Висіцька. – Ужгород : Вид-во В. Падяка, 2004. – Кн. 1 : Наука, культура, мистецтво. – 403 с. : іл.

4. Володимир Овсійчук : біобібліогр. покажч. / НАН України, Ін-т народознав. ; уклад. С. Черепанова. – Львів : Каменяр, 2004. – 133 с. : іл. – (Серія бібліографічних та біобібліографічних покажчиків).

5. Галина Стельмащук : бібліогр. покажч. / Львів. акад. мистецтв, Наук. б-ка, Наук.-дослід. сектор ; уклад. Л.Р. Шпирало-Запоточна. — Львів : Афіша, 2004. – 52 с.

6. Ганна Іванівна Верес (1928) : бібліогр. довід. [про засл. майстра нар. творчості України у галузі ткацтва] / Київ. обл. б-ка для дітей ; склад. В.М. Гонтарук. – Київ : Смолоскип, 1997. – 6 с. – (Видатні жінки Київщини ; вип. 3).

7. Дмитро Крвавич : бібліогр. покажч. / Львів. акад. мистецтв ; уклад. І.С. Дідик. – Львів : Каменяр, 1996. – 48 с. – (Серія бібліографічних покажчиків).

8. Еммануїл Мисько : бібліогр. покажч. / Львів. акад. мистецтв ; уклад. Н.В. Міц. – Львів : Каменяр, 1996. – 58 с. – (Серія бібліографічних покажчиків).

9. Літопис книг : держ. бібліогр. покажч. України / Кн. палата України ім. Івана Федорова. – Київ, 1924 – . – (Національна бібліографія України). – Виходить 1 раз на міс.

1996 – 2007.

10. Марія Приймаченко (1909) : бібліогр. довідка / Київ. обл. б-ка для дітей ; склад. В.М. Гонтарук. – Київ : Смолоскип, 1996. – 10 с. – (Видатні жінки Київщини ; вип. 2).

11. Матеуш, В. Шевченківські екслібриси : бібліогр. нариси / В. Матеуш. – Хмельницький : НВП «Еврика», 2000. – 16 с. : іл.

12. Матеуш, В. Шевченківські екслібриси : бібліогр. нариси / В. Матеуш. – Хмельницький : НВП «Еврика», 2001. – 15 с. : іл.

13. Плеяда нескорених : Алла Горська, Опанас Заливаха, Віктор Зарецький, Галина Севрук, Людмила Семикіна : біобібліогр. нарис / М-во культури України, Держ. закл. «Нац. парлам. б-ка України» ; авт. нарису Л.Б. Тарнашинська ; бібліограф-упоряд. М.А. Лук'яненко ; наук. ред. В.О. Кононенко. – Київ, 2011. – 200 с. – (Шістдесятництво: профілі на тлі покоління ; вип. 13).

14. Січинський Володимир : біобібліогр. покажч. / НАН України, Львів. наук. б-ка ім. В. Стефаника. – Львів, 1996. – 111 с.

15. Тетяна Кара-Васильєва : бібліогр. покажч. / НАН України, Ін-т мистецтвознав., фольклористики та етнології ім. М.Т. Рильського ; уклад. Ю. Смолій. – Київ, 2002. – 51 с.

16. Токар Марта Василівна : кат. творів і бібліогр. / Наук. б-ка Львів. акад. мистецтв ; уклад. Л.Р. Шпирало-Запоточна. – Львів, 2000. – 70 с. : іл.

17. Художник і мислитель : Микола Костянтинович Реріх (1874 – 1947) : бібліогр. список / Публ. б-ка ім. Лесі Українки, Б-ка ім. М. Реріха Залізнич. р-ну м. Києва ; склад. А.П. Роздобудько. – Київ, 1999. – 12 с.

18. Шудря, Є.С. Дослідники народного мистецтва : біобібліогр. нариси. Зош. 3 / Є.С. Шудря ; Київ. нац. ун-т культури і мистецтв. – Київ : Вісн. «АНТ», 2008. – 116 с. : іл.

19. Шудря, Є.С. Подвижниці народного мистецтва : біобібліогр. нариси. Зош. 1 / Є.С. Шудря ; Київ. держ. ін-т декор.-прикл. мистецтва і дизайну ім. М. Бойчука, Музей укр. народ. декор. мистецтва. – Київ : Вісн. «АНТ» ; Нора-Друк, 2003. – 64 с.

20. Шудря, Є.С. Подвижниці народного мистецтва : біобібліогр. нариси. Зош. 2 / Є.С. Шудря ; Київ. держ. ін-т декор.-прикл. мистецтва і дизайну ім. М. Бойчука, Музей укр. народ. декор. мистецтва. – Київ : Вісн. «АНТ», 2005. – 60 с. : іл.

21. Яким Запаско : бібліогр. покажч. / уклад. Н.А. Потапова ; відп. ред. С.О. Черепанова ; Львів. акад. мистецтв. – Львів : Каменяр, 1996. – 40 с. – (Серія бібліографічних покажчиків).

Л.П. Вовк
А.І. Новицька
Т.А. Приліпко

БІОБІБЛІОГРАФІЧНІ ПОКАЖЧИКИ ІСТОРИКІВ ЛІДІЇ АНТОНІВНИ ПОНОМАРЕНКО, ЛЮДМИЛИ МИХАЙЛІВНИ ПАВЛИЧЕНКО (З ФОНДІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІСТОРИЧНОЇ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ)

Анотація. *Йдеться про покажчик, у якому висвітлюється різнобічна діяльність визнаного фахівця з минулого українського народу, історичної картографії, пам'яткознавства, краєзнавства другої половини XX – початку XXI ст. Л. А. Пономаренко. Йдеться про презентацію електронної бази даних «Герой Радянського Союзу Людмила Павличенко», однойменну книжкову виставку та життєвий і творчий шлях видатної жінки.*

Ключові слова: *біобібліографічний покажчик, картографія, топоніміка, база даних.*

Україна – країна історичної давнини, багатьох шанованих в Європі та світі державотворців, видатних вчених, визначних політиків. Наша держава – перехрестя багатьох цивілізацій, світової політичної і правової думки, історична арена багатьох війн, національно-визвольних і суспільних рухів. Саме тому повна картина всесвітньої і вітчизняної історії неможлива без глибокого вивчення та відтворення біографій, творчої спадщини визначних державних, політичних та громадських діячів минулої і сучасної України.

Опублікована значна кількість книг і статей, присвячених діячам української історії, науки, культури. Багато бібліотек працюють над біобібліографічними покажчиками, довідниками. Погляд на вітчизняну історію з точки зору біографістики, яка розкриває нелегкі життєві, творчі шляхи, повсякдення наших співвітчизників, відповідає духовним потребам сучасників і сприяє їх патріотичному вихованню. Свій внесок в історико-біографічні дослідження робить і Національна історична бібліотека (НІБ) України. Фахівцями закладу підготовлено ряд покажчиків: «Їх життя – приклад для молоді : покажч. л-ри про полководців і воєначальників Великої Вітчизняної війни» (К., 1976), «Стрельский Вячеслав Ильич» (К., 1987); «О.І. Герцен» (К., 1990), «Декабристы» (К., 1990).

У 2012 р. вийшли друком біобібліографічні посібники про П. А. Столипіна та Л. А. Пономаренко[26].

У першому з них висвітлюється життєвий шлях і багатогранна діяльність визначного державного діяча, реформатора, який виступав за модернізацію Російської імперії. Посібник включає 761 найменувань видань: праці П.А. Столипіна, документи і матеріали, щоденники і мемуари, публіцистику, дослідження, художні твори, довідково-бібліографічні видання, бібліографічні видання, які зберігаються у фондах НІБ України. Заслуговують на особливу увагу бібліографічні матеріали розділу, в якому зазначені документи про діяльність Столипіна в Україні.

Готуючи видання, укладачі поставили перед собою завдання: ознайомити користувачів з різносторонньою діяльністю Лідії Антонівни Пономаренко – визнаного і шанованого фахівця з багатьох питань минулого українського народу, історичної картографії, пам'яткознавства, краєзнавства другої половини XX – початку XXI століття, яка посідає чільне місце серед науковців-істориків та києзнавців нашої Батьківщини.

Київ, Київщина, південна частина України, колишня Запорізька Січ, топоніміка цих місцевостей, картографо-геодезична документація для вивчення історії техніки, метрологічні відомості в дореволюційних джерелах межування, проблеми розвитку туризму, завдання відновлення історичної пам'яті, хронологія – об'єкти особливої уваги науковця.

Понад усе любить Лідія Антонівна Київ. Майже п'ятдесят років вона займається його геодезією: картами, схемами, назвами… Вона є членом Комісії з найменувань при Київській міськдержадміністрації, має свої принципи і позиції з цього питання. Багато в чому її погляди збігаються з принципами комісії київського віце-губернатора другої половини XIX ст. М. Гессе. У 1866 р. ця комісія вирішила навести порядок у питаннях присвоєння назв вулицям: перейменовувати якнайменше, не брати будь-які назви (Перспективна, Астрономічна), з атласів (Амурська, Бакинська), не присвоювати імена людей, які відійшли у вічність (до десяти років), орієнтуватись на історичні події, географічне розташування назв (Кочубеївський провулок) і т. ін. Прийняті рішення комісії XIX ст.

---

[26] Столипін Петро Аркадійович (1862 – 1911) : (до 150-річчя від дня народження) : матеріали до біобібліогр. : з фондів Нац. іст. б-ки України / уклад.: Г.В. Єфіменко, Л.П. Вовк, А.І. Новицька. Київ, 2012. 93 с. : портр. ; Пономаренко Лідія Антонівна – історик, києзнавець, топоніміст : (до 90 – річчя від дня народження) : біобібліогр. покажч. / НАН України, Ін-т історії України ; ДЗ «Нац. іст. б-ка України» ; авт.-упоряд.: Л.П. Вовк, Г.В. Єфіменко, А. І Новицька. ; наук. консультанти: О.П. Реєнт, В.М. Даниленко, О.М. Титова. Київ, 2012. 68 с. : портр.

актуальні й сьогодні. Л.А. Пономаренко наполегливо відстоює найменування вулиць Києва найхарактернішим топографічним способом, згідно з історичними назвами місцевостей, де вони пролягають, а також пропонує називати вулиці іменами тих, хто жив у Києві і прославив його.

За підтримки мера Києва, голови комісії з перейменування вулиць Лідія Антонівна склала перший реєстр, до якого ввійшло дві тисячі сто п'ятнадцять вулиць. Тенденція до відновлення історичних назв, топонімів, вік яких сягає від кілька сот до тисячі років, має стати на науковий рівень та забезпечити охорону стародавньої історії міста, його неповторної аури для наших нащадків. Історією Києва Л. Пономаренко зацікавилася, працюючи в різних проектних установах геодезистом. Їй часто доводилося користуватися планами міста, на яких були старі назви вулиць, адже довідників з перейменувань ще не існувало. Результатом тривалої праці над документами в архівах та бібліотеках стали понад триста публікацій з топоніміки, історії та джерелознавства як у наукових виданнях, так і у періодичній пресі.

Зусиллями вченого опубліковано унікальні рукописні пам'ятки української історії та культури, карти населених пунктів і цілих регіонів. Цінною для науковців є підготовлена Лідією Антонівною до публікації в часописі «Київська старовина» (1972 р.) праця М.Ф. Берлінського «История города Киева от основания его до настоящего времени», за що редколегія щорічника їй була дуже вдячна.

У 1995 р. вийшов друком ґрунтовний, академічний києзнавчий довідник «Вулиці Києва», в якому зібрано понад дві тисячі статей про вулиці, провулки, площі нашої столиці, вказано не лише райони їх розташування, а й найближчі зупинки метро, швидкісного трамваю, приміських залізничних станцій; подано пояснення, чому саме так називається та чи інша вулиця, коротко викладено її історію.

Більшість давніх київських топонімів походять від назв річок, ярів, узгір'їв, що були відомі ще за легендарних аріїв, антів, а потім Київської Русі. Це Берестове, Видубичі, Оболонь, Дарниця та інші. Від них і походять назви сучасних районів. Ще з сивої давнини кияни почали давати географічні назви й від імен та прізвищ тих своїх сучасників, яким були вдячні за їх діла. Найдавнішими героями українців є, звичайно, Кий, Хорив, Щек та їхня сестра Либідь. На честь Кия назване наше місто, вулиця і провулок Хорива є на Подолі. А неподалік над Подолом здіймається гора Щекавиця, названа в честь молодшого брата Щека. До слова, ця гора одержала ще одну назву – Олегова. Хоч за переказами князь Олег похований саме тут, головну гору Києва, на якій три століття височів

замок, усе ж таки іменують Щекавицею. Єдиній сестрі Либеді пощастило менше – річка, названа її ім'ям, нині закута в бетон. Зате поруч збудували красивий готель «Либідь».

Аналізуючи назви вулиць та історичних місць, як зазначає Лідія Антонівна, відчуваєш, що тут не завжди витримана логіка: всі ми знаємо Аскольдову могилу – історичну місцевість, розташовану на схилах Дніпра між вулицею І. Мазепи, Маріїнським парком і Дніпровським узвозом. У 882 р. за наказом Олега було вбито Аскольда і Діра. Аскольда поховали на цих кручах, а Діра ніби в Старому Києві. Місце поховання не збереглося, тому всю гору почали називати Аскольдовою могилою.

Подальше вивчення топонімічних легенд про Київ сприяє використанню цих відомостей при затвердженні рішень про те, як назвати ту чи іншу вулицю, адже саме Лідія Антонівна є провідним фахівцем у цій справі.Проте після публікації довідника пройшло майже двадцять років. За цей час з'явились десятки нових вулиць, понад два десятки перейменовано. Вулиці, зазначає Лідія Антонівна, – це не лише транспортні шляхи міста, це перш за все, історія його суспільних систем, режимів, які Києву довелося пережити, що й знайшло відображення в назвах. Новий довідник «Вулиці Києва» зорієнтував би киян не лише за значенням назв, але і в тому, як вони змінювались.

У довідковому виданні «Київ : короткий топонімічний довідник» (К., 2003) зібрано кілька сотень назв київських місцевостей, передовсім тих, де нині існує житлова або промислова забудова і які становлять найбільший інтерес походженням своїх назв та історичною долею. Автори довідника (Л. Пономаренко, О. Різник) висвітлюють коло питань, пов'язаних з визначенням територіальних меж певної місцевості, походження назви, основні віхи історії, сучасний вигляд і перелік інших міських об'єктів, які втілили в собі назву місцевості.

У науково-популярному довіднику «Київ. Історія в географічних назвах. Площі, вулиці, провулки : короткі нариси» (К., 2007) автори Л. Пономаренко і Л. Серенков пропонують детальні пояснення, чому саме так називаються столичні райони, житлові масиви, вулиці, площі, острови, озера, подана історія виникнення та перейменування їх історичних назв на карті міста з найдавніших часів до кінця XX ст.

«Карти і плани в джерелознавчих студіях Лідії Пономаренко»: (з описом картографічних джерел Інституту рукопису НБУ ім. В.І. Вернадського та додатком відомостей про карти і плани з історії України в російських архівних та рукописних зібраннях) / упоряд. А.В. Пивовар. – Київ : Академперіодика, 2012. – 668 с.

Зміст цього видання помітно відрізняється від традиційних академічних біобібліографій, що висвітлюють основні віхи життя та творчий доробок ювіляра. У ньому йдеться про інший зріз її науково-дослідницької спадщини, основу якої складають давні карти, плани. Воно послугує всім, хто цікавиться історією картографії та картографічних досліджень.

Поряд з бібліографічними посібниками на традиційних носіях у Бібліотеці підготовлено електронну версію біобібліографії «Герой Радянського Союзу Людмила Павличенко».Творцями та пропагандистами новітніх наукових історичних знань є дослідники-історики. Часом вони самі безпосередньо беруть участь у важливих епохальних подіях і особисто записують та розповідають про них, спілкуючись з численною слухацькою аудиторією. Прикладом для нас є особистість снайпера, майора, Героя Радянського Союзу, науковця-педагога, співробітниці НІБ України Людмили Михайлівни Павличенко.

Достойно вшанувати пам'ять героїв Великої Вітчизняної війни, які самовіддано творчо працювали у мирні часи, розкрити нові сторінки з історії нашої бібліотеки покликаний біобібліографічний проект – електронна база даних (ЕБД) **«Герой Радянського Союзу Людмила Павличенко».** Матеріали (програмне забезпечення АІБС «ІРБІС 64» (АРМ «Каталогізатор») відображають документи за 1942 – 2012 рр. Це книги, монографії, спогади, статті, опубліковані у збірниках, періодичних та продовжуваних виданнях, електронний ресурс (всього 91 позиція). Серед них друковані праці вченого, офіційні матеріали про присвоєння звання «Герой Радянського Союзу», біографічні дані, відомості про наукову, бібліотечну діяльність**.** Відображені матеріали друковалися в Україні та за її межами українською і російською мовами. Переглянуто усі доступні інформаційні видання, прикнижкові та пристатейні списки літератури. Директором Наукової бібліотеки Меморіального комплексу «Національний музей історії Великої Вітчизняної війни 1941 – 1945 років» Н.В. Вальченко надано для проекту документи з фондів книгозбірні.

Пошук у ЕБД здійснюється за наступними полями: «Ключові слова», «Автор», «Заголовок», «Географічні рубрики», «Персоналії», «Утримувач документа» тощо. Відображені джерела можна ідентифікувати за електронним каталогом нових надходжень та ретроспективним «Імідж-каталогом» на веб-сайті Бібліотеки (http://nibu.kiev.ua).

Відстежимо життєвий та творчий шлях Людмили Михайлівни Павличенко (Павліченко, Павлюченко). Народилася вона у м. Біла Церква 12 липня 1916 р. В 1930 році сім'я переїхала до м. Києва. Після закінчення

середньої школи у 1937 р. зарахована на історичний факультет Київського університету. Мати Людмили Михайлівни, Олена Трохимівна Бєлова (1897 – 1972), з 1939 р. працювала завідувачем відділу обробки та каталогів Державної історичної бібліотеки України. Становлення майбутнього історика-науковця розпочалося в стінах нашої Бібліотеки, адже незабаром сюди прийшла працювати і донька.

Велика Вітчизняна війна застала Людмилу в Одеській державній науковій бібліотеці на дипломній практиці. З перших днів війни вона пішла на фронт добровольцем і воювала в стрілковій Чапаєвській дивізії. Брала участь в обороні Одеси з 10 серпня 1941 р. У жовтні 1941 р. війська Приморської армії були вимушені залишити Одесу та посилити оборону Севастополя. До липня 1942 р. на рахунку снайпера Павличенко було 309 німецьких солдатів та офіцерів. Указом Президії Верховної Ради СРСР від 25 жовтня 1943 р. за проявлені мужність і героїзм у снайперській боротьбі, у боях під Одесою та Севастополем Людмилі Павличенко присвоєно високе звання Героя Радянського Союзу. У 1944 р. вона повертається до рідного міста і закінчує навчання в Київському державному університеті. Продовжує підвищувати свій фаховий рівень в аспірантурі на кафедрі народів СРСР. Успішно захистила дисертацію про Богдана Хмельницького.

Переймаючись післявоєнними проблемами культури, опублікувала статтю про бібліотеки м. Києва (Правда України, 1944, 15 серп.), де порушувала питання відновлення роботи Історичної бібліотеки, в якій продовжувала працювати деякий період. Дві книги славного автора є у фондах НІБ України – «Героическая быль. Оборона Севастополя. 1941 – 1942 гг.» (М., 1958, 1960), а також 47 інших видань. На освітянській ниві працювала викладачем Московського державного університету, вчителювала в школах Москви та понад двадцять років була лектором Центрального музею В.І. Леніна. Протягом 1945 –1953 рр. – науковим співробітником Головного штабу ВМФ, у 1954 р. вийшла у відставку. Вела роботу в Радянському комітеті ветеранів війни. Учасниця багатьох міжнародних конгресів і конференцій.

У 1986 р. серед спеціалістів Бібліотеки проводився «Конкурс фахової майстерності» ім. Л. Павличенко. 12 березня 2011 р. у Меморіальному комплексі «Національний музей історії Великої Вітчизняної війни 1941 – 1945 років» відбувся урок пам'яті до 95-річчя від дня народження лейтенанта Л.М. Павличенко.

На фасаді будівлі Одеської національної ордена Дружби народів наукової бібліотеки ім. М. Горького знаходиться меморіальна дошка з

барельєфом, надпис якої повідомляє, що в установі перед війною працювала Л. Павличенко. Ім'я легендарного снайпера Л. Павличенко увійшло до військової та історичної енциклопедій багатьох країн світу. Вона нагороджена двома орденами Леніна, медалями. Померла Людмила Павличенко 10 жовтня 1974 р. у Москві. На її честь названі вулиці в містах Біла Церква, Одеса та Севастополь, відкрито музеї відомого снайпера – Московський меморіальний та в школі № 3 м. Біла Церква.

У травні 2012 р. в НІБ України було презентовано ЕБД «Герой Радянського Союзу Людмила Павличенко» та однойменну книжкову ілюстровану виставку. Пошук джерел про науковця Л. Павличенко триває. У подальшому нами заплановано створення бібліографії про непересічну особистість – науковця, педагога, бібліотекаря-історика Людмилу Михайлівну Павличенко. Для інформаційного забезпечення історико-біографічних досліджень, складання персональних посібників, організації персональних книжкових виставок активно використовується джерельна база щорічника «Історія України», де є розділи «Персоналії істориків», «Бібліотеки», «Бібліотечна справа», «Бібліографічні покажчики», а також допоміжний іменний покажчик. Сприяють поглибленню професійного тематичного пошуку вітчизняних історичних документів соціальні мережі Twitter, Facebook та ВКонтакті, де оперативно оновлюється інформація про новинки бібліографічної продукції Бібліотеки.

О. Г. Нуньєс

НОВАЦІЇ ПЕРСОНАЛЬНОЇ БІБЛІОГРАФІЇ: ДОРОБОК ОДЕСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ ім. М. ГОРЬКОГО, 2003 – 2013 рр.

Анотація. *Про використання новітніх технологій для збереження цінних видань, що допомагає опрацювати значний обсяг матеріалу та надати до нього вільний доступ.*

Ключові слова: *стародруки, реставрація, оцифрування, електронні носії.*

Останніми роками комп'ютеризація бібліотек все активніше крок за кроком заміщує традиційні методи складання бібліографічних праць. Завдяки Інтернету для віддаленого читача стало доступним користування фондами бібліотеки. Наприклад, повнотекстово відображаються всі роботи працівників бібліотеки за останні десять років, більш давні праці

поступово переводяться в електронну форму, обробляються і теж по мірі підготовки стають доступними через Інтернет для віддаленого користувача.

Сьогодні кількість інформації, яку читач може отримати з Інтернету зростає швидко і невпинно. Але не всі галузі знання однаково розкриті через електронні бібліотеки. Актуальні, «модні» напрями в науці, наприклад, економіка, юриспруденція, логістика, психологія тощо, відображаються швидко і бібліотечні фонди друкованих видань за своїм наповненням не завжди встигають за новітніми технологіями. Але історичні документи, старовинні книжки, старі газети та інші раритети все ще складають великий шар невивченого, науково не опрацьованого знання, яке з часом може бути втраченим. Для збереження друкованих раритетів бібліотеки все частіше використовують нові технології. Наприклад, переводять тексти на електронні носії. Щоб зробити деяку інформацію максимально повною і корисною, можна до бібліографічного покажчика включати цитати з джерел, навіть повні тексти публікацій з періодичних видань, безпосередній доступ до яких пересічного читача обмежений.

ОННБ ім. М. Горького зберігає безцінний скарб — періодичні видання XIX – XX століть. Старовинні підшивки, на жаль, значно постраждали під впливом часу. Вони потребують реставрації та консервації і сьогодні не можуть видаватися читачеві. Один із засобів, які дозволяють зберегти раритетні видання, а інформацію, що в них міститься, зробити доступною користувачеві (навіть віддаленому) — це оцифрування фонду і розміщення на бібліотечному сайті. Але така робота потребує значного часу та фінансування. А запити користувачів необхідно задовольняти вже сьогодні. Наша бібліотека активно підключилась до цього процесу.

Частково за деякими темами унікальну інформацію з газет XIX – XX ст. вже можна знайти у покажчиках «І.К. Тобілевич (Карпенко-Карий) в Одесі», «М.Л. Кропивницький в Одесі», «М.П. Старицький в Одесі», «М.К. Садовська в одеській пресі», «Корифеї українського театру (М.К. Заньковецька, М.К. Садовський, П.К. Саксаганський) в одеській пресі, «М.В. Гоголь в Одесі: матеріали до біографії».

Відомий знавець українського театру академік Ростислав Ярославович Пилипчук у передмові до покажчика «І.К. Тобілевич (Карпенко-Карий) в Одесі» зазначив у 2004 р.: «За широтою охоплення матеріалу, за принципом побудови цей бібліографічний покажчик не має аналога в нашій бібліографії. Його наукову вартість важко переоцінити". Маючи

таку вагому оцінку науковця ми продовжили роботу за цим напрямком. Як видно з назв покажчиків, наведених раніше, всі вони є краєзнавчими. У них відображені публікації з одеських газет, а це лише значна, та все ж таки частина цікавої й важливої інформації. І академік Р.Я. Пилипчук у приватній бесіді зауважив, що якби аналогічні покажчики, що містять повнотекстову інформацію, були б створені і в інших наукових бібліотеках України, науковці б мали повну картину історії українського театру корифеїв. Отже, такі роботи потрібні і науковцю, і пересічному читачеві.

Посібник «М.В. Гоголь в Одесі : матеріали до біографії», створений в ОННБ ім. М. Горького у 2012 р., складається з двох розділів : перший — бібліографія, другий — повнотекстові публікації про М.В. Гоголя в одеській пресі. Унікальні тексти відтепер доступні будь-якому читачеві, у будь-якому місці, для будь-яких досліджень.

Головною джерельною базою досліджень названих раніше праць для нас стали газети та журнали, які зберігаються в ОННБ ім. М. Горького. Їх опрацьовано понад 70 назв. Хронологічні рамки — від 1836 р. до сьогодення. Газети, які відсутні в нашій бібліотеці, розшукувалися в науковій бібліотеці Одеського національного університету ім. І.І. Мечникова, була спроба знайти їх і у Національній парламентській бібліотеці України в Києві. Але, на жаль, деякі підшивки на території країни відшукати так і не вдалося. Вони, ймовірно, втрачені назавжди.

Газети надають об'єктивну інформацію, містять реалії свого часу. На основі такої інформації користувач може самостійно оцінити написане й провести неупереджене дослідження.

Бібліографія — наука об'єктивна і точна. І бібліограф ретельно фіксує не тільки схвальні відгуки, позитивні оцінки. У газетах є публікації суперечливі (навіть помилкові), які не збігаються з загальновідомими думками, в покажчиках їх теж зафіксовано. Як бібліограф-упорядник своє завдання я бачила в тому, щоб максимально повно зібрати і передати у доступній пересічному користувачеві формі існуючий документальний матеріал.

Зі сторінок газет видно, наприклад, ставлення одеситів до українського театру. З одного боку, велика кількість газетних публікацій про радість публіки від зустрічі з артистами українського театру, які прибули на гастролі. Такі матеріали ми знаходимо в «Одесском вестнике», «Новороссийском телеграфе». А поряд з хвалою читаємо й хулу. Деякі кореспонденти «Одесского листка», «Одесских новостей» вважають прихильників українського театрального мистецтва людьми малокультурними, примітивними, обмеженими. Розгортається полеміка, у

якій опоненти іноді не стримують емоцій та виразів. Понад сторіччя минуло з того часу, але газети зберегли неупереджену інформацію, яка допоможе сучасному досліднику скласти власну думку про події.

Або інший приклад: «М.В. Гоголь в Одесі». Відомо, що Микола Васильович спалив другий том «Мертвих душ». Але після його смерті з'явилися публікації уривків, які начебто збереглися у друзів та симпатиків. Та поряд з цим у тогочасній пресі знаходимо статті про фальсифікації текстів М.В. Гоголя, спогади про письменника, які не відповідають загальновідомим фактам біографії. Можливо, дослідник знайде в автентичних текстах щось нове і важливе. Саме для того й створена друга частина збірника, яка подає читачеві тексти без купюр та зі збереженням тогочасного стилю.

Створення такої значної за обсягом роботи було б неможливим без застосування новітніх технологій. Такі покажчики – це нова якість бібліографії, яка відповідає потребам часу. Читач не тільки знайомиться з бібліографічним описом джерел, а й має змогу безпосередньо прочитати унікальні тексти. З посібниками можна ознайомитись і в Інтернеті. Нові технології наближають бібліотеку до користувача, розширюють горизонти їхніх взаємин.

І.О. Бєлоус

СТВОРЕННЯ ПЕРСОНАЛЬНИХ ТА БІОБІБЛІОГРАФІЧНИХ РЕСУРСІВ У БІБЛІОТЕЦІ УНІВЕРСИТЕТУ: З ДОСВІДУ РОБОТИ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ БІБЛІОТЕКИ НУ «ЛЬВІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

Анотація. *Висвітлюється історія та сучасний стан створення персональних та колективних біобібліографічних ресурсів як поточного, так і ретроспективного характеру.*

Ключові слова: *електронний каталог, база даних, «УФД/Бібліотека».*

Інформатизація наукової та практичної діяльності обумовила формування нового напрямку – управління знаннями, що означає комплексний підхід до створення, збору, організації та використання інформаційних ресурсів в установах і організаціях. Технології управління знаннями можуть ефективно застосовуватися, зокрема, під час вивчення як

колективної, так і індивідуальної наукової творчості при відображенні її в джерелах персональної і біобібліографії.

Величезний інтерес до вивчення історії будь-якої наукової школи робить все більш актуальними проблеми інформаційно-бібліографічного забезпечення цієї ділянки вітчизняної науки, а використання сучасних інформаційних технологій дає змогу виконати цю роботу на якісно новому рівні.

Підготовка біобібліографічних ресурсів має велике значення для вивчення історії науки, осмислення наукової спадщини, а сучасникам – для усвідомлення ваги своєї праці. Незважаючи на колективний характер сучасної наукової діяльності, вплив окремої особистості на одержані результати залишається значним.

Тому бібліотекам вищих навчальних закладів дуже важливо створювати персональні та колективні біобібліографічні ресурси як поточного, так і ретроспективного характеру.

За майже 170 років свого існування Львівська політехніка та її вчені внесли значний вклад у світову науку і техніку, збагативши її низкою наукових відкрить і досліджень, тому традиційно біобібліографічні матеріали займають вагоме місце в науково-бібліографічній роботі НТБ.

Бібліотека проводить цю роботу за трьома напрямками:

- поточне бібліографування та архівування праць вчених університету;
- персональна бібліографія серії «Біобібліографія вчених Львівської політехніки»;
- ретроспективне бібліографування праць вчених в історичному аспекті.

У бібліотеці розпочато роботу в напрямку бібліографування робіт вчених у 1945 р., створивши картотеку «Праці вчених ЛПІ».

У 1949 р. було укладено бібліографічний покажчик друкованих праць професорсько-викладацького складу «Львовский политехнический институт – отечественной науке и промышленности (1939 – 1949 рр.)» [1]. Це була перша спроба узагальнити інформацію про науковий та педагогічний доробок викладачів та науковців інституту та видати її друком.

З 1999 р. було започатковано випуск щорічного зведеного бібліографічного покажчика, під уніфікованою назвою «Друковані праці Національного університету «Львівська політехніка» [2]. З 2007 р. для підготовки видання використовується АІБС «УФД/Бібліотека».

Створено бібліографічну базу даних «Праці вчених Львівської політехніки», яка містить бібліографічні описи праць вчених університету за всі роки їх діяльності. Ця БД дає можливість отримати відомості про науково-дослідну діяльність співробітників університету. Структура БД відображає структуру Львівської політехніки. Завдяки їй можна прослідкувати розвиток наукової діяльності університету в цілому чи окремого підрозділу, кафедри, або окремого працівника.

Бібліографічний опис документів здійснюється згідно з чинними державними стандартами, після опрацювання документів de visu. Головним джерелом отримання відомостей про публікації є кафедральні звіти у вигляді електронних списків.

У разі відсутності друкованих праць можна їх опрацювати, відшукавши інформацію в різних бібліографічних та повнотекстових базах, розміщених в Інтернеті. Завдяки цьому досягається більш високий ступінь повноти реєстрації інформації. Відібраний матеріал опрацьовується de visu. Електронна картотека «Праці вчених Львівської політехніки» є базою для укладання зведеного покажчика-щорічника «Друковані праці Національного університету «Львівська політехніка».

До БД і відповідно до покажчика включаються бібліографічні описи монографій, підручників, навчальних посібників, довідників, методичних матеріалів, статей з журналів та збірників, опублікованих тез доповідей на конференціях, семінарах, симпозіумах, бібліографічних видань, інтернет-публікацій, авторефератів дисертацій, авторських свідоцтв і патентів, описи окремих науково-популярних газетних статей та рецензій. Покажчик вміщує відомості про всі публікації авторів, незалежно від місця видання та мови друку. Електронні ресурси також включаються до бази даних. Зокрема бібліографуються видання, розміщені у віртуальному навчальному середовищі (ВНС) університету.

Публікації розміщено за інститутами (без поділу на кафедри) і підрозділами університету; в межах інститутів (підрозділів) – за алфавітом прізвищ авторів; у межах авторського комплексу всі публікації розташовано за алфавітом. Для зручності в користуванні покажчик містить науково-довідковий апарат: передмову та іменний покажчик авторів і співавторів.

Щороку обсяги інформації зростають. Це пов'язане із зростанням кількості публікацій. Авторські комплекси щороку поновлюються і доповнюються бібліографічними записами. Якщо у 2007 р. до бази було внесено 700 бібліографічних записів, то у 2012 – понад 6 тисяч. Загальна

кількість бібліографічних записів у БД «Праці вчених Львівської політехніки» на сьогоднішній день досягла 30 тисяч.

З 2009 р. розпочато ведення повнотекстової бази – інституційного репозитарію університету «Електронний науковий архів», який на сьогоднішній день містить 15 тис. документів.База даних «Праці вчених Львівської політехніки» містить гіпертекстові посилання на адреси сайтів, де, використовуючи пошукову систему, можна знайти повнотекстові версії документів, включених до БД. В першу чергу це стосується документів, розміщених в Електронному науковому архіві (ЕНА) Науково- технічної бібліотеки Львівської політехніки. Це дає можливість користуватися в електронному вигляді потрібним документом, знайшовши його бібліографічний опис в електронному каталозі.

Основна мета ЕНА – забезпечення користувачам безперешкодного доступу до наукових праць у вигляді електронних матеріалів незалежно від місцезнаходження користувача, а також пропаганда досягнень українських вчених, сприяння зростанню популярності університету шляхом представлення його наукової продукції у глобальній мережі, збільшення цитованості наукових публікацій.

Задля найбільш повного розкриття наукових досягнень видатних вчених Львівської політехніки у 1996 р. було започатковано випуск персональних покажчиків, об'єднаних у серію «Біобібліографія вчених Львівської політехніки», в межах якої на сьогоднішній день видано 53 випуски [3]. Основне завдання серії – сприяння розкриттю та популяризації наукового та педагогічного доробку наукових шкіл університету, формування іміджу навчального закладу, збереження образу вченого для прийдешніх поколінь. За цими покажчиками можна дізнатися, як розвивався певний науковий напрямок в університеті.

До персонального бібліографічного покажчика традиційно включається три групи відомостей:

- біографічні (дати життя, біографія, спогади учнів і колег тощо);
- фактографічні (дати подій, фактів і т. п.);
- бібліографічні (покажчик праць, наукова школа).

Головними елементами є:

- передмова (від укладачів);
- вступна стаття про життєвий та творчий шлях вченого;
- література про вченого;
- хронологічний покажчик праць, який ділиться на декілька розділів: опубліковані наукові праці; авторські свідоцтва та патенти; методичні

посібники; звіти з науково-дослідних робіт, виконаних під керівництвом вченого; неопубліковані матеріали;

- автореферати дисертацій, захищених під керівництвом вченого;
- допоміжні покажчики (іменний співавторів).

Характерною особливістю випусків є уведення таких розділів, як автореферати дисератацій, захищених під керівництвом ученого, та звіти з науково-дослідних робіт, виконаних під керівництвом ученого. Ці розділи відображають становлення нових наукових шкіл та показують роль вченого в згуртуванні цілого колективу, скеруванні в відповідне русло їх наукових зацікавлень.

Більшість випусків серії мають стандартний розмір та типове оформлення обкладинки, титульного аркуша і звороту титульного аркуша. Усі зовнішні атрибути серії підкреслюють нерозривний зв'язок усіх випусків, а також і самих вчених, які, хоча і працюють в різних галузях науки, але об'єднані під дахом нашої Alma mater.

Одним із видів ретроспективного бібліографування праць вчених було видання у 2006 р. бібліографічного покажчика «Наукові та навчальні видання Національного університету «Львівська політехніка» за 1991–2005 рр.» [4]. Він містить перелік праць, підготованих науково-педагогічними працівниками університету за 15 років незалежності України.

Публікації згруповано за видами у три основні розділи:

- монографії, довідники, словники;
- підручники;
- навчальні посібники, конспекти лекцій.

До 170-річчя університету планується видати такий покажчик за наступні роки. Бібліотека працює в напрямку ретроспективного бібліографування праць вчених Львівської політехніки, використовуючи при цьому такі засоби їх представлення:

- віртуальні виставки на сайті НТБ;
- повні бібліографічні списки праць, розміщені на сайті бібліотеки;
- бібліографічні покажчики (у 2012 р. видано «Видатні вчені-математики Львівської політехніки (1844 – 1939)» [5.

У подальших планах бібліотеки підготовити бібліографічний покажчик, присвячений розвитку геодезичної школи Львівської політехніки. У бібліотеці ведеться база даних «Історія Львівської політехніки», яка є спробою зібрати та узагальнити численні друковані матеріали і бібліографічними засобами представити історію навчального закладу. Кожен розділ бази відображає певний період в історії розвитку

університету. Література відбирається шляхом перегляду першоджерел, які знаходяться в Науово-технічній бібліотеці Львівської політехніки та в Львівській національній науковій бібліотеці ім. В. Стефаника. Для пошуку відомостей також використовуються можливості Інтернету. Ця база даних є основою для створення бібліографічного покажчика з історії Львівської політехніки, який плануємо видати у 2014 р. Його мета – донести до читачів необхідну історіографічну і джерелознавчу інформацію.

Таким чином, створення персональних та біобібліографічних ресурсів бібліотеками вищих навчальних закладів має велике значення для вивчення наукової творчості як окремих вчених, так і університету в цілому.

Використані джерела

1. Львовский политехнический институт – отечественной науке и промышленности 1939 – 1949 гг. : библиогр. указ. / Львов. политехн. ин-т, Науч.-техн. б-ка. – Львов, 1949.

2. Друковані праці Національного університету «Львівська політехніка» за 2009 рік : бібліогр. покажч. / Нац. ун-т «Львів. політехніка», Наук.-техн. б-ка ; [уклад.: І.О. Войтович та ін.] ; за ред. О.В. Шишки, І.О. Бєлоус. – Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2010. – 788 с.

3. Бібліографічні покажчики, видані бібліотекою // Бєлоус І.О. Науково-технічна бібліотека Національного університету «Львівська політехніка» : [монографія] / І.О. Бєлоус, О.В. Шишка, Д.О. Тарасов ; Нац. ун-т «Львів. політехніка» ; за ред. А.Г. Загороднього. – Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2009. – С. 170 – 182.

4. Наукові та навчальні видання Національного університету «Львівська політехніка» за 1991 – 2005 рр. : бібліогр. покажч. / Нац. ун-т «Львів. політехніка», Наук-техн. б-ка ; уклад.: І.О. Бєлоус та ін. ; за ред. О.В. Шишки, І.О. Бєлоус. – Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2006. – 140 с.

5. Видатні вчені-математики Львівської політехніки (1844 – 1939) : бібліогр. покажч. / І.О. Бєлоус ; Нац. ун-т «Львів. політехніка», Наук.-техн. б-ка ; [ред. рада: О.В. Шишка (голова), І.О. Бєлоус, Н.Е. Кунанець, Р.С. Самотий, І.О.Войтович]. – Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2012. – 100 с. : іл.

Г.П. Семенюк

ПЕРСОНАЛЬНІ ТА БІОБІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСІБНИКИ ЯК ЗАСІБ ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА ВИВЧЕННЯ НАУКОВОГО НАДБАННЯ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ (З ДОСВІДУ РОБОТИ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ РІВНЕНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ГУМАНІТАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ)

Анотація. *Розглянуто діяльність наукової бібліотеки РДГУ зі створення персональних та біобібліографічних посібників. Приділено увагу особливостям їх структури та популяризації серед користувачів.*

Ключові слова: *біобібліографічні покажчики, методика біобібліографування, біобібліографічні серія, наукова бібліотека РДГУ.*

Протягом останніх десятиліть в Україні спостерігається помітний інтерес до бібліографічної продукції, стрімке зростання випуску персональних бібліографічних покажчиків, які популяризують діяльність та досягнення фахівців у різних галузях науки, освіти, культури, формують імідж установ та організацій, в яких вони працювали, або працюють [5, с. 472 – 473].

Наукова бібліотека Рівненського державного гуманітарного університету є центром біобібліографічних та бібліографічних досліджень наукового і творчого доробку викладачів університету. Протягом багатьох років бібліотека університету вносить свою частку в розвиток української бібліографії та біобібліографії, що є засобом збереження і засвоєння наукового та інтелектуального надбання університету, підґрунтям для вивчення процесів його історичного розвитку. З цією метою постійно здійснюється моніторинг наукових видань викладачів навчального закладу та праць про них, що дозволяє скласти об'єктивну картину наукової діяльності університету. Ця робота виконується бібліотекою в рамках довгострокового проекту «Історія РДГУ» [1, с. 11], складовою частиною якого є підготовка та випуск персональних покажчиків, біобібліографічних посібників, біобібліографічних довідників.

Такі видання дають можливість зафіксувати пріоритети в дослідженнях провідних науковців, уточнити й узагальнити їхній внесок у науку. Вони є ефективним засобом інформаційного забезпечення науки, від їх максимальної повноти залежить об'єктивність наукових висновків і передбачень [4, с. 617].

Початковим етапом біобібліографічної діяльності бібліотеки (в рамках наукового проекту «Історія РДГУ») стало укладання персональних посібників серії «Академіки, доктори наук, професори РДГУ», перший випуск якої був виданий ще в 2006 р. На сьогодні вийшло 16 видань.

Науково-допоміжні біобібліографічні покажчики
серії «Академіки, професори, доктори наук РДГУ»

Робота над кожним покажчиком з названих серій – це окреме наукове дослідження з вивчення наукового доробку та матеріалів про творчий шлях, діяльність науковців з метою максимального виявлення всіх опублікованих їхніх праць та літератури про них. Хронологічні межі визначаються роком першої публікації та роком підготовки біобібліографічного покажчика. Тісна співпраця з вченими протягом усієї роботи зі створення видання забезпечує точний відбір матеріалів, правильну їх класифікацію, раціональний вибір структури покажчика.

Ці видання об'єднані уніфікованою структурою, спільністю задуму. Але, разом з тим, методика бібліографування постійно удосконалюється. Традиційними елементами структури є: передмова, вступна стаття, коротка біографічна довідка, наукові школи, література про життєвий шлях, наукову та громадську діяльність вченого. Праці групуються за хронологією таким чином:

- підручники, навчальні посібники;
- монографії, дисертаційні роботи;
- навчальні програми, методичні рекомендації та вказівки;

- наукові статті, рецензії, тези;
- винаходи, патенти, авторські свідоцтва.

Ілюстративний матеріал включає фотосвітлини ученого у колі колег, учнів; його нагороди; фотоілюстрації книг.

Окремо слід звернути увагу на такий важливий розділ персональних бібліографічних посібників серії «Академіки, доктори наук, професори РДГУ» як «Наукова школа», в якому подаються відомості про дисертації, виконані під керівництвом вченого, що дає змогу охарактеризувати роль особи в підготовці науково-педагогічних кадрів (молодих учених), формуванні власної наукової школи. Адже наука не може розвиватися без наукових шкіл [4, с. 620]. Відповідно до структури розташування матеріалу, з метою допомоги користувачам у багатоаспектному розкритті змісту та пошуку документів створено допоміжні покажчики: абетковий покажчик назв творів автора та перелік періодичних видань, статті з яких вміщені у посібнику.

Деякі посібники створюються до ювілейних дат науковців, тому в них окремим розділом представлені ювілейні вітання від колег, учнів та ін. Враховуючи те, що університет, крім гуманітарних, педагогічних та природничих спеціальностей, готує і фахівців культурно-мистецького напрямку, з 2011 р. започаткована ще одна серія «Діячі культури та мистецтва РДГУ». Загалом структура покажчиків цієї серії майже ідентична серії «Академіки, доктори наук, професори РДГУ». Але відмінність полягає в тому, що в ілюстративному матеріалі представлені фотосвітлини афіш творчих вечорів, мистецьких нагород тощо.

Наукова бібліотека РДГУ постійно шукає шляхи удосконалення своєї наукової діяльності. Отож, наслідком пошуку нових форм і методів, спрямованих на популяризацію наукового і творчого доробку науковців університету став ініційований директором Наукової бібліотеки РДГУ, доцентом С.Н. Грипич випуск біобібліографічного посібника «РДГУ в персоналіях (Науковий літопис. Том 1)». Видання започаткованe в 2010 р. Одне із завдань, яке поставила перед собою наукова бібліотека в цьому проекті, – це донести до сучасників творчу і наукову спадщину і залишити її для майбутніх поколінь студентів та викладачів як історичний літопис університету.

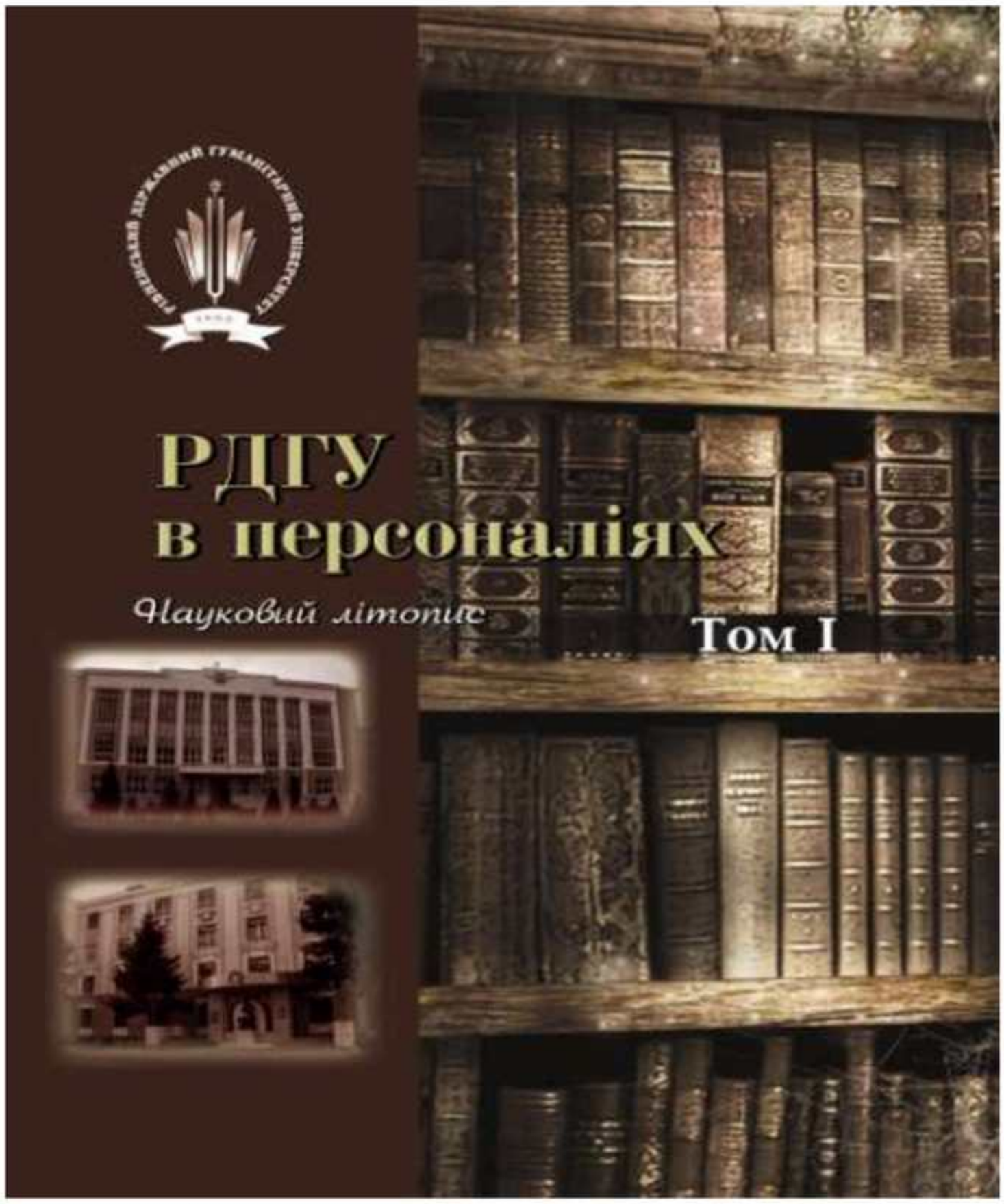

Біобібліографічний посібник «РДГУ в персоналіях. Науковий літопис. Т. 1», створений колективом наукової бібліотеки РДГУ

Посібник складається з 10 розділів, кожен із яких присвячений діяльності того чи іншого науковця, матеріали про яких увійшли до першого тому. Змістовний характер видання вимагає певної однотипності в структурі та послідовності її основних елементів. Тож структура покажчика детально продумана і включає максимум інформації про провідних науковців університету. Користувачам пропонуються бібліографічні довідки про викладачів, основні дати їх життя та наукової і професійної діяльності, в тому числі наукові школи, що включають перелік кандидатських дисертацій, виконаних та захищених під керівництвом вчених, хронологічний покажчик праць, а також література

про науковців та світлини. Наявний комплекс джерел дає змогу провести аналіз динаміки становлення і розвитку наукових уподобань в означених хронологічних межах. Загалом бібліографічні записи в посібнику нараховують 1885 назв різноманітних друкованих видань (підручників, монографій, навчально-методичних посібників, статей, що вміщені в наукових збірниках і періодичних виданнях тощо). Усі записи мають суцільну нумерацію, що сприяє більш зручному використанню допоміжного іменного покажчика, в якому подано посилання до відповідні номери. Зведений іменний покажчик містить усі прізвища, що зустрічаються в бібліографічному описі друкованих джерел (це співавтори, співукладачі, співредактори) [1, с. 12].

Наукові джерелознавчі розвідки університетської бібліотеки, безумовно, мають своє продовження. У подальших планах – підготовка наступних томів біобібліографічного посібника «РДГУ в персоналіях». До кожного його тому надалі здійснюватиметься випуск щорічників на нові видання, які не увійшли до посібника. Кожне нове покоління у своїй науковій діяльності використовує досягнення попередників. Зусиллями вчених нашого університету створювалася інтелектуальна основа вищого навчального закладу, започатковувалися його наукові школи, розвивалися культурні і наукові традиції. Зберегти цей спадок, зробити його доступним для наступних поколінь вчених – завдання нашої бібліотеки. Отож на часі створення біобібліографічного довідника «Науковці РДГУ» (в 2-х вип.), який у стислому концентрованому вигляді дасть характеристику наукового мікросоціуму університету. При роботі над довідником визначено наступну його структуру:

– вступ;

– передмова;

– розділи довідника – персональні сторінки викладачів, на яких буде міститися фото науковця, стисла біографічна довідка і перелік основних друкованих праць у хронологічному порядку. Як допоміжний апарат плануємо подати іменний покажчик науковців.

Бібліотека шукає відповідні форми представлення своїх бібліографічних та біобібліографічних видань користувачам. Зокрема, була проведена презентація видання «РДГУ в персоналіях. (Науковий літопис. Том 1)». Крім друкованих джерел, всі біобібліографічні посібники мають аналоги в електронному варіанті, в т. ч. відображені і на сайті бібліотеки (www.nlibrary-rdgu.rv.ua). Біобібліографічні посібники, видані Науковою бібліотекою РДГУ, популяризуються при проведенні різноманітних інформаційних заходів, адресованих як студентам так і

викладачам. Серед них: «Години цікавих повідомлень», «Дні інформації», «Дні кафедри», «Дні факультету», цикли культурно-просвітницьких заходів «Університетська освіта», «Молодому науковцю» тощо.

Отже, Наукова бібліотека РДГУ спільно з професорсько-викладацьким корпусом успішно реалізовує наукові проекти, спрямовані на збереження у майбутніх поколінь студентів та викладачів історичної пам'яті про наукову діяльність університету.

Використані джерела

1. «В науку вкладено життя» (Літописи РДГУ) / Наукова бібліотека Рівненського державного гуманітарного університету // Вісн. Кн. палати. – 2011. – № 11. – С. 11 – 12.

2. Маслова, А.Н. Биобиблиография, или Персональная библиография / А.Н. Маслова // Мир библиогр. – 2009. – № 3. – С. 2–10.

3. Попик, В. Сучасна українська біографістика: досвід та проблеми розвитку : [матеріали Міжнар. наук конф. «Роль б-к у формуванні єдиного наук.-інформ. простору] / В. Попик, Н. Любовець // Бібл. вісн. – 2006. – № 6. – С. 34 – 36.

4. Стельмах, Н. Біобібліографічна серія «Академіки НАПН України» як важливе джерело інформаційно-бібліографічного забезпечення педагогічної науки / Н. Стельмах // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В.І. Вернадського. – Київ, 2011. – Вип. 31. – С. 616 – 625.

5. Яценко, О. Персональні бібліографічні покажчики – важливий складник у відтворенні життя і творчості українських діячів / О. Яценко // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В.І. Вернадського. – Київ, 2011. – Вип. 31. – С. 461 – 475.

6. Яценко, О. Сучасні тенденції розвитку біобібліографії / О. Яцен-ко // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В.І. Вернадського. – Київ, 2008. – Вип. 22. – С. 306 – 310.

А.А. Давыдова

РАСШИРЯЯ ГРАНИЦЫ: ОПЫТ СОЗДАНИЯ БИБЛИОГРАФИЧЕСКИХ УКАЗАТЕЛЕЙ В ЦЕНТРАЛЬНОЙ НАУЧНОЙ БИБЛИОТЕКЕ ХАРЬКОВСКОГО НАЦИОНАЛЬНОГО УНИВЕРСИТЕТА ИМЕНИ В. Н. КАРАЗИНА

Аннотация. *Рассматривается деятельность Центральной научной библиотеки Харьковского национально университета им. В.Н. Каразина (ЦНБ ХНУ) по составлению персональных библиографических указателей на протяжении 80 лет. Освещена работа библиографов в настоящее время с использованием возможностей информационных технологий.*

Ключевые слова: *биобиблиографические (персональные) указатели, словари, электронный каталог, репозитарий.*

Важной функцией библиографов научно-библиографического отдела является составление библиографических пособий, большая часть которых – биобиблиографические и персональные указатели – посвящены ученым Харьковского университета, профессорам и преподавателям. Такие пособия способствуют сохранению истории вуза, науки, популяризации научной деятельности ученого, помогают специалистам в получении информации о том, каких успехов в той же области достигли коллеги и конкуренты.

Научно-библиографический отдел в Центральной научной библиотеке существует более 80-ти лет. Отдел начинал свою деятельность как справочное бюро. В современной структуре, с нынешними задачами и функциями, библиографы работают последние 10 лет. За весь период существования отдела было составлено более 550 указателей, тематических, персональных, биобиблиографических и т. д. Первым пособием, изданным еще в 1953 г., стал биобиблиографический указатель «В. Н. Каразин (1773–1842)», посвященный создателю университета. Работой над этим изданием было положено начало деятельности библиографов ЦНБ по созданию ряда пособий, посвященных выдающимся ученым университета. Библиографы работали над составлением указателей, посвященных профессорам В. И. Астахову, И. К. Рыбалко, С. И. Посохову (историки), Л. Ф. Тарасову (филолог), В. И. Хоткевичу,

И. М. Лифшицу, И. И. Залюбовскому (физики), В. Н. Никитину, Ю. Н. Прокудину (биологи), В. Ф. Лаврушину (химик) и многим другим[27].

В 1995 г. на заседании Совета по научной и методической работе ЦНБ было принято решение начать работу по подготовке многотомного издания, посвященного жизни и деятельности ученых университета — «Біобібліографічний словник учених Харківського університету». Первый том был посвящен ректорам и вышел из печати в 1995 г. В его составлении принимали участие в разное время заведующая справочно-библиографическим отделом В. Д. Прокопова, ведущие библиографы библиотеки Р. А. Ставинская, М. Г. Швалб, представители исторического факультета Б. П. Зайцев, С. М. Куделко, С. И. Посохов. Второй том под названием «Історики» увидел свет в 2001 г. Над этим изданием работали заведующая справочно-библиографическим отделом В. Д. Прокопова, главный библиограф С. Б. Глибицкая, преподаватели и декан исторического факультета Б. П. Зайцев, С. М. Куделко, С. И. Посохов. Ожидается выход в свет переиздание второго тома словаря, посвященного ученым исторического факультета. Сейчас библиографы научно-библиографического отдела работают над составлением третьего тома биобиблиографического словаря, который будет носить название «Філологи». Запланирована работа над следующим томом, посвященным ученым геолого-географического факультета.

В 2010 г. было принято решение начать составление биобиблиографического указателя, посвященного 200-летнему юбилею известного филолога и слависта, выпускника и преподавателя Харьковского императорского университета Измаила Ивановича Срезневского. Библиографы научно-библиографического отдела, приступая к этой работе, решили расширить границы традиционной деятельности и пригласили к сотрудничеству коллег из библиотек зарубежных университетов. На сегодняшний день это самый масштабный труд с привлечением зарубежных партнеров. В работе над указателем приняли активное участие библиографы научных библиотек университетов Болгарии, России, Сербии, Словении и Украины. Работа была завершена весной 2012 г. к юбилейной конференции, посвященной И. И. Срезневскому, проведенной в университете на международном уровне с привлечением широкой аудитории.

---

[27] Березюк, Н. М. Библиотека Харьковского национального университета имени В. Н. Каразина за 200 лет (1805–2005) / Н. М. Березюк, И. Г. Левченко, Р. П. Чигринова. Харьков : Тимченко, 2006. 390 с.

Биобиблиографический указатель включает более 1 000 записей. Состоит из двух частей. Первая часть содержит библиографию трудов И. И. Срезневского, начиная с 1813 г., литературу о нем на украинском, русском, болгарском и других языках. Труды расположены в хронологическом порядке изданий (в пределах года — по алфавиту). Вторая часть — труды И. И. Срезневского на сербском языке, упоминания о нем в сербской литературе, статьи ученых Сербии о знаменитом слависте. Во второй части материал подан в порядке алфавита.

Издание содержит биографический очерк, именной указатель к первой части и указатель названий — ко второй.

В ходе работы над указателем были использованы следующие источники:

- библиографический список трудов И.И. Срезневского[28];
- сборник статей с большим прикнижным библиографическим списком[29];
- государственные библиографические указатели („летописи …”;
- универсальные библиографические пособия;
- отраслевые библиографические пособия;
- каталоги ведущих научных и университетских библиотек России — РГБ, РНБ, Санкт-Петербургского университета, МГУ и др.;
- каталоги ведучих библиотек Украины — ХГНБ имени В. Короленко, НБУ имени В. И. Вернадского.

Получилось качественное пособие, которое заинтересует славистов, филологов, историков, экономистов, философов, педагогов и специалистов других отраслей знаний.

Стоит отметить, что за работу над указателем главный библиотекарь отдела О. С. Журавлева и профессор исторического факультета С. Ю. Страшнюк были отмечены премией имени К. И. Рубинского.

Другим масштабным проектом последнего времени стал библиографический указатель, посвященный «Вестнику Харьковского университета»[30].

«Вестник Харьковского национального университета имени В. Н. Каразина» — это продолжающееся издание с валовой нумерацией, не

---

[28]Библиографический список сочинений и изданий ординарного академика императорской академии наук И. И. Срезневского ко дню пятидесятилетия его ученой деятельности. Санкт-Петербург : Тип. имп. акад наук, 1879;

[29] Памяти Измаила Ивановича Срезневского. Кн. 1. Петроград, 1916.

[30]«Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна» 1980–2008 рр. (№ 201–800) : бібліогр. покажч. Ч. 1. Покажчик змісту. Ч. 2. Допоміжний апарат до покажчика змісту / уклад. С. Б. Глибицька, С. Р. Марченко, Ю. Ю. Полякова ; бібліогр. ред. С. Б. Глибицька. Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2012. 908 с.

зависящей от серийной принадлежности выпуска. «Вестник…» содержит статьи ученых по всем отраслям науки, представленных в вузе.

На протяжении своей деятельности научно-библиографический отдел составлял систематические указатели к «Запискам университета», к «Ученым запискам», а затем к «Вестнику … университета» в помощь студентам и преподавателям. Эти издания пользуются большой популярностью.

В последнее издание включены содержания «Вестников…» за 1980 – 2008 гг., с № 201 по № 800. В указателе более 1 000 страниц, свыше 2 000 библиографических записей. Указатель состоит из двух частей. В первой части представлен указатель содержания. Вторая часть — вспомогательный аппарат: именной указатель, указатель названий номеров, указатель номеров по отраслям знаний, перечень ответственных редакторов за номера.

Указатель организован в хронологическом порядке выхода номеров. Внутри номера — содержание по алфавиту. Пособие начинается с предисловия, в котором поясняется необходимость его создания, отмечаются ошибки в нумерации «Вестника…».

Была проделана масштабная работа по сбору экземпляров «Вестников…» на факультетах. Дело в том, что с начала 1990-х годов номера периодического издания перестали регулярно поступать в ЦНБ. Сотрудники отдела старались максимально заполнить пробелы, сканируя авторские номера. В настоящее время процесс поступления «Вестников…» в библиотеку организован. В электронном каталоге к номеру периодического издания прикрепляются библиографические описания статей из содержания номера.

На современном этапе библиографы ЦНБ стремятся расширить границы обслуживания пользователей, выходя за рамки традиционных форм. «Вестник…» не имеет книжной формы, он выставлен в электронном архиве (репозитарии) ХНУ им. В. Н. Каразина в разделе «Библиографические указатели». Библиографический указатель доступен в электронном варианте большому количеству пользователей.

Количество библиографических указателей, выставленных в репозитарии, на сегодняшний день составляет 44 единицы.

Электронный архив ХНУ им. В. Н. Каразина пополняется следующими материалами: научные публикации сотрудников и студентов университета, статьи из научных журналов, научно-методические разработки. Репозитарий был создан в 2009 г. на платформе DSpace по типу институционных репозитариев: сообществами являются факультеты,

университетские НИИ, библиотека. На 1 января 2013 г. количество внесенных в электронный архив документов составило около 7 000 единиц хранения. Посещает репозитарий ежедневно большое количество пользователей из разных стран, со всех частей света.

Таким образом, Центральная научная библиотека университета использует современные информационные технологии для расширения сотрудничества в своей библиографической деятельности и для расширения сферы обслуживания читателей и предоставления услуг.

И.П. Аврамова
Л.Н. Чижевская

ПЕРСОНАЛЬНЫЕ УКАЗАТЕЛИ КАК РАЗНОВИДНОСТЬ БИБЛИОГРАФИЧЕСКОЙ ПРОДУКЦИИ

Аннотация. *Представлен опыт работы сотрудников научно-библиографического отдела библиотеки Харьковсого национального университета радиоэлектроники (ХНУРЭ) по созданию персональных библиографических указателей.*

Ключевые слова: *биобиблиография, персональная библиография, библиографическая продукция.*

Создание библиографических пособий является одним из основных направлений научно-библиографической работы библиотек. Известно, насколько трудоёмким является такой вид деятельности. С внедрением в работу библиотек компьютерной техники, с приобретением автоматизированных библиотечных программ, которые дали возможность библиотекам перейти от традиционных каталогов и картотек к электронным, процесс составления библиографических указателей в значительной мере упростился и ускорился.

Самую большую группу библиографических пособий по их содержанию составляют биобиблиографические указатели. Они отличаются многообразием форм, включая персональные указатели, а также биографические и биобиблиографические словари. В последнее время персональным указателям уделяется особое внимание как со стороны библиографов, так и со стороны профессорско-преподавательского состава университета. И это легко объяснить: одно издание, объединяющее все публикации учёного, даёт возможность последовательно проследить историю развития его научной деятельности. Персональные указатели

объединяют в себе библиографическую информацию о публикациях определенного лица (персоналии), а также различные документы и биографические сведения о нём. Персональные библиографические указатели создаются сегодня также в целях рекламирования деятельности ученых, формирования имиджа организаций, в которых они работают. Такие пособия помогают различным специалистам в получении информации о том, кто работает в той же области и каких успехов достигли коллеги или конкуренты. Очень важно, что с помощью персональных указателей можно отразить не только историю развития научных исследований в университете по разным направлениям, но и раскрыть фонды библиотеки, выделяя специализированные собрания и коллекции, хранящиеся в библиотеке.

Обычно персональные указатели издаются к юбилейным датам учёных. Цель создания – объединить в одном издании информацию обо всех трудах ученого: учебники, монографии, статьи из периодических изданий, публикации на иностранных языках, авторские свидетельства, патенты, депонированные рукописи, отчёты о НИР и др.

Активно действовать в этом направлении научно-библиографический отдел библиотеки ХНУРЭ начал в 2005 г. Первый биобиблиографический указатель был посвящен ректору ХНУРЭ, доктору технических наук, профессору, члену-корреспонденту НАН Украины М.Ф. Бондаренко. В течение последующих лет было подготовлено и издано ряд указателей в общей серии **«Видатні науковці»**.

В 2010 г. подготовлен указатель, посвященный памяти выдающегося учёного мирового значения в области метеорных исследований Б.Л. Кащеева. На основе указателя была сформирована тематическая коллекция – «Мемориальный цифровой архив проф. Кащеева Б.Л.», включающая 68 документов (http://open-archive.kture.kharkov.ua/). Собрания фонда распределены следующим образом: литература об авторе, его публикации и фотографии. Данная коллекция функционирует на платформе электронного открытого архива ХНУРЭ «**ELAR KhNURE**» (**Electronic Archive of Kharkov National University of Radioelectronics).**

Все биобиблиографические указатели на веб-сайте библиотеки представлены в разделе «Ресурсы. Библиографическая продукция» (http://e-library.kture/library/?page=31). Кроме того, с 2012 г. электронные копии всех выпущенных персональных указателей представлены в электронном архиве ХНУРЕ открытого доступа (раздел «Научная библиотека»).

Необходимо отметить, что создание полноценного персонального указателя возможно только при содействии учёных. Оптимальный вариант – назначение заведующим кафедрой одного из преподавателей помощником или консультантом библиографа. Он одобряет или корректирует предложенную структуру указателя, выявляет недостающие в БД документы и пополняет её, осуществляет научное редактирование подготовленного материала. Сами ученые зачастую не имеют полных сведений о своих публикациях, к тому же они не очень охотно идут на контакт и не спешат оказывать помощь в информационном поиске. Поэтому назначенный консультант как раз и нужен для урегулирования многих вопросов (особенно это касается ранних выступлений на конференциях и статей из периодики, когда на уточнение данных уходит много сил и времени). Но если в каких-либо документах, предназначенных для персонального указателя, даже после упорных поисков, не достаёт полноты сведений для библиографического описания, и нет возможности обработать их de visu, описание данных источников помечается астериском (*), что оговаривается в предисловии указателя.

Ссылаясь на авторитетные издания для специалистов-библиографов [2; 3], можно выделить следующие этапы составления персонального указателя:

- выбор персоналий;
- определение структуры указателя;
- отбор и группировка материала;
- библиографическое редактирование;
- составление научно-справочного аппарата (предисловие, вступительная статья, вспомогательные указатели, приложения, оглавление);
- заключительное оформление библиографического пособия (иллюстративный материал, дизайн обложки).

Структура указателя устанавливается предварительно, но в процессе работы вносятся различные коррективы. Персональный указатель, как правило, включает следующие разделы:

- предисловие;
- биографический очерк, т. е. краткий очерк о научной, педагогической и общественной деятельности (хотя он не является обязательным элементом пособия);
- основные даты жизни и деятельности ученого (устанавливаются путем изучения опубликованных материалов, личного дела,

автобиографии, отчетов, протоколов заседаний учреждений и организаций, материалов отдела кадров, персональных сайтов и сайтов организаций, где работал или работает этот человек, и располагаются в хронологическом порядке);

- список трудов ученого;
- литература о жизни и деятельности (включает публикации о жизненном пути ученого, его научной, научно-организационной, практической, педагогической, государственной и общественной деятельности;
- вспомогательные указатели (именной указатель является обязательным элементом справочного аппарата биобиблиографического указателя, в нем приводятся фамилии и инициалы или имена всех лиц, сведения о которых содержатся в библиографических записях, за исключением тех, имена которых присвоены учреждениям или организациям, либо входят в названия законов, теорий, формул, именных премий);
- список принятых сокращений.

Труды ученого, которому посвящено персональное пособие, располагаются в хронологическом порядке – **по годам издания, а в пределах года – по видам документов.** Документы одного вида представлены в алфавите авторов и названий. При этом выделяются следующие виды документов:

- книги и брошюры на русском языке, а затем на иностранных языках;
- статьи и другие материалы из непериодических, продолжающихся и периодических изданий, в том числе газет;
- депонированные рукописи;
- патентные документы (алфавитное расположение материала по видам: авторские свидетельства, заявки, патенты; а внутри вида – в порядке возрастания их регистрационных номеров);
- рецензии;
- переводы;
- издания, составителем которых является тот или иной деятель;
- работы под редакцией данного деятеля, кроме периодических, продолжающихся и серийных изданий, в подготовке которых он участвовал в качестве главного или ответственного редактора.

Не включаются в указатель трудов и не отражаются во вступительной статье непериодические издания, в редактировании которых тот или иной деятель принимал участие в качестве члена редколлегии.

В предложенной схеме есть некоторые спорные моменты:

1. Кроме депонированных рукописей, которые входят в группу «неопубликованные документы» по видам документов, в персональных указателях приводятся также библиографические описания отчетов о НИР, диссертаций, авторефератов диссертаций. В данной схеме депонированные рукописи выделены отдельным разделом, а другие документы из этой группы вообще не рассматриваются.

2. В схеме отсутствует такой вид документа, как электронный ресурс, что очень актуально, особенно в высших учебных заведениях, где новые технологии развиваются стремительно, и научно-педагогические работники активно используют новые цифровые коммуникации. Электронные документы можно выделить отдельной группой или же располагать их в алфавите авторов и названий внутри каждого раздела (особенно если их небольшое количество).

3. Не совсем ясно, как поступать с методическими указаниями. Обычно в таких изданиях ученый является составителем, поэтому логично их включать в раздел «Издания, составителем которых является деятель». В нашей практике данная группа библиографических записей названа «методические материалы», поскольку другие виды документов, в которых автор выступает составителем, почти не встречаются.

4. Об иностранных публикациях говорится только в первом разделе схемы «Книги и брошюры». А о статьях, тезисах конференций на иностранных языках и др. не упоминается. На наш взгляд, будет правильно, если данные материалы тоже будут расположены в конце разделов в соответствии с видами документов.

Исходя из всего вышеизложенного, можно отметить, что схема отображения трудов ученого в персональном указателе пока несовершенна, и библиографам есть над чем работать, чтобы в результате создавались качественные библиографические пособия, максимально удовлетворяющие запросы современных пользователей.

Использованые источники

1. Биобиблиографический указатель: рекомендации по состав-лению и оформлению. – Киев : Наук. думка, 1988. – 58 с.

2. Коготков, Д.Я. Библиографическая деятельность библиотеки: организация, управление, технология : учебник / Д.Я. Коготков ; науч. ред. Г.В. Михеева. – Санкт-Петербург : Профессия, 2008. – 304 с.

3. Справочник библиографа / науч. ред.: А.Н. Ванеев, В.А. Минкина. – 3-е изд., перераб. и доп. – Санкт-Петербург : Профессия, 2006. – 592 с.

Л.Г. Рева

ЖІНОЧА ЛІНІЯ РОДИНИ РЕВИ

Анотація. *Висвітлюється історія родини, в якій мати і дочка пов'язали своє життя з бібліографією.*

Ключові слова: *бібліограф, бібліотека, родина.*

Жінка – є началом всього сущого на Землі. Це – мірило духовних цінностнй, вічне буття природи. Вона нерозривна з Космосом, часто ототожнюється з природою. Церкву іноді порівнюють з Нареченою – настільки світла є її сутність. У нашому дослідженні на матеріалах родинного архіву простежується жіноча лінія родини – сімейний першопочаток, наша «Книга буття». Причому не остання роль у долі людини відіграє місце її життя, де повніше розкривається глибинна сутність, та безкрайня філософія, яку сповідував Г. Сковорода.

З давніх давен Київ славився своїм людом, ментальністю киян. Не так важливо інколи ставало те, звідки людина прибула до міста. Київ обов'язково шліфував, додавав свого, не порушуючи однак материнського, проте саме те, що поставало, і було унікальністю, іконографічністю обрисів великого міста. Тут панувала особлива атмосфера, яка поєднувала у собі культуру, благодійність, меценацтво, купецтво та ремісництво. Як і кожен сьогоднішній мегаполіс, Київ уже в XIX ст. набув собі слави міста особливого у складі Російської імперії, вперто не забував про своє героїчне минуле, споконвічну історію, і тим самим руйнував стереотипи столиць Росії – блискучого царського Петербурга та купецької Москви. Київ зумів зберегти своє обличчя перш за все своїми мешканцями: інколи прості люди ставали героями. Хочу зупинитися на долі та менталітетові своїх бабусі та матері, життя яких міцно пов'язана з нашим містом.

Чому про це пишу? Тому що біографія – то є сама людина. Зараз багато хто з відомих людей ховає свою справжню біографію, пропонуються фальшивки і видаються за справжнє. І не останню роль у

формуванні біографії відіграє осередок – місце, місто, яке й зробило, власне, саму біографію. Людина – місто – в нашому випадкові – це спочатку Харків, а потім – і найвизначальніше – Київ, якому судилося стати основним героєм життєвих подій.

Творчий пошук педагога-бібліографа Ніни Максимівни Реви

Чи бував хто-небудь у місті Харкові – з його стрімким ритмом життя, великому промисловому осередку, де серце б'ється, мов ковадло, де люди, мов мурашки – клопочуться – кожен ніби сам по собі, на перший погляд, проте в своїй сукупності це є великий агрегат, трудова столиця України в неповторному своєму колоритному краї – Слобожанщині.

Ніна Максимівна Рева

Усі, хто є виходцями із Харкова – пізнають один одного відразу. Киянин є киянином за своєю суттю. Живильна сила неповторної Батьківщини глибоко присутня у серці кожного харків'янина. Нехай вона невиразна, підсвідома, як у теперішньої молоді – зате вірна й обов'язкова.

Моя мама – справжнісінький витвір цієї землі, Ніна Максимівна Рева (дівоче прізвище Геращенко), народилася в самому серці Слобожанщини – селі Черемушне Зміївського району на Харківщині 8 травня 1929 р., коли весна, набравшись повної сили, остаточно вступивши в свої права, передає кермо влади літечку. Мама, повноправний знак Землі, за гороскопом – Тілець – все життя упадає коло землі і під її животворящими руками все матеріалізується і набирає життєдайної сили. І якби вона не стала бібліографом, то, впевнена, була б садівником від Бога – настільки органічний її потяг до земного.

Мама була очікуваною дитиною і єдиною, тому бабуся, Меланія Павлівна, не знала, яку зірку зняти своєму дитяті. Спершу було ім'я. Воно несе в собі сокровенну таїну. І ось уже тут стояв камінь спотикання: в моді на той час попівські імена якось відійшли на задній план, поступаючись актуальністю більш демократичному виборові – календареві, який пропонував породіллі на кожен день кілька варіантів. У маминому випадкові їх було три – Ніна, Зоя і Гертруда. Ім'я Зоя відпало відразу, оскільки в Харківській області всі кози були або Мартами, або Зоями. А-от

останнє – Гертруда – бабуся вхопилася саме за нього. Звісно, королева Данії, мати Гамлета, тут до уваги не бралася, оскільки В. Шекспір був не на слухові, а героїчний труд – якраз на часі, оскільки саме в той період імена Трактористів, Владленів тощо були в почестях. Проти стали дідусь і прадідусь. І Ніна все ж таки переважила.

На її дитинство випали важкі перипетії: і голодні 33-й та 47-й, а тут іще й батька Максима за доносом забрали на 10 років до мордовських таборів. Мама якраз закінчувала школу в Змійові, бо сільська була початковою, 8-літня – у сусідніх Зідьках (це 3 кілометри від хати), а вже 10 класів – то в районному Змійові, куди діставалася електричкою. Траплялося й таке: взимку затрималася, а електричка вже рушила – довелося стрибати на підніжку вагона, руки закостеніли – не могла відкрити дверцята тамбору – і всі 7 довгих кілометрів висіла на східцях, переїжджаючи мост через Сіверський Дінець боялася, аби не розтулити руки, що заклякли. А якби не це – довелося б ночувати в Змійові. Це врізалося в пам'ять назавжди. І нікому про це не казала, інакше б лаяли.

Дочка репресованого відразу підпадала під особливий прес пильного ока як дочка ворога народу. Проте ніхто з односельчан ні пари з вуст не зронив, коли на запитання – хто є батьками, мама замовчувала, де саме перебував батько. Саме це – підтримка людей не дала зломитися молодому паростю.

Мама з відзнакою закінчила загальноосвітню школу у 1947 р. і, отримавши атестат зрілості, знову опинилася перед вибором: куди іти вчитися далі. Бабуся раяла на масломолочний технікум, як-от сусідська дівчинка. В голодний для України рік бути поруч з харчами дуже було актуальним. І вже б туди і пішла, так ту сусідську дівчинку на очах усього села засудили – ніби-то за велику заводську нестачу. І вибір масломолочного технікуму сам по собі відпав. Дуже вабила медицина. Адже батько фельдшерував. Це особливо стало в пригоді в Пермі, бо був лікарем. Проте, коли бачила кров, непритомніла. Вже й документи сюди віддала, і пройшла за конкурсом, а коли ті документи забирала, на неї всі дивилися, як на не сповна розуму.

Обожнювала хімію, цю науку казкових перетворень. І вибір, здавалося, був зроблений остаточно. Несла документи до Харківського державного університету ім В. Каразіна, на хімічний факультет, та спинилася перед великим плакатом-закликом: «Флагмани нашого життя» – з розгорнутою книгою. Плакат пропонував віддати перевагу професії, невідомій для сільської дівчини: бібліографові. Магічне «флагмани» глибоко запало в душу – і, як виявилося, назавжди. Не могла рушити з

місця, і стояла, мов укопана. Не стямилася, як віддала свої документи саме сюди, до Харківського бібліотечного інституту, щоб бути флагманом. Ніколи не пошкодувала за свій вибір, на роботі горіла, несучи в собі потужний інформаційний заряд, за який у всьому світі платять шалені гроші, стала, по суті, людиною-комп'ютером. Шкода, що на українських інформаційних сайтах – прогалина порівняно з сайтами інших країн – тієї ж Росії – за браком коштів і фахівців. Наша країна з тих причин продовжує залишається невідомою світові, бо інколи й самі сайти відсутні. І лише установи чи фізичні особи, які мають гроші, наповнюють джерелами свої блоги. Бібліотеки у цьому плані займають одні з останніх місць за наповнюваністю. Але ж культура все ж має стояти попереду економіки. Оскільки бездуховна країна – мертва!

Мама закінчила інститут у 1951 р., і отримала призначення до Києва. Злякалася, оскільки треба було покинути рідну оселю і їхати галасвіта за 500 кілометрів! Пішла проситися, аби замінили призначення на Зміїв. Проте в деканаті намагалися переконати: Київ – столиця, а бібліотека ім. В.І. Вернадського, де мала працювати бібліографом – дуже престижна організація. Не зломила вироку, поїхала. Дали кімнатку в гуртожитку на провулку Михайлівському, а бібліотека ім. В.І. Вернадського була замінена на Київську обласну бібліотеку ім. ВКП(б).

Тут, поруч з висококласними досвідченими бібліографами, мама стала одним із найкращих фахівців: їй доручили висвітлювати і пропагувати усі новинки художньої літератури, робити бібліографічні огляди, консультувати читачів з питань літературознавства. Саме під час таких публічних оглядів відбувалися цікаві знайомства, вечори тощо. Життя настільки захоплювало, що несила було сумувати за домівкою. Якось завідувачка відділу, яка брала безпосереднє шефство над мамою, запросила на концерт О. Вертінського, уродженця Києва, який давав єдиний концерт у Києві. Як з'ясувалося потім, його дитячі роки пройшли на вулиці Фундуклеївській, в будинку Димка, поруч Михайлівського провулку, де знаходився мамин гуртожиток. Все своє життя він, перебуваючи в еміграції, згадував своє рідне місто, «дорогий, улюблений Київ». Зізнавався, що найулюбленішою порою року для нього була київська весна, яка приходила в день 40 мучеників, тобто, 9 березня, в день його народження, і ніколи не запізнювалася. Повітря було кришталевим, льодистим, вгамовуючим спрагу, заливаючим душу радістю. Він ходив до Володимирського собору, милувався Васнецовським гнівним живописом та радів Нестеровським полотнам, подовгу вглядався в очі мучеників, які світилися непохитною вірою, в їхні просвітлені обличчя. Найбільше

вражав всесвітньо відомого барда образ Богородиці неземної краси, який знаходився зліва в соборі. Вже будучи гімназистом, він носив їй квіти, а по суботах слухав хор Калишевського. Його акторське покликання почалося саме з Церкви, коли на великий піст на Страстному тижні солісти з опери співали «Розбійника Благорозумного». В ході служби з'являлися в білих стихарях тоненькі хлопчики і несли білі високі свічки. Це наклало відбиток на всю подальшу долю митця. І не випадко вже перед смертю, після Парижа, Америки, Шанхая він знову завітав до Києва, напевне, щоб ще раз пройтися містом, і вдихнути його п'янке повітря. Для мами цей вечір закарбувався на все життя, хоча про нього мало хто згадував у пресі. Вона неодноразово згадувала харизматичного актора, і говорила, що талановитій людині не обов'язково кричати на сцені. Кожен його рух був продуманим, фрак сидів бездоганно. За кожним рухом вгадувалася глибока філософія й досвід. Трохи – втоми. А почав з того, що, коли його пароплав кинув якір в Одесі, у нього відразу ж викрали чемодан: «Я – вдома», – вспокоєно сказав він. Той вечір став для мами певним уроком на все життя: майстерність дається великою працею, і дуже добре мати хороших вчителів.

Одного вечора, маму спинила незнайома жінка з клунками: – Ви не скажете, де тут Гриша живе?

Мама спинилася, вражена самим питанням: яку великому місті таким чином можна когось знайти? Проте жінка продовжувала:

– Та цю людину у нас в Переяславі усі знають. А ви хіба не знаєте? Великої душі чоловік…

Мама знизала плечима і пішла. А коли до них у кімнату на запрошення її сусідки прийшли хлопці з лекційного бюро ЦК – правник, журналіст – ті, які мешкали в університетському гуртожитку – і серед них Гриша Рева, мама з цікавістю почала його розглядати: середнього зросту, дуже скромний, симпатичний, більш мовчазний, аніж веселої вдачі, проте, «великої душі»… І став він незабаром супутником на все життя. Працював лектором ЦК, а коли народилася моя сестра Люся у 1954 р., батько кинув лекторувати і пішов у школу – спочатку завучем, потім – директором, щоб по черзі з мамою позмінно і бути біля дитини. Колишній блокадник Ленінграда, він став учителем української літератури, пізніше – методистом, і мамина спеціальність створювала ту єдину гармонію словесності, яка пізніше захопила і мене. Поруч з цим, батько купив присадибну ділянку в Дарниці з фундаментом будинку, і став потроху хазяйнувати. Батьки посадили кущі, дерева і поступово зводили стіни будинку. Я народилася вже в цьому будиночку, через чотири роки. І ось

тоді мене стала няньчити бабуся, Меланія Павлівна Геращенко, яка виїхала з Харкова, поховавши чоловіка.

А 1965 р. несподівано для мами їй надійшло запрошення з Київського інституту культури ім. О. Корнійчука на посаду старшого викладача кафедри галузевої бібліографії. Знову вагалася. Як-таки так, тут, у прекрасному колективі пропрацювала 15 років, і раптом – щось нове, незвідане. А як не заладиться?

– То тоді й повернешся, – сказали їй.

Півтора роки мама, не кидаючи бібліотеки, працювала і тут, і там.

– Ні, я – таки педагог. Педагог-бібліограф.

І знову – вибір, по суті, зроблений. Інститут став для неї домівкою, а студенти, мов рідні діти. 30 років поспіль. Зараз її колишні студенти працюють в усіх провідних бібліотеках республіки, Конгресовій бібліотеці у США, Юнеско, Чехії, Угорщині, країнах Азії та Африки тощо. Чи ж стала флагманом по життю? Викладачем-професором стала. Вже далеко за межею пенсійного віку, а продовжує творчий пошук: то Міжнародна конференція в науковій бібліотеці України ім. В.І. Вернадського НАН України, то спомини про колегу, з яким пліч-о-пліч працювала в Інституті, то виступи в періодиці… Хіба ж можна стояти осторонь від бурхливого життя країни, яка гостро потребує досвідчених фахівців міжнародного рівня?

А в думках все частіше виринають спомини. Пам'ятає, як у далекі роки Другої Світової війни вона, піонерка, працювала на окупованій території по збору врожаю. Зберігся сільський архів, який свідчить: одного дня назбирано мамою груш, іншого – помідорів тощо. Мама, як і бабуся, Меланія Павлівна, – учасники війни. У свої за 80 років залишається метка, зграбна, в брюках та спортивному светрі. Порається в городі, де на 6 сотках (а з будинком – на 4), є все: сама вирощує з насіння розсаду, кущі, дерева, ліанні, а квіти – різноманітні – від однорічних до дбайливо вирощених багаторічних. Немов з журналу А. Бурди «Мій прекрасний сад». А ще – поруч неї – обов'язковий кіт Маркіз, якого бабуся підібрала кошеням на вулиці – здоровенний велетень 9 кілограмів абсолютно білого кольору, та собака Руслік, якого цуценям взяла мама у школярів, що розносили цуценят від шкільної собаки-мами. І все – з любов'ю,– натхненно. І неодмінно – з творчістю.

Життя мірою в століття

І. Хвороби – то наш гріх

Для мене завжди моя бабуся втілювала образ України. Саме так я маленькою уявляла собі нашу країну – благодатний край – з невимовною щедрістю, квітучістю, соковитою запашною зеленню та яскравим сонцем…

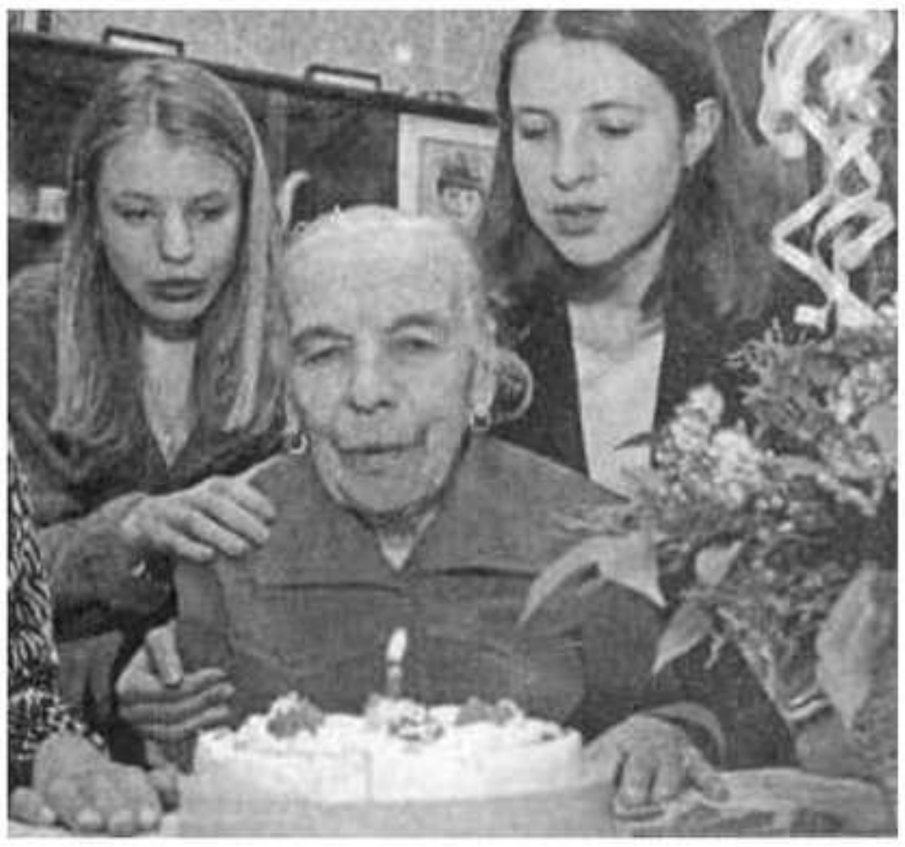

Меланія Павлівна Геращенко з онучками

Пам'ятаю – прокидаюсь рано-вранці, на схід-сонця, а земля ще вкрита росою і парує, мов духм'яне молоко, а бабуня вже на ногах, клопочеться, і завжди усміхнене обличчя.

Я малювала в своїй дитячій уяві яку-небудь країну в образі живої її мешканки, а якщо це був острів, то в образі чоловіка. Ось така-от дитяча забаганка. А може й не забаганка. Встановлюється ж погруддя найвродливішої жінки як символу країни у Франції, і нікому це не видається дивним. Навпаки.

Навіть тоді, коли була студенткою, мені бабуня видавалася ненькою – Україною: так глибоко закарбувався цей образ. Можливо тому, що вона була жвавою, завзятою, щедрою, працьовитою, тобто, увібрала всі ті кращі риси, які взагалі притаманні людству.

Моя бабуся, Меланія Павлівна Геращенко, народилася на Різдво Христове, 7 січня 1900 р. у селі Черемушне Зміївського району, що на Харківщині. Родина була багатодітною, як і багато сімей в Україні. Батьки – мати Христина та батько Павло, мали двох синів та сімох дочок, проте ніколи не нарікали на нестатки, а навпаки – всі, до найменшого – знали своє місце в сім'ї, а вже на великі празники – Різдво та Великдень – розговлялися найсмачнішим, що можна було дозволити. По-різному склалася доля бабусиних братів та сестер, але всі прожили життя чесно, достойно, в труді і пошані, залишивши по собі солідне потомство.

Бабуся Меланія була середньою за віком у родині дитиною. Батьки наполягли на тому, щоб вона, мабуть, єдина з усіх, була з освітою: змалечку віддали її вчитися до гімназії, де навчали не лише арифметики, письма та інших дисциплін, які і зараз студіюються в загальноосвітній

школі, але й зарубіжних мов: англійської, французької, німецької та латини.

День у родині починався і закінчувався молитвою «Отче наш», що традиційно лежить у коді нашої прадержави. Звідси і всі моральні кодекси: не відступити, не вкрасти, не вбити тощо. Усі інші найважливіші закони були ніби похідними від цього, і правили за дороговказ у житті. Адже відомо, яке велике лихо принесли відхилення від цих прахристиянських догм, до самих відмов від традицій. Наслідки спокутуємо вже зараз. І знову ж таки – вічна заповідь «Отче наш» повинна врятувати людство від загибелі. Та повернімося до першоджерел…

Ніхто не міг передрікти, що освіта бабусина скоро перерветься. Царський режим замінився на радянський. Найбільші нікчеми, – згадувала бабуся, – по селу обернулися на начальників-активістів, які потім крадькома, а то й відверто писали доноси на цілком безвинних людей: скажімо, мені не сподобався твій профіль, а до того ж ти щось там не те сказав, чи, Боже борони, зробив щось не так, як мені того хотілося. В результаті – оті страхітливі в людській цивілізації 1937-й (масово) і пізніші роки. Зачинялися церкви, храми, руйнувалося, розкрадалося накопичене народом багатство традицій і пішло надовго в забуття (офіційно). Найвизначніші свята людства – Різдво та Великдень – відзначалися скромно і подалі від чужого ока, крадькома.

Я навмисно спинилася на цих моментах, бо багато чого коїлося і на моїх очах, і надто свіже ще з розповідей бабусі, а її життя – то ціла епоха – і не одна – століття. Історія України в її вустах оживала природно і поставала без всіляких прикрас, не за курсом циклу лекцій з «Історії КПРС» чи «Історії України» за викладом доморощених істориків. Якщо людина живе по-Божому, то по-Божому вона й мислить. Я не пам'ятаю, щоб бабуся, колишня доярка з місцевого колгоспу (а прокидатися треба було до 5-ї години ранку, щоби здоїти), вставала до роботи – а працювала вона завжди, і з радістю – нечесаною, в брудному одязі, а, навпаки, в обов'яз-ковому чепурненькому фартуці, облямованому тасьмою, усміхнена, і це додавало вдалості і бідовості.

Слід обов'язково сказати, що всі мої найкращі сукні – і в студентські роки й потім – конструювала й шила бабуся. Дуже гарно плела і вишивала, неначе долю, рушники. Авже як лаялася, то так – темпе-раментно й колоритно: українська кров – таки трохи з перцем. Проте більше в ній було лагідного, ніж того, що наслоїлося часом.

Я любила запитувати бабусю про її далеке дитинство: як було в маленькій хаті на підлозі насипано сіна, і всі вночі на ньому спали, а вранці

по черзі гнали сільську череду. Щоденний стіл був небагатий, з дотриманням посту, а вже на Різдво чи на Великдень, після Церкви, розговлялися, ласували всілякі наїдки. Ніколи не лаялися в родині. Батько взагалі був лагідною людиною. В 45 років своїх він тяжко занедужав, мабуть, на рак, і вже не підіймався з постелі, а мати, моя прабабця, дожила майже до 100 років. Як, до речі, і більшість її дітей. Сильна штука – генетика.

Бабусю видали заміж у 27 років, ще батько був живим, за чоловіка, за сільськими мірками, заможного, але на 9 років старшого, мого діда Максима.

– Ба, ти сильно його любила?

– Та так, щоб сильно, то й ні.

А вже через три роки з'явилася моя мама, перша красуня на селі. Вона ходила, мов квітка – гарно вбрана. І вчилася залюбки, на п'ятірки.

Так сталося, що в період розкуркулення забрали хату, худобу й самого діда Максима, заславши його на 10 років до Мордовщини, ніби за контрреволюційну діяльність. Бабуся весь час мала підозру на донос від сусіда свого, активіста Барзу, та підтвердження тому не знайшла. Дід Максим від вірної смерті й холодних мордовських таборів порятувався лише тим, що працював фельдшером. Але повернувся додому геть зовсім хворим на емфізему легень.

У цей складний для сім'ї період, коли дід був в ув'язненні, розпочалося всезагальне лихо – Друга Світова війна. Бабуся з дев'ятилітньою моєю мамою на окупованій фашистами території, без якихось облаштунків, долали холод, голод, проте вірили в те, що повернеться дід Максим, а перемога неодмінно буде за нами.

Тісно особисте переплiталося з долею країни. Харківщина двічі перебувала то під німцями, то під нашими. Чимало молоді – юнаків і дівчат – було вивезено до Німеччини. Бабуся страшенно боялася, аби маму не спіткала така ж доля. Багато було й таких, які крутилися з німцями, а потім за власним бажанням втікали за кордон. Народ у своїй більшості не цурався злигоднів, і ділився останнім шматком хліба. А одна жінка – бабуся її запам'ятала на все життя – навіть подарувала цілого буряка. Тим нехитрим овочем ласували довго й варили з нього юшку, яка видавалася напрочуд смачною й поживною. Бабуся, тремтячими руками тримаючи буряка, весь час оглядалася на цю привітну оселю, і до кінця свого життя згадувала ту жінку, яка вчинила подвиг…

Одного разу до хати бабусі прибився хворий на коросту, і бабуся його вилікувала своїми методами: водою та попелом. І врятувала його. Цей

очисний засіб вона часто використовувала як такий, що знімає всю нечисть. І прала вона в річці з попелом. А ще часто згадувала, як мама привела до хати серед зими нещасну єврейську дівчину, щоб її, переслідувану за національність, врятувати від німців. Ризик був величезний, адже розстрілювали на місці тих, хто допомагав євреям. А бідна Хайка потім ледь ноги не цілувала. Її обігріли, нагодували і якийсь час переховували. І, мабуть, у селі знали про цей бабусин вчинок, але жодна душа не зрадила, не виказала, не вислужилася.

Не можна не згадати й про таке: двоюрідний брат бабусі, Сергій Тимченко, прийняв рішення виїхати до Німеччини разом зі своєю родиною. Він був у німців старостою, і мав двох синів. Один із синів потерпав від туберкульозу кісток, так само, як і Леся Українка. У нас ту хворобу не лікували. А тут іще й старостівство. Вже було зрозумілим: війна німцями програна, і його або зішлють у Сибір, або ж розстріляють.

– Павлівно, поїхали з нами. За Совітів тобі життя з дочкою не буде.

Бабуся не поїхала з ним. Оскільки для Максима, який на той час сидів, це було б смертельним вироком.

По війні країна відроджувалася, відбудовувалася, гоїла свої рани. Дід Максим повернувся з таборів, але вже ніде не працював. Він прожив іще 10 років, і няньчив мою сестричку Люсю, яка його називала «Ідя». Та про це згодом. А бабуся, передова доярка, із зорею прокидалася і давала лад і вдома, і в колгоспі.

Мама закінчила 10 класів, інститут культури, і отримала призначення (рідкісне!) до Києва. Не хотіла туди їхати, та, мабуть, від долі не втечеш. Вже потім, по смерті діда Максима, за два роки до мого народження, мама з моїм батьком, Григорієм, забрали бабусю до Києва. Тут почали будувати хату, і бабуся, з її невтомною працездатністю, докладала чималих зусиль у будівництві оселі та закладенні городини. Батько та мама – на роботі, а вона – вдома. Завела господарство – курей, кролів, а в городі росло все. З'явилася і я, і клопоту відразу додалося від мене. Я була, мов шторм в океані – непередбачена, непосидюча, дуже метка, а трохи підрісши, мене скоріше можна було побачити на деревах та парканах. – І що воно за дитина? – бідкалася бабуся. У протилежність моїй спокійній та врівноваженій сестрі, з якою нас віддаляли всього чотири роки, мене не можна було кинути напризволяще. А між тим, я була цілком самостійною. І сама собі давала ради. І хвіртку – будь-який вузол розв'яжу, і хліб у курей із'їм, і через тин перелізу. І це в неповних 5 років. А тут іще й нова халепа: за М. Хрущова вийшов указ – за всяку живність необхідно було сплачувати досить високе мито. Те ж саме стосувалося й дерев. Приходили

держслужбовці з обліковими книгами й перелічували, переписували нехитрий скарб у хуторян. Для того, щоб уникнути потрапляння у цю всюдисущну книгу, люди ховали свої статки, бо й так мало кого можна було сміливо перерахувати в заможників. Я пам'ятаю таку картину: бабуся прив'язала до хвіртки квочку батьковою краваткою, аж тут – міліціонер.

– Чия курка?

А квочка, як на лихо, як засокорить, і кинулася до ноги захожого. Бабуся, визирнувши з хати, ледь руками не сплеснула з такої оказії:

– О, Господи… Та хто ж його знає?

І тут міліціонер побачив мою хитрувату мордочку, і відступив, не забрав курку й не занотував до обліковки про це. Так і обійшлося. Та пам'ять надовго закарбувала.

Бабуся пішла на роботу до школи-інтернату прибиральницею лише коли мені стукнуло 11 років. Ще пропрацювала років з 5. Це їй необхідно було для трудового стажу. Робила прекрасне вино зі своїх врожаїв. Причому – і сухе, і на кшталт мадери, і змішуючи різні фрукти. А вже любила частувати гостей, які кожної суботи, не дивлячись на свою зайнятість, були в нас. Все ж таки, у нас приватна оселя, а всі батькові та мамині друзі були вихідцями з села, і той домашній затишок, який несе у собі будинок, а поруч прекрасний садочок, недалечко ліс та озеро, – той райський острівець, який став до душі кожного, неодмінно нагадував свій рідний, покинутий батьківський оберіг, а бабуся з її лагідністю й привітністю, та ще й своєю прекрасною кухнею, кожному гріла серце, неначе матуся.

І хоча й жили не розкішно, на столі здебільшого були картопля, риба і обов'язково власного виробництва солоні бочкові з погрібка огірочки, помідори, квашена капуста та мариновані бочкові яблука – все ж які незабутні для всіх були ті вечори, коли всі збиралися разом, з жартами та дотепами, інтелектуальними розмовами! А зараз дивишся на зведені поміж нашими хуторськими будинками вілли, з височезними, як китайська стіна, огорожами, і пещені обличчя неусміхнених їхніх власників навряд зігріють чи стривожать душу одинокого подорожника. Навпаки, все щось ховають від людського ока власники цих будинків. А мені скоріш за все хочеться їх назвати продуктами похмурого часу, який дав такі-от наслідки ницості й черствості, і які поверхами своїх будинків та висотою парканів, вгодованістю своїх псів міряють свою заможність і таким чином стверджують своє «я» на Землі. Досить… Може, я не права.

А ще бабуся дуже любила ринок. Просто обожнювала його. Майже кожної днини вона брала мене з собою і я, немов господиня, проходила

торгівельними рядами, і прицінювалася. А частенько й сама продавала щось із городини. І причому бабусю вабив не стільки виторг, як самий процес. Гроші рахували ми разом. І купували свинячі реберця.

Бабуся ніколи не відвідувала лікарню. Інколи недужала, та хвороби відступали від неї, неначе ошпарені. Медична картка в реєстратурі налічувала сторінок зо три. Вважала, що хвороби — то є плата за гріхи. Жила по-Божому…

ІІ. Видно, старість підійшла

Обличчя й статура бабусі не змінювалися, не потерпали від часу. Ніякі хвороби завдяки рухливості й невіддільному оптимізмові на шляху не ставали. Вдача її була легкою й відкритою. Єдині проблеми – і то вже під самісінький 100-літній ювілей – з тиском. Але й тут ми його регулювали самі.

100-літній ювілей бабуся зустріла, як дитина. Ледь в долоні не плескала. Вона так гостро відчувала свою значимість. Про неї зняли сюжет телебачення – канал ТЕТ, а також відвідало кілька газетярів… Вона була впізнавана в громадському транспорті, жваво вступала в розмову до тих, хто бачив її по телебаченню. «Так, то була я», – говорила з гордістю.

Дарницька держадміністрація в особі її голови В. Кір'яна вручила бабусі подяку – за вагомий особистий внесок у розвиток Дарницького району (а я знаю напевне за той внесок, і не голослівно, і неодноразово!), а також – грошову винагороду й цінні подарунки. Шампань лився рікою. Випивши шампанського, вона трохи знітилася і сказала: «Трохи вдарило в голову… Видно, старість підійшла»…

Важко сказати, чи то після урочистостей (адже ж душевний підйом емоцій рівний стресові), але бабуся заслабла. В неї почастішала напади тискового неврегулювання. Вона прожила ще два роки по тому, втратила ліву руку внаслідок саркоми. І померла-таки від інсульту, а не від ракової пухлини, яку вчасно зліквідували. Це сталося в ніч на 18 лютого 2002 р.

Бабуся в пам'яті завжди однакова – усміхнена і в труді, який вічний. Я не помилюся, коли скажу, що вона – легенда нашого роду. Бог відпустив їй життя мірою в століття. А це не просто так. Це – історія нашого краю, нашого роду…

Сповідь. Та й не тільки…

Я, Лариса Григорівна Рева, або ж просто Леся, народилася 7 серпня 1958 р. у м. Києві. Батько, Рева Григорій Семенович (1920 – 1987), був учителем української мови та літератури, мати, Ніна Максимівна (1929), викладала художню бібліографію в Інституті культури. Моїм вихованням, по суті, займалася бабуся, Геращенко Меланія Павлівна (1900 – 2002),

Лариса Григорівна Рева

Царство їй Небесне, нещодавно відійшла у вічність на 102-му році завдяки життєлюбству та невичерпаному оптимізму. А найвідвертіше сказати – мене виховувала вулиця зі своїми законами, де моїх однолітків була сила-силенна, а я вважалася їхнім ватажком.

Батько, колишній фронтовик-блокадник, часто впадав у відчай, а матері я в дитинстві не пам'ятаю взагалі: вона весь час була на роботі. Бабуся ж за щоденними клопотами біля саду, курей, а також в хатніх турботах, нас з сестрою (вона на 4 роки старша), кликала лише на їжу, а мені й їсти було ніколи. Забула сказати, що ми мешкаємо в приватному будиночку з присадибною ділянкою в межах Києва, а поруч – ліс та озеро, і тому розвернутися в ігрищах було запросто й легко. Досить часто дільнична медсестра виловлювала нас для всіляких щеплень, а мене одного разу піймала на огорожі, де й зробила «пірке». Вірші у той час навідували мене часто, я лише встигала записувати їх, тому й тематика – різноманітна. Та тільки-но стала на стежку дорослу, вони, як казав мудрий В. Коротич, кудись пішли. А згадуючи свою улюблену велику Лесю, її «Лісову пісню», на якій зросла, неодмінно вважаючи себе скоріше лісовою царівною, – раз ступивши на «людські стежки», дорослішаючи, відчула враз, як «пропала воля». От тоді-то до мене прийшли Хемінгуей та Ремарк, пізніше Цвейг. Чесно кажучи, я відчула шокову терапію в усьому її обсязі. Я перестала бути «зараженим птахом», «у журі» від того, що романтика кудись безповоротно відступала, доки не втекла геть, а стала, вивчаючи англійську з першого класу, прислухатися, по кому ж він б'є, той дзвін? Далебі – не по мені. Я закохалася в Америку, але ще більше любила Україну, живильні соки якої давали мені життя. І ще досить сильно вабив Париж, неминаюче свято, яке завжди поруч. З романтика я перетворилася на публіцистку, та про це, надіюсь, іншим разом.

Бути чи не бути – філологом – для мене таке питання не поставало. Не журналістом, і не вчителькою, а саме – філологом – з ширшим спектром діяльності, аж до того, щоб представляти Україну на всіляких форумах, можливо, й Верховну Раду чи дипломатично в якійсь країні (і все-таки можуть поети правити країною), я твердо вирішила уже в 5-му

класі, і не змінила своєї думки ні потім, ні тоді, коли перший раз вступила – і саме до університету ім. Тараса Шевченка, коли не дібрала півбалу, ні вдруге, але вже на вечірнє відділення, з перебраними балами. Вірші покинули мене тоді, коли я, не маючи впливових батьків, стала однією з перших студенток. Зі своїми ровесниками по вулиці ми розійшлися назавжди: вони залишилися там, в дитинстві, а багатьох уже немає в живих, хтось спився, хто не здолав життєвих перепон, обравши шлях легший. Але той місток, який все-таки безслідно не зник, скористався для того, щоб кандидатська моя дисертація була присвячена саме поезії – поетові П. Воронькові, адже творчість великої Лесі спричинила і його до того, щоб темі я не змінювала, оскільки час був такий, коли «виринала» із забуття та спецфондів письменники-дисиденти, ламалися стереотипи, а сам П. Воронько на той час уже три роки як помер, і існувала загроза не захиститися взагалі. Наприклад, відомий журналіст М. Шудря прямо мені так і казав. Та мій батько, який на той час також нас покинув, дуже хотів мене бачити «зі ступенем». Окрім того, систематика завжди була мені притаманна, і тому, те, що починалося, рано чи пізно все ж мало своє остаточне завершення.

Хоча з мене і не вийшло балерини та піаністки, як хотілося б мамі. Бо то – не моє. Дуже хотіла б малювати, та не маю до того хисту.

Вірші я майже нікому не показувала.

У випадковості ніколи не вірила і не вірю. І коли Бог дав мені силу представити їх загалові, значить, так треба. Моя місія на Землі ще далеко не вичерпана: мушу ще багато встигнути. Надіюся на Бога та підтримку багатьох людей, і не маю права схибнути. І все-таки, я – науковець-медієвіст, та й не тільки… І поки що трохи – політик.

Використані джерела

1. Рева, Л. Рева Григорій Семенович – педагог-літературознавець : до 90-ліття від дня народж. // Український календар-щорічник: Українознавство. – Київ, 2010. — 244 с. — [С. 215 — 218].

2. Рева, Л. Библиографы XX века: Нина Максимовна Рева // Румянцевские чтения – 2010 : материалы Междунар. науч. конф. (20 – 22 апр., 2010) / Рос. гос. б-ка. – Москва : Пашков дом, 2010. – Ч. 2. – С. [85 – 90].

3. Рева, Л.Г. Рева Ніна Максиміна // Українські бібліографи : біогр. відом., проф. діяльн., бібліогр. / М-во культури і туризму України, Держ. закл. «Нац. парлам. б-ка України». – Київ, 2010. – 240 с. – Вип. 2 / авт.-

уклад.: Р.С. Жданова, Н.І. Абдуллаєва, В.О. Кононенко ; наук. ред.: В.О. Кононенко, Н.Я. Зайченко. – [С. 120 – 121].

4. Рева Лариса Григорівна // Українські бібліографи : біогр. відом., проф. діяльн., бібліогр. / М-во культури і туризму України, Держ. закл. «Нац. парлам. б-ка України». – Київ, 2010. – Вип. 2 / авт.-уклад.: Р.С. Жданова, Н.І. Абдуллаєва, В.О. Кононенко ; наук. ред.: В.О. Кононенко, Н.Я. Зайченко. – [С.117 – 120].

Е. Н. Вирютина

СЕРВИСЫ ВЕБ 2.0 В СОЗДАНИИ И ПОПУЛЯРИЗАЦИИ ПЕРСОНАЛЬНЫХ И БИОБИБЛИОГРАФИЧЕСКИХ РЕСУРСОВ

Аннотация. *Рассматриваются сервисы, которые позволяют создавать и популяризировать библиографические ресурсы.*

Ключевые слова: *технологии Веб* 2.0, *вики-технологии*, *открытые электронные архивы*, Calameo, FlipSnack, Capzles, Myebook.

Внедрение технологий Веб 2.0 предоставило библиотеке возможность найти виртуального пользователя и расширить сферу своей деятельности. Библиотеки имеют свои представительства в социальных сетях (Вконтакте, Facebook и т. д.), библиотекари ведут блоги и «живые» журналы, организовывают различные сообщества. Используя социальные сервисы, библиотекарь выступает контент-менеджером создаваемого продукта, т.е. наполняет его различными данными, ссылками, статьями, фотографиями, аудио- и видеозаписями, управляет, редактирует, формирует дизайн и, что немаловажно, получает обратную связь с пользователями через комментарии, отзывы, «лайки», таким образом популяризируя свою продукцию.

Технологии Веб 2.0 расширили границы библиотечно-библиографической деятельности, стали новым инструментом для создания, размещения, популяризации традиционных библиографических продуктов – библиографических пособий, книжных выставок и т. д. В конечном итоге, позволили создать новые интерактивные, сетевые библиографические ресурсы.

Вниманию участников семинра предлагается обзор сервисов Веб 2.0, которые используют библиотеки Украины, России в создании, размещении и популяризации персональных и биобиблиографических ресурсов,

представленных в виде публикаций (указатели, дайджесты, рекомендательные списки), виртуальных книжных выставок и различных интерактивных проектов. Предложенные сервисы предполагают создание и размещение как полноценных библиографических ресурсов, так и отдельных их компонентов (электронных публикаций, медиафайлов, карт, схем, полных текстов, фото- и видеоматериалов и т.д.), а также их популяризацию и рекламу (интерактивные плакаты, листовки, объявления).

Вики-технологии

Вики-технология предназначена для коллективной разработки, хранения, структуризации текста, гипертекста, файлов, мультимедиа. Данную технологию используют для создания сайта, газеты, коллективной работы над документацией, организации «базы знаний». На базе этой технологии построена Википедия и другие проекты Фонда Викимедиа.

Ярким примером использования данной технологии в библиотечной сфере является российский корпоративный краеведческий проект **«Викисибириада»** (http://wiki-sibiriada.ru). Это свободный ресурс для коллективной работы библиотекарей, педагогов-краеведов, детей, подростков и молодежи над созданием, размещением и сохранением материалов Сибирского региона. Ресурс объединяет вики-газеты по краеведению, ментальные карты, гугл-карты, интерактивные плакаты, видеоматериалы о мероприятиях и деятельности библиотек, дневники читателей в формате 3D-книг, портфолио библиотекарей – участников проекта. Здесь проводятся различные мастер-классы и вебинары для повышения медиа и цифровых компетентностей библиотекарей и читателей, отдельным блоком на сайте поданы методические и практические рекомендации по работе с сервисами Веб 2.0.

Открытые электронные архивы (репозитарии)

Открытые электронные архивы – репозитарии являются одной из форм распространения научных публикаций. Пакет свободного/открытого программного обеспечения обеспечивает инструменты для управления цифровыми данными, и обычно используется как основа для коллективных архивов. Возможность самостоятельного проведения метаописания публикации, размещение ее электронной версии в архиве с помощью веб-интерфейса; поиск материалов по метаданным и по полному тексту; поддержка протокола OAI PMH (Open Archives Initiative Protocol for Metadata Harvesting) позволяют активно использовать репозитарии библиотеками вузов для создания электронных библиотек. Здесь не только хранится, но и предоставляется открытый доступ к трудам ученых вуза,

научным публикациям сотрудников и студентов, статьям из научных журналов, учебно-методическим разработкам, а также изданиям самой библиотеки вуза: материалам конференций, сборникам статей, библиографическим указателям и т.д.

Так, «Электронная библиотека, цифровой репозитарий ХГУ «НУА» (Украина) (http://dspace.nua.kharkov.ua/jspui/handle/123456789/8) содержит ряд биобиблиографических указателей, посвященных научной деятельности ученых, преподавателей вуза. Новосибирская государственная областная научная библиотека (Россия) создала «Электронную библиотеку маршала А. И. Покрышкина» (http://xn---100-94dlazfjn0hsb.xn--p1ai/jspui/handle/NGONB/22418). Электронный архив содержит собрание полнотекстовых материалов и документов, посвященных 100-летию со дня рождения прославленного летчика, первого трижды Героя Советского Союза, маршала авиации, Почетного гражданина города Новосибирска Александра Ивановича Покрышкина (1913–1985). Здесь, в разделе «Библиография», предоставляется доступ к биобиблиографическому указателю «Человек из легенды. Александр Иванович Покрышкин», а раздел «Рекомендательная библиография» содержит выборочный список литературы, посвященный жизни, судьбе и подвигу летчика, изданной в разные годы.

Социальные сети

Социальные сети прочно вошли в библиотечную жизнь, библиотеки активно стали использовать возможности интернет-сообществ, социальных сетей для позиционирования своей деятельности, своих информационных продуктов. Например, социальная сеть **Пинми** – www.pinme.ru, которая объединяет людей через увлечение определенными предметами отличается от всех существующих тем, что общение в ней происходит посредством фотографий. На сервисе создается тематическая коллекция изображений, описание изображенного объекта, ссылки на другие ресурсы. Иллюстрации и видео можно закачивать с ПК или других веб-сервисов.

Данные возможности использовала Камчатская краевая научная библиотека имени С. П. Крашенинникова (Россия) в создании виртуального проекта «Камчатка и Вторая Мировая война» (http://pinme.ru/u/tashikemelya/kamchatka-i-vtoraya-mirovaya-voyna/). Проект, наряду с тематическими фотоматериалами, фактографическими данными, содержит изображение обложек книг, посвященных теме, их библиографическое описание, аннотации и ссылки на полный текст или обзор.

Сервисы Мэшап

Сервисы Мэшап (от англ. «mash-up» – смешивать) это веб-приложения, которые объединяют информационные данные из нескольких источников в один интегрированный инструмент, в нем полностью или частично в качестве источников информации используются другие сервисы. Существует несколько категорий мэшапов: карты+фото, карты+фото+видео; фото+видео; фото+звук; презентация+видео; картинка/фото+текст+звук и др. Примером наиболее известного Мэшап-приложения является социальный геосервис Google Maps.

Геосервисы сети Интернет позволяют находить, отмечать, комментировать, снабжать фотографиями, ссылками различные объекты в любом месте на изображении Земного шара, используя реальные данные, полученные с помощью околоземных спутников. Одним из самых распространенных сервисов данного типа является **Google Maps (Гугл мэпс**) (http://maps.google.com/) – собирательное название для приложений, построенных на основе бесплатного картографического сервиса и технологий, предоставляемых компанией Google. Сервис представляет собой карту и спутниковые снимки Земли, а также Луны и Марса. С сервисом интегрирован бизнес-справочник и карта автомобильных дорог с поиском маршрутов по всему миру. Так, например, созданный Национальной библиотекой им. В.И. Вернадского (Украина) «Электронный архив В.И. Вернадского», содержит интерактивную мемориальную карту «В. И. Вернадский. Памятные места» (http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_eav/cgiirbis_64.exe?C21COM=F&I21DBN=EAV&P21DBN=EAV&S21FMT=&S21ALL=&Z21ID=), на которой отмечены географические объекты, связанные с жизнью и деятельностью ученого.

Сервисы интерактивных публикаций

Данные сервисы созданы в помощь размещению и чтению электронного документа с компьютера: можно перелистывать страницы, отмечать интересные места, увеличивать масштаб изображения в журналах, брошюрах, каталогах, отчетах, презентациях.

Calameo (http://ru.calameo.com/)

Самый распространенный сервис создания интерактивных публикаций в Интернете. Позволяет загружать документы различных форматов (.pdf, .dok, .ppt, exel) и создавать журналы, брошюры, каталоги, отчеты, презентации. Пользователю предоставлена возможность

формирования персональной библиотеки публикаций, и, используя HTML-код, разместить на своей странице виджет «Книжная полка» с изображением изданий из созданной библиотеки.

Данный сервис широко используется библиотекарями для публикации изданий библиотеки: от планов и отчетов до оцифрованных ресурсов. На сервисе размещаются различные презентации: виртуальные выставки, материалы докладов и выступлений. Так, Научная библиотека Восточно-украинского национального университета им. В.И. Даля (Украина) предлагает книжную виставку «До75-річчя від дня народження В. Стуса» (http://en.calameo.com/read/0015583675e16bb8ab7e3), а Городская специализированная молодежная библиотека «Молодая гвардия» Киева (Украина) разместила на сервисе «Тематичний бібліографічний покажчик до 290-ї річниці від дня народження Григорія Савича Сковороди». (http://en.calameo.com/read/002002856df5cac2bea4f).

Основой публикации в данном сервисе является PDF-документ. Сервис предлагает возможность выбора режимов показа, оформления, публикации, доступа и получения ссылки и код для встраивания на странички сайтов. Ресурс англоязычный, но поддерживает русскоязычные тексты. Возможно, это стало причиной того, что сервис мало используется в создании и размещении библиотечных ресурсов. Тем не менее, с помощью данного сервиса библиотекой-музеем им. Николая Блинова Мурманска (Россия) был создана выставка-рекомендация «Страницы истории» (http://murmansk-nordika.blogspot.com/2012/10/calameo-flipsnack.html).

Capzles (http://www.capzles.com/)

Сервис Capzles предназначен для создания публикации мультимедийных и текстовых файлов, объединенный в единой временной ленте. Составная часть создаваемого продукта может состоять из одной фотографии или ролика или из одной картинки, которая станет ссылкой сразу для нескольких изображений, включая и видео. Можно чередовать визуальные материалы и текст, которым необходимо присваивать нужные даты, чтобы они выстроились во временном ряду. Фон созданной временной ленты выбирается из предлагаемых или загружается с компьютера, есть возможность включить музыкальное сопровождение. Главный недостаток данного сервиса – кириллица не поддерживается не только в текстах, но и в названиях с описаниями.

Линевская детская библиотека (Россия) использовала сервис Capzles в создании виртуальной книжной выставки по одноименной серии книг «Сто великих» (http://www.capzles.com/#/3e7412af-e2d0-4ee2-96b3-

4b8d2e779b6a/). На выставке представлены изображения изданий, библиографическое описание и аннотации.

Myebook (http://www.myebook.com/)

Myebook предназначен для создания своеобразных мультимедийных «книг», в которых компилируется информация (текст, фото, аудио, видео, или комбинация всех упомянутых типов файлов) из различных источников. Сервис может самостоятельно находить и собирать файлы из ресурсов, где зарегистрирован данный пользователь. К примеру, Myebook может собирать информацию из Facebook, Flickr, Picasa и т.д. При создании «книги» можно также использовать многочисленные опции для персонализации своего «издания», включая множество заготовок и шаблонов. Пользователь может либо открыть общий доступ ко всем материалам, либо хранить получившееся только для себя. К сожалению, сервис не поддерживает русский интерфейс, однако с русскими текстами Myebook работает. Примером может служить виртуальная выставка книжных новинок «Интересная история»(http://www.myebook.com/ebook_viewer.php?ebookId=111654) Искитимской ЦБС (Новосибирская область РФ).

Слайд-хостинг

Сервисы размещения и хранения презентаций – слайд-хостинги используются в библиотечно-библиографической деятельности для продвижения книги и чтения, презентации библиографической продукции. Например, формат презентации позволяет объединить текстовую, визуальную, мультимедийную информацию в один продукт и создать содержательную, яркую виртуальную книжную выставку или презентовать библиографический указатель.

Slideshare (http://Slideshare.net)

Данный сервис позволяет конвертировать презентации PowerPoint в формат Flash и предназначен для хранения и дальнейшего личного либо совместного их использования. Сервис поддерживает форматы PowerPoint (.ppt и .pps файлы), PDF, и OpenOffice (.odp файлы). Максимальный размер загружаемого файла – 20 Мб. К сожалению, сайт не импортирует эффекты, не позволяет отредактировать импортированную презентацию. Примером может служить презентация книжной выставки «Літературний всесвіт України», которая экспонировалась в Центральной библиотеке им. И. Я. Франко Подольского района г. Киева (Украина) (http://www.slideshare.net/metodviddil/ss-13876568?from_search=1).

Authorstream (http://www.authorstream.com/)

Этот сервис онлайновой публикации презентаций позволяет сохранить анимацию, тайминг и мультимедийное сопровождение (аудио, видео). Дает возможность скачать презентацию как видео и отправить видеопрезентацию на YouTube. Есть возможность установить надстройку authorPOINT как эксклюзивный плагин PowerPoint и сконвертировать презентацию в оффлайн режиме, с последующей загрузкой на сайт Authorstream или на персональную страницу, социальные сервисы, блог через HTML-код. Доступно совместное использование слайдов, есть возможность комментирования. Примером может служить виртуальная книжная выставка Центра русской культуры ХГУ «НУА» (Украина) «Война и мир: 1812 год в литературе, музыке, кинематографе» (http://www.authorstream.com/Presentation/colma-1537012/), в которой при конвертации сохранилось авторское звуковое сопровождение, тригерры и система гиперссылок.

Ленты времени

Существуют сервисы, которые предоставляют возможность создавать ленты времени. С помощью временной ленты составляется история развития какого-либо события, явления, личности. На временную шкалу размещаются события, к каждому событию можно добавить иллюстрацию, текст, видео, ссылки. Добавляются события как с рабочего компьютера пользователя, так и из Интернета, указывая URL-адрес. В библиотечной деятельности ленты времени используются для создания виртуальных выставок, посвященных жизни и деятельности писателей, общественных деятелей и т.д.

Dipity (http://www.dipity.com/)

В данном сервисе при создании ленты времени устанавливаются настройки: название, описание, категория, логотип, доступ к ленте времени (закрытый – только для создателя ленты, открытый – всем, кто интересуется данной темой или только тем, кому создатель даёт доступ (указываются адреса их электронной почты). Сервис предоставляет возможность настроить временную ленту по усмотрению пользователя по дате, по времени, организовать совместную работу с лентой, добавляя линейки времени других пользователей, просмотреть созданную ленту в виде списка, отследить географическую привязку событий, представленных на временной шкале, поместить временную ленту на свой сайт или блог. Бесплатно на временную шкалу можно поместить до 150 событий, предоставляется 50 Мб памяти.

Так, например, виртуальный проект «Жизнь и творчество В.Астафьева» (http://www.dipity.com/crysis007/_2/) показывает основные вехи жизни и этапы литературной деятельности, включая изображения книг, написанных писателем и их краткие аннотации.

TimeRime (http://timerime.com/)

TimeRime предлагает создавать, редактировать, прикреплять мультимедиа и просматривать линейки времени. Виртуальный проект Библиотеки лицея №4 г. Орла (РФ) «И.С. Тургенев. Судьба писателя» (http://timerime.com/en/event/897808/++/), создан с помощью данного сервиса и призван помочь в изучении его жизни и творчества.

Popplet (http://popplet.com/) – интерактивная доска

Этот сервис позволяет создавать интерактивные стены мультимедийных (видео, текст, фото, графика) заметок, которыми можно поделиться с другими, совместно работать, размещать работы на страницах сайтов, блогов. Готовую работу можно сохранить на компьютере в формате графического файла или PDF-документа. Мультимедийные элементы можно загрузить со своего компьютера или с известных Интернет-сервисов. Созданная Линевской детской библиотекой (Новосибирская обл. РФ) выставка-визуализация одной книги «Русские ученые XX века» (http://popplet.com/app/#/159767) содержит портреты ученых, которым посвящена книга, с включением видеофрагментов, о научной деятельности отдельных персоналий.

Playcast.ru – интерактивные открытки

Сервис позволяет соединить в единое творение текст, иллюстрацию (фотографию или видео) и музыку, в результате получается музыкальная открытка, которую можно отправить по электронной почте, Skype, ICQ или разместить в галерее плэйкастов на сервисе. С помощью кода можно вставить миниатюру своего плэйкаста на сайт или в блог. Такая открытка может быть самостоятельным продуктом или элементом виртуальной выставки, проекта, выступать рекламным и презентационным элементом выставки, издания. Например, Линевская детская библиотека (Новосибирская обл., РФ) предлагает интерактивную открытку, посвященную поэтическому произведению Вероники Тушновой «А знаешь. Все еще будет…» (http://www.playcast.ru/view/1796889/ce67c3cee941ad56a3c276d6d1620a5e4c383ac1pl) и включает изображение обложки издания, в котором содержится текст стихотворения, аннотацию и аудиотрек.

Glogster.com – интерактивный постер

Сервис позволяет создавать виртуальные постеры (глоги) с помощью текста, видео и фото, а также размещать его на своей странице, блоге, делится ссылками в социальных сетях. Edu.glogster – это вариант для создания красочных, захватывающих рекламных материалов о книгах и деятельности библиотеки, для коллективной работы, создания группы, внутри которой можно проводить и оформлять проекты, делиться результатами работы.

Примером может служить мотивирующий постер Колыванской централизованной библиотечной системы (Новосибирская обл., РФ) «Читай о родном крае» (http://mfnv1.edu.glogster.com/glog1/). Постер содержит видеоролик, ссылку на издания, которые можно заказать в электронном каталоге библиотеки, и призван привлечь пользователей к чтению литературы о родном крае.

Smore.com – интерактивный плакат

Онлайн-инструмент для быстрого, удобного и бесплатного создания ярких буклетов, персональных страничек и объявлений. Выбирая дизайн, можно подключать к плакату тексты, фотогалереи, события, ссылки на другие сервисы и ресурсы. Созданные продукты можно разместить на сайте, странице в социальных сетях или сделать email-рассылку. Линевская детская библиотека (Новосибирская обл. РФ) создала интерактивный плакат, посвященный маршалу А. И. Покрышкину (https://www.smore.com/u/liblinevoliblinevo), содержащий биографическую информацию, видео о мероприятиях, посвященных празднованию юбилея героя Советского Союза, ссылку на «Электронную библиотеку маршала В. И. Покрышкина», фото обложек изданий, посвященных маршалу и аннотаций к ним.

Примеры, приведенные в обзоре, показывают, что библиотечное сообщество стремится активно использовать новые технологии в своей профессиональной деятельности, а сервисы Веб 2.0. являются всего лишь инструментом, который позволяет расширить их возможности и вывести библиотечно-библиографическую деятельность на новый уровень.

Использованные источники

1. Баданов, А. Сервисы и технологии Интернет WEB 2.0 [Электронный ресурс] / Александр Баданов // Блог Александра Баданова. –

URL: http://badanovag.blogspot.com/p/web-20 ht l 20.htm.l. – Заглавие с экрана.

2. Гизатулина, О.И. Моя копилка сервисов [Электронный ресурс] / Ольга Ивановна Гизатулина // Кейс Web 2.0. – URL: https://sites.google.com/site/kejsweb20gizatulinaoi/home. – Загл. с экрана. – Проверено: 05.08.2013.

3. Интерактивности: Web сервисы для образования [Электронный ресурс]. – URL: http://wikischool-ru.livejournal.com/71243.html/ – Загл. с экрана. – Проверено: 05.08.2013.

4. Сервисы для виртуальной выставки: Calameo против Flipsnack. Битва титанов [Электронный ресурс] // Роза ветров. Север : неофиц. блог Б-ки-музея им. Н. Блинова. – URL: http://murmansk-nordika.blogspot.com/2012/10/calameo-flipsnack.html . – Загл. с экрана. – Проверено: 05.08.2013.

5. Шибаева, Е.А. Инновации Web 2.0 в библиотеках [Электронный ресурс] /Екатерина Александровна Шибаева // Библ. Штучки : блог . – [Москва], 2008. – Электрон. текст. дан. – URL: http://blog.shikate.ru/30/innovacii-web-20-v-bibliotekax/. – Загл. с экрана. – Проверено: 05.08.2013.

6. Шишкин, Ю. В. Технологии Web 2.0 как инструмент формирования современного имиджа библиотеки / Ю. В. Шишкин // Библиотековедение. – 2010. – № 3. – С. 45–50.

7. Якушко, Т. О. Технології Веб 2.0 для бібліотек і користувачів: нові можливості розвитку бібліотечного середовища: посібник для тренерів за програмою підвищення кваліфікації / Т. Якушко, Т. Ярошенко; УБА, Нац. акад. керів. кадрів культури і мистецтв, Центр безперервної інформ.-бібл. освіти, Голов. тренінг. центр для бібліотекарів. – Київ: Самміт-кн., 2012. – 87 с.: іл., табл.

ПЕРСОНАЛЬНА ТА БІОБІБЛІОГРАФІЯ В ТЕХНОЛОГІЯХ УПРАВЛІННЯ ЗНАННЯМИ

Список літератури із фондів ХДНБ ім. В. Г. Короленка та бібліотеки Харківської державної академії культури

Міститься інформація про видання (книги, автореферати дисертацій), статті з періодичних і продовжуваних видань та збірників за 2002–2012 рр.

Укладачі:
С. В. Євсеєнко, *завідуюча інформаційно-бібліографічним відділом бібліотеки Харківської державної академії культури*
М.Є. Корнієнко, *головний бібліотекар науково-методичного відділу ХДНБ ім. В. Г. Короленка*

1. Управління знаннями

Загальні праці

1. **Б** Андрусенко, Т. Гуманитарные технологии экономики, основанной на знаниях / Т.Андрусенко // Справ. кадровика. – 2005. – № 4. – С. 86–89.
ХДАК, ХДНБ

2. **Б** Андрусенко, Т. Измерение и оценка знаний / Т. Андрусенко, Н. Литвиненко // Справ. кадровика. – 2005. – № 1. – С. 86–89.
ХДАК, ХДНБ

3. **Б** Андрусенко, Т. Менеджеры знаний / Т. Андрусенко // Справ. кадровика. – 2004. – № 8. – С. 87–90.
ХДАК, ХДНБ

4. **К2-154708** Антошкіна, Л. І. Системні технології суспільства знань : підруч. для студ. вищ. навч. закладів / Л. І. Антошкіна ; Акад. муніцип. упр., Київ. нац. ун-т технологій та дизайну, Бердян. ун-т менеджменту і бізнесу. – Донецьк : Юго-Восток, 2011. – 485 с. : іл. – Бібліогр. : с. 482–485.

ХДНБ(підсобний фонд відділу обслуговування користувачів).

5. **К2-158653** Антошкіна, Л. І. Управління знаннями : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Л. І. Антошкіна ; Бердян. ун-т менеджменту і бізнесу. – Донецьк : Юго-Восток, 2011. – 178 с. – Бібліогр.: с. 169-178 (121 назва).

ХДНБ(підсобний фонд відділу обслуговування користувачів).

6. **К4-13056** Армстронг, М. Практика управления человеческими ресурсами : учебник / М. Армстронг. – 8-е изд. – Санкт-Петербург : Питер, 2007. – 831 с. – (Классика MBA).

ХДАК, ХДНБ (*підсобний фонд відділу обслуговування користувачів*).

7. **К2-147012** Артамонова, Н. О. Система інформаційного забезпечення медичної науки в Україні : монографія / Н. О. Артамонова ; М-во культури і туризму України, Харк. держ. акад. культури. – Харків : Міськдрук, 2010. – 370 с.

ХДАК, ХДНБ (*фонд основного книгосховища).*

8. **Б** Боголіб, Т. Специфіка управління структурою організації в інноваційному ВНЗ / Т. Боголіб // Рід. школа. – 2008. – № 10. – С. 16–18.

ХДАК, ХДНБ

9. **К3-46838** Букович, У. Управление знаниями: руководство к действию : пер. с англ. / У. Букович, Р. Уилльямс. – Москва : ИНФРА-М, 2002. – 504 с. – (Менеджмент для лидера).

ХДАК, ХДНБ (*підсобний фонд відділу обслуговування користувачів*).

10. **К2-163069** Вартанова, О. В. Компетенція підприємства у стратегічному управлінні знаннями: формування та розвиток : монографія / О. В. Вартанова ; Східноукр. нац. ун-т ім. В. Даля. – Луганськ : СНУ, 2012. – 340 с. : іл. – Бібліогр. : с. 321–337.

ХДНБ (*підсобний фонд відділу обслуговування користувачів).*

11. **Ав-130077** Вечорковскі, Р. З. Управління знаннями при формуванні конкурентних переваг підприємства : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.06.01 / Р. З. Вечорковскі ; Східноукр. нац. ун-т ім. В.Даля. – Луганськ, 2005. – 20 с.

ХДНБ (*фонд основного книгосховища*).

12. **Ав-166926** Вовк, Ю. Я. Організаційно-інформаційна підтримка управління знаннями промислового підприємства : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04 / Ю. Я. Вовк ; Східноукр. нац. ун-т ім. В. Даля. – Луганськ, 2010. – 20с.

ХДНБ (*фонд основного книгосховища*)

13. **К2-126440** Вовк, Ю. Я. Управління знаннями як умова збереження та розвитку культури організації / Ю.Я. Вовк // Вісн. Черкас. ун-ту. – Черкаси, 2007. – Вип. 103. – С. 93-101.

ХДНБ (*фонд основного книгосховища*).

14. **К2-135461** Гамаюнов, В. Г. Управління знаннями в державних організаціях і установах / В. Г. Гамаюнов // Зб. наук. пр. Донец. держ. ун-ту упр. – 2008. – Т. 9, вип. 98 : Проблеми підвищення ефективності управління інноваційними проектами та об'єктами інтелектуальної власності. – С. 26–33.

ХДНБ (фонд основного книгосховища).

15. **М** Голубкин, В. Образовательные программы как элемент управления корпоративным знанием / В.Голубкин, С. Календжян, Л. Клеева // Вопр. экономики. – 2006. – № 7. – С. 129–139.

ХДАК, ХДНБ

16. **Б** Гордукалова, Г. Ф. Технологии управления знаниями на предприятиях / Г. Ф. Гордукалова // Науч.-техн. информ. Сер. 1, Орг. и методика информ. работы. – 2004. – № 8. – С. 17–26.

ХДАК, ХДНБ

17. **Ав-182444** Гриньов, А. М. Використання компетентністного підходу у менеджменті знань працівників підприємства : автореферат дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04 / А. М. Гриньов ; Східноукр. нац. ун-т ім. В. Даля. – Луганськ : [б. и.], 2012. – 23 с.

ХДНБ (фонд основного книгосховища).

18. Гришин, В. Н. Информационные технологии в профессиональной деятельности : учебник / В. Н. Гришин, Е. Е. Панфилова. – Москва : Форум : ИНФРА-М, 2007. – 415 с. – (Профессиональное образование).

ХДАК

19. **К5-17738** Гуськова, О. В. Інтелектуальна організація: процес та етапи організації управління знаннями / О. В. Гуськова // Культура народов Причерноморья : науч. журн. – Симферополь, 2010. – № 191. – С. 31–38.

ХДНБ (*фонд основного книгосховища*).

20. Джанетто, К. Специалисты по управлению знаниями и предъявляемые к ним требования. Ссылки на ресурсы по управлению знаниями / К. Джанетто, Э. Уэлер // Библиотека в эпоху перемен (философско-культурологические и информационные аспекты) : информ. сб. (дайджест) / Рос. гос. б-ка, Информкультура. – Москва, 2008. – Вып. 4 : Знание и управление. Корпоративные университеты. – С. 136–140. – Ст. из кн.: Управление знаниями. Руководство по внедрению корпоративной системы управления знаниями / К. Джанетто, Э. Уэлер. – Москва, 2005. – С. 94–102, 103, 107.

ХДАК

21. **ПМ 5403** Зинов, В. Г. Управление знаниями, инновациями и организационными изменениями / В. Г. Зинов // Библиотека в эпоху перемен (философско-культурологическиеи и информационные аспекты): информ.сб. (дайджест) / Рос. гос. б-ка, Информкультура. – Москва, 2009. – Вып. 1 : Инновации в культуре, образовании, науке: теория и практика. – С. 40–43. – Ст. из журн.: Персонал-Микс. – 2006. – № 7/8. – С. 29–31.

ХДАК

22. **К2-112847** Каптерев, А. И. Менеджмент знаний: от теории к технологиям : науч.-метод. пособие / А.И.Каптерев. – Москва : Либерея-Бибинформ, 2005. – 295 с. – (Библиотекарь и время. XXI век ; № 15). – Библиогр.: с. 285-292 (159 назв.).

ХДНБ (*фонд кабінету бібліотекознавства ім. Л. Б. Хавкіної*).

23. **К4-14220** Клепко, С. Ф. Наукова робота і управліннязнаннями : навч. посіб. / С. Ф. Клепко ; Акад. пед. наук України, Полт. обл. ін-т післядиплом. пед. освіти ім. М. В.Остроградського. – Полтава : ПОІППО, 2005. – 201 с. : табл. – Бібліогр.: с. 174–181.

ХДНБ (*фонд основного книгосховища*).

24. Климешова, Д. Преобразование данных, информации и знаний / Д. Климешова // Междунар. форум по информ. – 2009. – Т. 34, № 4. – С. 3–8.

ХДАК

25. **Ав-165482** Коба, Н. В. Управління знаннями в проектних організаціях газової промисловості України : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04 / Н. В. Коба ; Нац. техн. ун-т України "Київ. політехн. ін-т". – Київ, 2010. – 20 с.

ХДНБ (*фонд основного книгосховища*).

26. **К2-122186** Ковбаско, О. М. Реалізація системи управління знаннями як напрям удосконалення діяльності організації / О.М. Ковбаско // Державне регулювання ринку праці: сучасні технології та напрями їх розвитку : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (22 груд. 2005 р.). – Київ, 2006. – Ч. 1 : Теорія і практика. – С. 144–49.

ХДНБ (*фонд основного книгосховища*).

27. **ПМ 5403** Королева, Е. Н. Стратегия управления знаниями как конкурентная стратегия развития региона / Е. Н. Королева // Библиотека в эпоху перемен (философско-культурологические и информационные аспекты) : информ. сб. (дайджест) / Рос. гос. б-ка, Информкультура. – Москва, 2008. – Вып. 4 : Знание и управление. Корпоративные университеты. – С. 42–47. – Ст. из сб.: Международная научно-практическая конференция «Роль высших учебных заведений в инновационном развитии экономики регионов», 10–12 окт. 2006 г. Ч. 1 / под ред. А. П. Жабина, Е. В. Заровой. – Самара, 2006. – С. 84–89.

ХДАК

28. **ПМ 5403** Коулопоулос, Т. М. Сущность концепции управления знаниями / Т. М. Коулопоулос, К. Фраппаоло // Библиотека в эпоху перемен (философско-культурологические и информационные аспекты) : информ. сб. (дайджест) / Рос. гос. б-ка, Информкультура. – Москва, 2008. – Вып. 4 : Знание и управление. Корпоративные университеты. – С. 51–63. – Ст. из кн.: Управление знаниями / Т. М. Коулопоулос, К. Фраппаоло. – Москва, 2008. – С. 47–72.

ХДАК

29. **К2-157265** Коцюба, О. В. Система управління знаннями та життєвий цикл знань / О. В. Коцюба // Молодь, наука, технології : Хімія і фізика в сучасних технологіях : тези X наук.-техн. конф. доуніверсит. молоді, 22 листоп. 2011 р. – Харків, 2011. – С. 165–166.

ХДНБ (фонд основного книгосховища).

30. **Б** Красилов, А. А. Экология информации и знаний / А. А. Красилов // Науч.-техн. информ. Сер. 1, Орг. и методика информ. работы. – 2005. – № 2. – С. 11–23.

ХДАК, ХДНБ

31. **К2-121389** Краснюк, М. Т. Проблеми застосування систем управління корпоративними знаннями та їх таксоманія / М.Т. Краснюк // Моделювання та інформаційні системи в економіці : зб. наук. пр. – Київ, 2006 – Вип. 73. – С.34–45.

ХДНБ (фонд основного книгосховища).

32. **Б** Крыштафович, А. Н.Теория и практика управления знаниями в организации / А. Н.Крыштафович // Библиотековедение. – 2007. – № 1. – С. 36–42; № 2. – С. 34–38.

ХДАК, ХДНБ

33. **Б** Крыштафович, А. Н. Управление знаниями – перспективное направление менеджмента / А. Н. Крыштафович // Библиотековедение. – 2006. – № 4. – С. 42–49.

ХДАК, ХДНБ

34. **К2-148120** Литвин, В. В. Технології менеджменту знань : навч. посіб. / В. В. Литвин ; Нац. ун-т "Львів. політехніка". – Львів : Львів. політехніка, 2010. – 258 с. : іл., табл. – (Консолідована інформація ; вип. 2). – Бібліогр. : с. 248-258 (144 назви).

ХДНБ (*підсобний фонд відділу обслуговування користувачів*).

35. **Б** Литучин, А. В. "Нить Ариадны" в мире знаний: в поиске новых форм социальной навигации /А. В. Литучин, М. Ю. Опёнков // Библ. дело. – 2006. – № 6. – С. 22–26.

ХДАК, ХДНБ

36. **К4-20475** Лобузіна, К. В. Технології організації знаннєвих ресурсів у бібліотечно-інформаційній діяльності : монографія / К. В. Лобузіна ; Нац. акад. наук України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – Київ : НБУВ, 2012. – 249 с. : іл. – Бібліогр. : с. 221–249 (434 назви).

ХДНБ (*фонд кабінету бібліотекознавства ім. Л. Б. Хавкіної*).

37. **Б** Малишко, О. Вимірювання інтелектуального капіталу в європейських компаніях / О.Малишко // Інтелект. власність. – 2006. – № 1. – С. 26–39.
ХДАК, ХДНБ

38. **М** Малявина, С. А. Управление пониманием: технологические конфигурации / С. А. Малявина // Филос. науки. – 2010. – № 7. – С. 91–102.
ХДАК

39. **ПМ 5403** Мариничева, М. К. Управление знаниями и информационные технологии: все-таки вместе или порознь? / М. К. Мариничева // Библиотека в эпоху перемен (философско-культурологические и информационные аспекты) : информ. сб. (дайджест) / Рос. гос. б-ка, Информкультура. – Москва, 2008. – Вып. 4 : Знание и управление. Корпоративные университеты. – С. 120–131. – Ст. из кн.: Управление знаниями на 100 % : путеводитель для практиков / М. К. Мариничева. – Москва, 2008. – С. 179–204.
ХДАК

40. **ПМ 5403** Марьясин, Д. С. Роль ИТ и систем обучения в системном управлении знаниями / Д. С. Марьясин // Библиотека в эпоху перемен (философско-культурологические и информационные аспекты) : информ. сб. (дайджест) / Рос. гос. б-ка, Информкультура. – Москва, 2005. – Вып. 3 : Человек. Интеллект. Управление знаниями. – С. 146–155. – Ст. из сб.: Актуальные проблемы теории и практики управления : [сборник] / МГУ им. М. В. Ломоносова. – Москва, 2003. – С. 157–169.
ХДАК

41. **К2-103596** Матвієнко, О. В. Основи інформаційного менеджменту : [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / О.В.Матвієнко ; Київ. нац. ун-т культури і мистец. – Київ : Центр навч. л-ри, 2004. – 126 с. – Бібліогр.: с.110-117 (93 назви).
ХДНБ (*підсобний фонд відділу обслуговування користувачів*).

42. **К2-152229** Материалы 15-го юбилейного международного молодежного форума "Радиоэлектроника и молодежь в XXI веке", 18 – 20 апр. 2011 г. / Харьк. нац. ун-т радиоэлектроники. – Харьков : ХНУРЭ,

2011. – Т. 7 : Международная конференция "Конкурентная разведка и управление знаниями". – 248 с.: ил. – Часть текста : укр.

ХДНБ (*фонд основного книгосховища*).

43. **К2-162463** Материалы 16-го Международного молодежного форума "Радиоэлектроника и молодежь в XXI веке", 17 – 19 апр. 2012 г. / Харьк. нац. ун-т радиоэлектроники. – Харьков : ХНУРЭ, 2012. – Т. 8: Международная конференция "Управление знаниями и конкурентная разведка". – 230 с. : ил. – Текст : укр., рус., англ.

ХДНБ (*фонд основного книгосховища*).

44. **К5-14158** Менеджмент малого и среднего бизнеса: управление знаниями : материалы шестой междунар. науч.-практ. конф., 24 – 28 сент. 2007 г. / Севастоп. нац. техн. ун-т, Междунар. компания FESTO ; [науч. ред. А. В. Цуканов]. – Севастополь : СевНТУ, 2008. – 157 с. – Часть текста : укр., англ.

ХДНБ (*фонд основного книгосховища*).

45. **К2-128641** Менеджмент малого и среднего бизнеса: управление знаниями : тез. докл. шестой междунар. науч.-практ. конф., 24 – 28 сент. 2007 г., г. Севастополь / Севастоп. нац. техн. ун-т ; [науч. ред. А. В. Цуканов]. – Севастополь : СевНТУ, 2007. – 160 с. : ил. – Текст : рус., укр., англ.

ХДНБ (*фонд основного книгосховища*).

46. **Б** Мизинцева, М. Ф. Практика управления знаниями: применение в коммерческих банках : (обзор) / М. Ф. Мизинцева, Т. В. Гербина // Науч.-техн. информ. – 2009. – № 11. – С. 1–10.

ХДАК

47. **К2-129752** Миколайчук, Н. С. Управління знаннями як імператив ринкових трансформацій / Н. С. Миколайчук, Т. А. Стовба // Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління. – Одеса, 2007. – Т.10, вип. 15 : Актуальні питання інноваційного розвитку українських підприємств. – С. 120–124.

ХДНБ (фонд основного книгосховища).

48. **К3-53576** Мильнер, Б. З. Теория организации : учебник / Б. З. Мильнер. – 4-е изд., перераб. и доп. – Москва: ИНФРА-М, 2005. – 647 с. – (Высшее образование).

ХДАК, ХДНБ

49. **К3-49588** Мильнер, Б. З. Управление знаниями: эволюция и революция в организации / Б. З. Мильнер. – Москва : ИНФРА-М, 2003. – XIY, 177 с. : ил. – Библиогр.: с.169–174. – Предм.указ.:с.175–177.

ХДНБ (*підсобний фонд відділу обслуговування користувачів, фонд основного книгосховища*)

50. **М** Мильнер, Б. Управление интеллектуальными ресурсами / Б. Мильнер // Вопр. экономики. – 2008. – № 7. – С. 129–140.

ХДАК, ХДНБ

51. Новиков, В. С. Инновации в туризме : учеб. пособие / В. С. Новиков. – 2-е изд., испр. и доп. – Москва : ACADEMiA, 2008. – 208 с. – (Высшее профессиональное образование).

ХДАК

52. **К4-16689** Ноздріна, Л. В. Особливості освітніх INTERNET-проектів як базових інструментів управління знаннями в економіці / Л. В. Ноздріна, О. І. Полотай // Вісн. Львів. комерц. акад. – 2007. – Вип. 26. – С. 309–315.

ХДНБ (*фонд основного книгосховища*).

53. Оселедчик, М. Б. Новая парадигма менеджмента знаний на основе концепции безмасштабных сетей / М. Б. Оселедчик // Интеграция науки и образования : Информационная культура и креативный потенциал общества и личности : материалы междунар. науч. конф., Краснодар, 4–7 сент. 2008 г. / Краснодар. гос. ун-т культуры и искусств. – Краснодар, 2008. – С. 260–264.

ХДАК

54. Павлековская, И. В. Применение метода анализа социальных сетей в моделировании процессовраспространения информации и знаний в организации / И. В. Павлековская // Науч.-техн. информ. Сер. 2, Информ. процессы и системы. – 2007. – № 3. – С. 30–37.

ХДАК

55. **К2-136621** Пархоменко, В. Л. Знання, інформація і їх роль в системах управління / В. Л. Пархоменко // Наук. вісн. Акад. муніцип.упр. : зб. наук. пр. – Київ, 2008. – Вип. 1/2008 : Автоматизація та комп'ютерно-інтегровані технології управління. – С. 44–53.

ХДНБ (фонд основного книгосховища)

56. **ПМ 5403** Пинтус, В. И. Некоторые гуманитарные проблемы управления человеко-машинными знаниями в информационных технологиях / В. И. Пинтус // Библиотека в эпоху перемен (философско-культурологические и информационные аспекты) : информ. сб. (дайджест) / Рос. гос. б-ка, Информкультура. – Москва, 2008. – Вып. 4 : Знание и управление. Корпоративные университеты. – С. 132–135. – Ст. из сб.: Межвузовская научно-практическая конференция «Инновационное предпринимательство и управление знаниями», 28 нояб. 2006 г. : [тез. докл.] / под ред. Г. А. Месяца. – Москва, 2006. – С. 97–99.

ХДАК

57. Писаревская, О. В. Менеджмент знаний в отелях / О. В. Писаревская // Туризм: право и экономика. – 2005. – № 6. – С. 23–34.

ХДАК

58. **ПМ 5403** Попов, Е. В. Формирование институтов управления знаниями как инновационный процесс / Е. В. Попов, М. В. Власов, К. О. Гурина // Библиотека в эпоху перемен (философско-культурологические и информационные аспекты) : информ. сб. (дайджест) / Рос. гос. б-ка, Информкультура. – Москва, 2008. – Вып. 4 : Знание и управление. Корпоративные университеты. – С. 85–89. – Ст. из журн.: Инновации. – 2008. – № 8. – С. 96–99.

ХДАК

59. **К2-153024** Приймак, В. М. Лідерство в системі управління знаннями / В. М. Приймак // Теоретичні та прикладні питання економіки : зб. наук. пр. – Київ, 2011. – Вип. 25. – С. 88–95.

ХДНБ (фонд основного книгосховища)

60. **К2-130858** Сватюк, О. Р. Система управління знаннями як елемент менеджменту кадрової політики в організації / О. Р. Сватюк //

Наук. вісн. Нац. лісотехн. ун-ту України. – Львів, 2007. – Вип. 17.8. – С. 241–243.

ХДНБ (фонд основного книгосховища)

61. **К2-158971** Сербін, О. Система управління знаннями як складова наукоутворення / О. Сербін // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. – Київ, 2011. – Вип. 32. – С. 349–357.

ХДНБ (*фонд кабінету бібліотекознавства ім. Л. Б. Хавкіної, фонд основного книгосховища*)

62. **М** Смирнова, И. П. Интеллектуальные ресурсы. Управление знаниями : (крат. список лит. за 2004–2005 гг.) / И. П. Смирнова // Библ. дело – XXI век. – 2006. –№ 1. – С. 234–238.

ХДАК

63. **К2-144882** Степанов, В. Ю. Менеджмент знань як аспект управлінської діяльності в інформаційному суспільстві / В. Ю. Степанов // Вісн. Харк. держ. акад. культури. – 2010. – Вип. 29. – С. 58–65.

ХДАК, ХДНБ (фонд кабінету бібліотекознавства ім. Л. Б. Хавкіної).

64. Сучасні концепції менеджменту : навч. посіб. /Л. І. Федулова [та ін.] ; за ред. Л. І. Федулової. – Київ : Центр учб. л-ри, 2007. – 533 с.

ХДАК

65. **ПМ 5403** Смирнов, М. Технологии управления знаниями / М. Смирнов // Библиотека в эпоху перемен (философско-культурологические и информационные аспекты) : информ. сб. (дайджест) / Рос. гос. б-ка, Информкультура. – Москва, 2005. – Вып. 3 : Человек. Интеллект. Управление знаниями. – С. 134–146. – Ст. из сб.: Актуальные проблемы теории и практики управления / МГУ им. М. В. Ломоносова. – Москва, 2003. – С. 139–157.

ХДАК

66. **К5-14472** Тестерук, Ю. М. Управління знаннями – нова концепція управління сучасним підприємством / Ю. М. Тестерук // Управління проектами, системний аналіз і логістика. – Київ, 2009. – Вип. 6. – С. 409–414.

ХДНБ (фонд основного книгосховища).

67. **К2-154401** Томах, В. В. Економіка знань : конспект лекцій / В. В. Томах; Харк. нац. екон. ун-т. – Харків : ХНЕУ, 2011. – 135 с. : іл. – Бібліогр. : с.132–134 (37 назв.).

ХДНБ (*підсобний фонд відділу обслуговування користувачів*).

68. **К2-147466** Управління якістю інфокомунікаційних послуг : навч. посіб. / Є. Г. Борисевич [та ін.] ; Одес. нац. акад. зв'язку ім. О. С. Попова, Ін-т економіки та менеджменту, Каф. менеджменту та маркетингу. – Одеса : ОНАЗ, 2010. – 271 с. : іл. – На обкл. авт. не зазначено. – Бібліогр. : с. 259–263 (56 назв.).

ХДНБ (фонд технічної літератури ВІП).

69. **К2-164170** Ус, Г. О. Теоретичні основи та проблеми управління знаннями в соціально-економічних системах : [монографія] / Г. О. Ус. – Черкаси : СУЕМ, 2012. – 327 с. : іл., табл. – Бібліогр. : с. 284–326 (458 назв).

ХДНБ (*підсобний фонд відділу обслуговування користувачів*).

70. **Ав-182741** Ус, Г. О. Моделювання систем управління знаннями у вищих навчальних закладах : автореф. дис. ... д-р екон. наук : 08.00.11 / Г. О. Ус. – Запоріжжя : Класич. приват. ун-т, 2012. – 40 с.

ХДНБ (фонд основного книгосховища).

71. **ПМ 5403** Хансен, М. Управляйте знаниями / Мортен Хансен, Нитин Нориа, Томас Тирни // Библиотека в эпоху перемен (философско-культурологические и информационные аспекты): информ. сб. (дайджест) / Рос. гос. б-ка, Информкультура. – Москва, 2008. – Вып. 4 : Знание и управление. Корпоративные университеты. – С. 63–76. – Ст. из сб.: Организационное обучение. – Москва, 2007. – С. 63–86.

ХДАК

72. **ПМ 5403** Ходкинсон, Д. П. Коммуникация и менеджмент знаний в обучающихся организациях /Джерард П. Ходкинсон, Пол П. Сперроу // Библиотека в эпоху перемен (философско-культурологические и информационные аспекты) : информ. сб. (дайджест) / Рос. гос. б-ка, Информкультура. – Москва, 2008. – Вып. 4 : Знание и управление. Корпоративные университеты. – С. 77–85. – Ст. из кн.: Компетентная организация: психологический анализ процесса стратегического

менеджмента / Джерард П. Ходкинсон, Пол П. Сперроу. – Харьков, 2007. – С. 127–134.

ХДАК

73. **К5-17226** Яковенко, Є. О. Метод комплексного оцінювання рівня освоєння організаційних знань навчального закладу / Є. О. Яковенко // Нові технології навчання : наук.-метод. зб. / М-во освіти і науки України, Ін-т інновац. технологій і змісту освіти. – Київ, 2010. – Вип. 63, ч. 1. – С. 104–109.

ХДАК, ХДНБ (фонд основного книгосховища).

2. Менеджмент знань в бібліотечно-інформаційній діяльності

74. **К2-132934** Артамонова, Н. О. Управління знаннями як нова функція патентно-інформаційних підрозділів / Н. О. Артамонова // Вісн. Харк. держ. акад. культури. – 2008. – Вип. 23. – С. 139–149.

ХДАК, ХДНБ (фонд кабінету бібліотекознавства ім. Л. Б. Хавкіної)

75. **ПМ 5403** Башин, Ю. Б. Управление знаниями – междисциплинарные и социальные аспекты / Ю. Б. Башин, Г. Н. Гринев, Ю. Г. Дремова // Библиотека в эпоху перемен (философско-культурологические и информационные аспекты) : информ. сб. (дайджест) / Рос. гос. б-ка, Информкультура. – Москва, 2008. – Вып. 4 : Знание и управление. Корпоративные университеты. – С. 48–50. – Ст. из журн.: Межотраслевая информационная служба. – 2006. – № 3. – С. 41–47.

ХДАК

76. **Б** Бейліс, Л. І. Роль бібліотеки в організації пізнавальної діяльності читачів / Л. І. Бейліс // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2007. – № 3. – С. 24–30.

ХДАК, ХДНБ

77. Гиляревский, Р. С. Информационный менеджмент : управление информацией, знанием, технологией : [учеб. пособие] / Р. С. Гиляревский. – Санкт-Петербург: Профессия, 2009. – 303 с. – (Библиотека).

ХДАК

78. **К2-165189** Давидова, І. О. Менеджмент знань у системі комунікативного інжинірингу / І. О. Давидова // Культурологія та соціальні комунікації: інноваційні стратегії розвитку : матеріали міжнар. наук. конф. (22–23 листоп. 2012 р.) / М-во культури і туризму України, Харк. держ. акад. культури [та ін.]. – Харків, 2012. – С. 164–165.

ХДАК, ХДНБ (фонд основного книгосховища, фонд кабінету бібліотекознавства ім. Л. Б. Хавкіної).

79. **Б** Давидова, І. О. Перспективи розвитку бібліотечного виробництва у ринково-орієнтованому суспільстві знань / І. О. Давидова // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2005. – № 1. – С. 30–37.

ХДАК, ХДНБ

80. Давидова, І. О. Управління знаннями як технологія комунікативного інжинірингу / І. О. Давидова // Інформаційна освіта та професійно-комунікативні технології XXI століття : матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф., Одеса, 13–15 верес. 2012 р. / М-во освіти і науки, молоді та спорту України [та ін.]. – Одеса, 2012. – С. 132–134.

ХДАК

81. **К2-160549** Дементьева, Н. Ю. Управление знаниями и библиотечно-информационная деятельность / Н. Ю. Дементьева // Библиотечное дело – 2007 : современные технологии и ресурсы : материалы XII междунар. науч. конф., (18–19 апр. 2007 г.). – Москва, 2007. – Ч. 1. – С.161–163.

ХДНБ (*фонд кабінету бібліотекознавства*).

82. Коряковцева, Н. А. Библиотеки вуза: корпоративный аспект : монография / Н. А. Коряковцева. – Москва : Либерея-Бибинформ, 2010. – 188 с. – (Библиотекарь и время. XXI век ; вып. 121).

ХДАК

83. **К3-59349** Крымская, А. С. Перспективы персональной библиографии в технологиях управления знаниями / А. С. Крымская // Российское библиографоведение: итоги и перспективы : сб. науч. ст. – Москва, 2006. – С.440–454.

ХДНБ (*фонд кабінету бібліотекознавства ім. Л. Б. Хавкіної*).

84. **Б** Крымская, А. С. Управление знаниями: ключевые направления / А. С. Крымская // Мир библиогр. – 2009. – № 4. – С. 2–8.
ХДАК, ХДНБ

85. **М** Крымская, А. С. Управление знаниями – перспективная технология для библиотечно-информационных работников / А. С. Крымская // Науч. и техн. б-ки. – 2005. – № 9. – С. 10–16.
ХДАК

86. **М** Лиховид, Т. Ф. Управление знаниями в библиографической интерпретации / Т. Ф. Лиховид // Науч. и техн. б-ки. – 2010. – № 6. – С. 84–87. – Рец. на кн.: Управление знаниями : аннотир. библиогр. указ. (1993–2007) / А. С. Крымская, Е. Ю. Гранкина ; отв. ред. Р. С. Гиляревский ; Б-ка Рос. акад. наук. – Санкт-Петербург : Европ. дом, 2009. – 332 с.
ХДАК

87. **Б** Лобузіна, К. В. Бібліотека 3.0: знання, сховища даних та експерти / К. В. Лобузіна // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2012. – № 1. – С. 26–35.
ХДАК

88. **Б** Сапрыкин, Г. Какое общество мы строим и какое место отведено в нем библиотекам? / Г. Сапрыкин // Бібл. форум України. – 2005. – № 4. – С. 55–57.
ХДАК, ХДНБ

89. **Б** 71-я генеральная конференция Международной федерации библиотечныхассоциаций (ИФЛА) : Всемирный библиотечный и информационный конгресс // Библ. дело. – 2005. – № 9. – С. 16–18.
ХДАК

90. **Б** Силков, С. В. Менеджмент, ориентированный на интеллектуальные ресурсы в организациях, иего приложения в архивном деле / С. В. Силков // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2006. – № 2. – С. 71–78.
ХДАК, ХДНБ

91. **Б** Силков, С. В. Документно-коммуникационные аспекты менеджмента знаний в условиях формирования «электронного

правительства» / С. В. Силков // Наук.-техн. інформ. – 2008. – № 4. – С. 11–15.

ХДАК, ХДНБ

92. **К2-141525** Силков, С. В. Об имплементациях менеджмента знаний в современные библиотечные, архивные и музейные окружения / С. В. Силков // Документознавство. Бібліотекознавство. Інформаційна діяльність: проблеми науки, освіти, практики : матеріали VI Міжнар. наук.-практ. конф., Київ, 19 – 21 трав. 2009 р. / М-во культури і туризму України, Держ. акад. кер. кадрів культури і мистец., Ін-т держ. упр. та інформ. діяльн. – К., 2009. – С. 147–151.

ХДАК, ХДНБ (фонд кабінету бібліотекознавства ім. Л. Б. Хавкіної).

93. **Б** Силков, С. В. Об имплементациях менеджмента знаний в современные библиотечные, архивные и музейные окружения / С. В. Силков // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2009. – № 1. – С. 87–98.

ХДАК, ХДНБ

94. **Б** Силков, С. В. От управления документной информацией к менеджменту знаний: когнитологический аспект / С. В. Силков // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2007. – № 2. – С. 16–25.

ХДАК, ХДНБ

95. Силков, С. В. От управления документной информацией к менеджменту знаний: когнитологический аспект / С. В. Силков // Документознавство. Бібліотекознавство. Інформаційна діяльність: проблеми науки, освіти, практики :матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф., Київ, 21–23 трав. 2007 р. / М-во освіти і науки України [та ін.]. – Київ, 2007. – С. 18–20.

ХДАК

96. **Б/М** Силков ,С. Менеджмент знаний / Сергей Силков // Секретарь-референт. – 2008. – № 10. – С. 26–31.

ХДАК, ХДНБ

97. **Б** Силков, С. В. О документно-коммуникационных аспектах менеджмента знаний / С. В. Силков // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2008. – № 3. – С. 45–49.

ХДАК

98. **М** Сукиасян, Э. Р. Управлять можно только организованными знаниями / Э. Р. Сукиасян // Науч. и техн. б-ки. – 2005. – № 9. – С. 17–21.

ХДАК

99. **К2-107498** Суслова, И. М. Менеджмент в современной библиотеке : науч.-метод. пособие / И. М. Суслова, В.В. Кармовский. – Москва : Либерея, 2004. – 175 с. – (Альманах "Приложение к журналу "Библиотека" ; 1-е полугодие 2004 г.).

ХДНБ (*фонд кабінету бібліотекознавства ім. Л. Б. Хавкіної, фонд основного книгосховища*)

100. **К2-160551**. Суслова, И. М. Управление знаниями как перспективное направление библиотечного менеджмента / И. М. Суслова // Библиотечное дело – 2012 : библиотечно-информационная деятельность в пространстве науки, культуры и образования. Скворцовские чтения : материалы семнадцатой междунар. науч. конф. (25-26 апр. 2012 г.). – Москва, 2012. – Ч. 1. – С. 143–146.

ХДНБ (*фонд кабінету бібліотекознавства ім. Л. Б. Хавкіної*).

ЗМІСТ

Передмова 3
Програма семінару-тренінгу 7
А.С. Крымская. Информационно-библиографические средства управления знаниями: анализ современных биобиблиографических указателей 11
А.В. Теплицкая. Биобиблиографические ресурсы: теория и практика .. 36
Г.М. Швецова-Водка. Персональна та біобібліографія: термінологічні замітки 46
Е.Ю. Козленко. Терминологический лабиринт биобиблиографической информации 53
Л.Ф. Трачук. Біобібліографічна інформація на сайтах обласних універсальних наукових бібліотек 63
М.Б. Шатрова. Біобібліографічні посібники в галузі образотворчого мистецтва (1996 – 2005)..... 71
Л.П. Вовк, А.І. Новицька, Т.А. Приліпко. Біобібліографічні покажчики істориків Лідії Антонівни Пономаренко, Людмили Михайлівни Павличенко (з фондів Національної історичної бібліотеки України)..... 80
О.Г. Нуньєс. Новації персональної бібліографії: доробок Одеської національної наукової бібліотеки ім. М. Горького, 2003 – 2013 рр. 86
І.О. Бєлоус. Створення персональних та біобібліографічних ресурсів у бібліотеці університету: з досвіду роботи науково-технічної бібліотеки НУ «Львівська політехніка» 89
Г.П. Семенюк. Персональні та біобібліографічні посібники як засіб збереження та вивчення наукового надбання вищого навчального закладу (з досвіду роботи наукової бібліотеки Рівненського державного гуманітарного університету)..... 95
А.А. Давыдова. Расширяя границы: опыт создания библиографических указателей в Центральной научной библиотеке Харьковского национального университета имени В. Н. Каразина..... 101
И.П. Аврамова, Л.Н. Чижевская. Персональные указатели как разновидность библиографической продукции..... 105
Л.Г. Рева. Жіноча лінія родини Реви 110
Е.Н. Вирютина. Сервисы веб 2.0 в создании и популяризации персональных и биобиблиографических ресурсов..... 124
Персональна та біобібліографія в технологіях управління знаннями (бібліографічний список) 134

Наукове виданя

**ПЕРСОНАЛЬНА ТА БІОБІБЛІОГРАФІЯ
В ТЕХНОЛОГІЯХ УПРАВЛІННЯ ЗНАННЯМИ**

Матеріали Міжнародного семінару-тренінгу,
Харків, 4 квітня 2013 р.

Відповідальний за випуск В. Д. Ракитянська,
заслужений працівник культури

Редактори: С. М. Миценко, Н. О. Стрілець

Підписано до друку Формат паперу 60х84 1/16
2,3 друк. арк., 2,1 обл. вид. арк. Папір для множ. апаратів.
Тираж пр. Замовлення №
Ксерокс ХДНБ ім. В.Г. Короленка, 61003, Харків-3, пров. Короленка, 18